

Handelshøgskolen

Er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel?

-en undersøkelse av regnskapspraksis før konkurs.

Tove Christin Amundsen og Øyvind Andreassen

Masteroppgave i økonomi og administrasjon (siviløkonom) – februar 2014

Forord

Denne undersøkelsen er avslutningen på vår mastergrad i økonomi og administrasjon ved Handelshøgskolen i Tromsø.

Med undersøkelsen ønsker vi å se nærmere på hvordan bedrifter i en økonomisk utfordrende situasjon velger å behandle en mulig utsatt skattefordel i årsregnskapet. Vi ønsker å finne ut om det er noen avvik mellom regnskapslovgivningen og regnskapspraksisen på området, og betydningen dette eventuelt har for regnskapsbrukernes beslutninger.

Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling. Regnskapsbrukerne, spesielt investorene og kreditorene, skal kunne begrense sin risiko ved at regnskapsinformasjonen som presenteres i årsregnskapet er korrekt. Ved en urettmessig balanseføring av utsatt skattefordel vil ikke regnskapet gi et rettviseende bilde. Vi håper undersøkelsen og dens konklusjoner vil ha nytteverdi for brukerne av årsregnskapet.

Vi har vært gjennom en læringsrik prosess som har vært både interessant og givende, kunnskapen vi har tilegnet oss tar vi med oss videre i arbeidslivet.

Til slutt vil vi rette en stor takk til bostyrene, respondentene og informantene som ved sine bidrag gjorde undersøkelsen mulig. Vi vil også takke vår veileder Bjørn Sælen, universitetslektor II, for konstruktiv veiledning, hjelpsomhet og tilgjengelighet under hele arbeidsprosessen. Hans erfaringer og faglige dyktighet har vært til uvurderlig nytte.

Tromsø, 10. februar 2014

Tove Christin Amundsen og Øyvind Andreassen

Sammendrag

Vi ønsker å undersøke hvordan selskaper med økonomiske utfordringer velger å behandle en mulig utsatt skattefordel. Balanseføring av utsatt skattefordel betinger en fremtidig skattepliktig inntekt, og fører til en økning av eiendelene og egenkapitalen. Ved en urettmessig balanseføring fremstår selskapet som mer solid enn det egentlig er.

Vi har valgt å analysere siste innleverte årsregnskap (til Brønnøysundregistrene) for selskap som har gått konkurs, for å se på deres behandling av en mulig utsatt skattefordel. Deretter har vi foretatt en spørreskjemaundersøkelse ovenfor de selskapene som har valgt å balanseføre en utsatt skattefordel. Dette for å undersøke om inntektsforutsetningen var realistisk, og om det er noen avvik mellom regnskapslovgivningen og regnskapspraksisen på området. Vi har også intervjuet en brukergruppe av årsregnskapet, for å undersøke om eventuelle avvik har noen betydning for deres beslutninger. Til slutt har vi intervjuet en statsautorisert revisor for bedre å forstå de skjønsmessige vurderingene som legges til grunn.

«Skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som ikke er utlignet inneholder en mulig skattefordel som må realiseres gjennom inntjening. Balanseføring av utsatt skattefordel følger av de generelle vurderingsreglene. Dette innebærer at foretaket må sannsynliggjøre en skattepliktig inntekt gjennom inntjening i fremtidige år eller gjennom realistisk skattetilpasning som gjør det mulig å utnytte fordelene.» (NRS (F) Resultatskatt, pkt. 2.4).

Undersøkelsens problemstilling er som følger:

Er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel?

- **en undersøkelse av regnskapspraksis før konkurs.**

Teorien er forankret i regnskapsloven, god regnskapsskikk og regnskapsstandardene.

Undersøkelsen har et forklarende design, og metodetilnærmingen er både kvantitativ og kvalitativ, med bruk av sekundær- og primærdata.

Utvalget i undersøkelsen er avgrenset til 123 foretak som åpnet konkurs innenfor Troms fylke i perioden 1. januar 2012 til 15. mars 2013.

Ved å analysere årsregnskapene fant vi at foretakene i stor grad informerer om utsatt skattefordel i henhold til regnskapsloven og god regnskapsskikk. Dette gjelder både foretak som velger å aktivere en mulig utsatt skattefordel, og de som velger ikke å gjøre det.

De foretak som velger å aktivere gjør vurderinger før utsatt skattefordel aktiveres. Men analysen viser at vurderingene ikke er baserer på realistiske forutsetninger. Forventet fremtidig skattepliktig inntekt begrunnes ikke i henhold til regnskapsstandarden.

Bankene bruker årsregnskapet som informasjonskilde for vurdering av kundeforhold. Når de gjør kredittvurderinger, ser de i stor utstrekning bort fra at utsatt skattefordel kan ha noen verdi.

Studiens konklusjon er at i liten grad er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel. Konklusjonen på problemstillingen er avgrenset til å gjelde for foretak som har gått konkurs.

Nøkkelord: Forutsetning om fortsatt drift, inntektsforutsetningen, kredittvurdering, midlertidige forskjeller, rettviseende bilde, utsatt skatt, utsatt skattefordel, utsatt skatteforpliktelse.

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Sammendrag	iii
Innholdsfortegnelse	v
Figuroversikt	viii
Tabelloversikt	ix
Nøkkelbegreper og forkortelser	x
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn.....	1
1.2 Problemstilling.....	3
1.3 Formål.....	4
1.4 Avgrensning.....	5
1.5 Struktur.....	5
2 Teori	6
2.1 Årsregnskapets formål.....	6
2.1.1 Årsregnskapets rettskilder og god regnskapsskikk.....	7
2.1.2 Årsregnskapets kvalitetskrav.....	9
2.1.3 Grunnleggende regnskapsprinsipper.....	10
2.1.4 Forutsetningen om fortsatt drift.....	11
2.2 Utsatt skatt-modellen.....	14
2.2.1 Hvordan oppstår utsatt skatt.....	16
2.2.2 De vanligste midlertidige forskjellene (MF).....	20
2.2.3 Underskudd til fremføring.....	25
2.2.4 Virkningen av utsatt skattefordel på balansen.....	26
2.3 NRS (F) Resultatskatt.....	27
2.3.1 Inntektsforutsetningen.....	28
2.3.2 Netto utsatt skattefordel.....	30
2.3.3 Notekrav i årsregnskapet for utsatt skattefordel.....	34
2.4 NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak.....	34
2.4.1 Notekrav for små foretak.....	36
2.5 Selskapsledelsens plikter og ansvar.....	36
2.5.1 Feilaktig aktivering av utsatt skattefordel - manglende kunnskap?.....	38
2.5.2 Feilaktig aktivering av utsatt skattefordel - bevisst handling?.....	39

2.6	Revisors plikter og ansvar.....	39
2.7	Bankens kredittvurdering.....	41
3	Økonomisk forskningsmetode	42
3.1	Forskningsdesign	43
3.2	Metode	44
3.2.1	Metodisk rammeverk	45
3.2.2	Vår metode.....	47
3.3	Reliabilitet.....	49
3.4	Validitet	50
3.5	Generalisering	51
3.6	Etikk.....	51
4	Resultat og analyse	53
4.1	Er informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk?.....	56
4.1.1	Analyse av foretak som har valgt å benytte reglene for små foretak.....	56
4.1.2	Analyse av foretak som benytter reglene for øvrige foretak.....	58
4.1.3	Hvorfor en mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført	60
4.1.4	Kvalitetsforskjell på informasjon i AS og NUF?.....	61
4.1.5	Kvalitetsforskjell på informasjon mellom små og store revisjonsselskap?	62
4.2	Gjøres det vurderinger i henhold til god regnskapsskikk før aktivering av utsatt skattefordel i balansen?	62
4.3	Er grunnlaget for aktivering av utsatt skattefordel basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning?	68
4.3.1	Negative forhold som indikerer at utsatt skattefordel ikke kan utnyttes, og forhold som indikerer at den kan utnyttes til tross for negative forhold	69
4.3.2	Aktivert utsatt skattefordel der det er betydelig usikkerhet om evne til fortsatt drift.....	71
4.3.3	Indikatoranalyse på selskapets evne til fortsatt drift.....	72
4.4	Vektlegges utsatt skattefordel i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning?	74
5	Diskusjon og konklusjon	76
5.1	Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 1	76
5.2	Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 2	79
5.3	Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 3	81
5.4	Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 4	83
5.5	Konklusjon på problemstillingen.....	84

5.6 Refleksjoner rundt undersøkelsen.....	85
5.6.1 Forslag til videre forskning.....	86
Referanseliste	87
Vedlegg	91
Vedlegg 1: Årsaken til at utsatt skattefordel ikke er balanseført	91
Vedlegg 2: Mulighet/ikke mulighet for fremtidig skattepliktig inntekt.....	92
Vedlegg 3: Sammendrag av analyse sekundærdata	93
Vedlegg 4: Spørreskjemaundersøkelse	99
Vedlegg 5: Nøkkeltall – indikatorer som evner å si noe om fortsatt drift.....	108
Vedlegg 6: Referat fra intervju med statsautorisert revisor	112

Figuroversikt

Figur 1: Forholdet mellom regnskapsloven, regnskapsstandardene og regnskapspraksis.	9
Figur 2: Informasjonsplikt i årsberetningen jf. regnskapsloven § 3-3a (7) jf. god regnskapsskikk. (Drivdal, masteroppgave 2012).	13
Figur 3: Utsatt-skatt modellen. (Kristoffersen, 2008, s. 303).....	15
Figur 4: Skattekostnad = Betalbar skatt +/- Endring utsatt skatt.....	18
Figur 5: Forløpet til den midlertidige forskjellen.....	24
Figur 6: Driftsmiddel som avskrives forskjellig etter rskl. og sktl.....	24
Figur 7: Midlertidige forskjeller.....	25
Figur 8: Konsernbidrag. Bearbeidet fremstilling fra Ernst & Young, IFRS Håndboken 2011.	30
Figur 9: Beregning av utsatt skattefordel/utsatt skatteforpliktelse. (Sælen 2012).	31
Figur 10: Adgang til å utligne.	32
Figur 11: Regnskapsforskning på finansiell rapportering. (Oler m. fl., 2010, s. 665).	42
Figur 12: Regnskapsforskning. (Smith, 2011 s. 15).....	46
Figur 13: Ikke konsistens mellom opplysninger på vedlegg/forside som sendes med årsregnskapet til Brønnøysundregistrene og informasjon i årsregnskapet.	54
Figur 14: Antall i utvalget som har/ikke har aktivert utsatt skattefordel.	54
Figur 15: Opplysninger om utsatt skattefordel gitt i årsregnskapet.	55
Figur 16: Små foretak – fordeling ut fra opplysningene i årsregnskapet om utsatt skattefordel.	57
Figur 17: Små foretak – spesifisering skattekostnaden på betalbar skatt og endring utsatt skatt.	58
Figur 18: Øvrige foretak - fordeling ut fra opplysninger i årsregnskapet om utsatt skattefordel.	59
Figur 19: Foretak som ikke er små – spesifisering av mulig utsatt skattefordel på kortsiktige og langsiktige poster samt underskudd til fremføring.....	60
Figur 20: Årsaken til at mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført.	61
Figur 21: Spørreskjemaundersøkelse regnskapsførere, grunnlag for utsatt skattefordel.	63
Figur 22: Spørreskjemaundersøkelse revisor, grunnlag for utsatt skattefordel.....	65
Figur 23: Forhold som kan indikere at fremtidig skattepliktig inntekt kan/ikke kan oppnås. .	71
Figur 24: Forutsetning om fortsatt drift i foretak som har aktivert mulig utsatt skattefordel. .	72
Figur 25: Analyse av foretakenes evne til fortsatt drift.....	73

Tabelloversikt

Tabell 1: Utvikling av regnskapspraksis.	16
Tabell 2: Saldogrupper, jf. skatteloven § 14-41.	21
Tabell 3: Regnskapsmessige- og skattemessige avskrivninger på driftsmiddel.	23
Tabell 4: Aktivering av utsatt skattefordel i balansen.	26
Tabell 5: Spørreskjemaundersøkelse regnskapsførerne, om vurdering mulig utsatt skattefordel.	64
Tabell 6: Spørreskjemaundersøkelse revisor, om vurdering mulig utsatt skattefordel.	66

Nøkkelbegreper og forkortelser

Aksjeloven: Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (asl.).

Arbeidskapital: Sier noe om selskapets likviditet og kan beregnes som omløpsmidler minus kortsiktig gjeld. Anleggsmidler bør ikke være finansiert med kortsiktig gjeld. Negativ arbeidskapital er som regel et tegn på dårlig likviditet, og selskapet vil da ha problemer med å betale sine forpliktelser etter hvert som de forfaller. (Kristoffersen, 2006).

Betalbar skatt: «*Betalbar skatt beregnes med gjeldende skattesats på årets beregnede alminnelige inntekt. I tillegg omfatter posten betalbar skatt også eventuelle korrigeringer av tidligere års skatteavsetning i samsvar med det endelige skatteoppgjøret.*» (NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak pkt. 6.1.1.2.1).

Egenkapitalprosent: Egenkapitalprosenten viser hvor stor andel av totalkapitalen som eierne har finansiert. (Tellefsen & Langli, 2005). Den sier noe om selskapets soliditet og evne til å tåle tap.

Endring midlertidige forskjeller: «*Årets endring i midlertidige forskjeller er summen av årets endring skatteøkende midlertidige forskjeller og årets endring skattereduserende midlertidige forskjeller.*» (Tellefsen & Langli, 2005, s. 469).

Endring utsatt skatt: «*Endring av utsatt skatt er årets kostnad knyttet til fremtidig skattebetaling og fremkommer ved beregning av utsatt skatt, eventuelt utsatt skattefordel.*» (NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak pkt. 6.1.1.2.1).

Gjeldsgrad: «*Gjeldsgraden forteller hvor mange kroner det er i gjeld per krone egenkapital. Den viser forholdet mellom kapital skaffet fra eksterne kilder (herunder avsetninger som skal dekke fremtidige forpliktelser) og den kapital eierne har bundet opp i bedriften.*» (Tellefsen & Langli, 2005, s. 700).

GRS: God regnskapsskikk. «*Utarbeidelse av årsregnskapet skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk.*» (Rskl. § 4-6). God regnskapsskikk er en rettslig standard. Det betyr at

årsregnskapet skal avlegges etter regnskapsloven og autoritative standarder, anerkjent teori, etablert praksis, grunnleggende kvalitetskrav og regnskapsprinsipper. Norsk RegnskapsStiftelse utarbeider norske regnskapsstandarder. «*Stiftelsens overordnede målsetting er å bidra til utviklingen av god regnskapsskikk.*» (Norsk RegnskapsStiftelse – strateginotat pkt. 17).

Goodwill : «*Goodwill i regnskapet er en post som representerer differansen mellom anskaffelseskost og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld på transaksjonstidspunktet. Ved kjøp av virksomhet vil anskaffelseskost for immaterielle verdier som ikke tilfredsstiller definisjon immateriell eiendel inngå i goodwill.*» (7.3.6 Foreløpig Norsk RegnskapsStandard Immaterielle eiendeler).

IAS og IFRS: «*Bakgrunn for at de internasjonale regnskapsstandardene blir forkortet med både IFRS og IAS er historisk betinget. Organisasjonen som utgir de internasjonale regnskapsstandardene het International Accounting Standards Committee (IASC) fra 1973 til 2000. Standardene organisasjonen utgav i denne perioden ble kalt International Accounting Standards (IAS). Med virkning fra 2001 ble IASC omorganisert. Bl.a. skiftet den navn til International Accounting Standards Board (IASB). Regnskapsstandarder utgitt av IASB blir kalt International Financial Reports Standards (IFRS). De gjeldende regnskapsstandardene som organisasjonen har utgitt, heter følgelig både IAS (standarder utgitt mellom 1973-2000) og IFRS (standarder utgitt etter 2000).*» (Tellefsen & Langli, 2005, s. 23).

Immateriell eiendel: Immaterielle eiendeler er ikke-pengeposter uten fysisk substans som foretaket benytter i tilvirkning eller salg av varer og tjenester, ved utleie til andre foretak, eller for administrative formål som: a) er identifiserbare, b) kontrolleres av foretaket slik at de representerer fremtidige økonomiske fordeler som forventes å tilflyte foretaket og representerer fremtidig økonomisk fordel (7.3.6 NRS 19 Immaterielle eiendeler).

Likviditetsgrad 1: Likviditetsgrad 1 beskriver i hvilken grad omløpsmidlene er finansiert med kortsiktig gjeld. (Tellefsen & Langli, 2005, s. 700).

Midlertidige forskjeller (MF): «*Midlertidige resultatforskjeller består av tidsforskjeller og andre midlertidige resultatforskjeller. Tidsforskjeller er forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat som oppstår i en periode og reverserer i en senere periode. Andre*

midlertidige forskjeller er forskjeller som oppstår når regnskapsmessige balanseverdier endres ved f.eks. konserndannelse ved oppkjøp, fusjon og fisjon som er egenkapitaltransaksjoner og ved transaksjoner knyttet til spesielle skattebestemmelser. Disse forskjellene blir midlertidige resultatforskjeller når de reverserer i senere perioder.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1. De midlertidige forskjellene kan være både skattereduserende (negative) og skatteøkende (positive).

Negative midlertidige forskjeller: Se definisjon av skattereduserende midlertidige forskjeller.

NGAAP: Norwegian Generally Accepted Accounting Principles. Engelsk oversettelse av Norsk god regnskapsskikk.

NOU: Norges Offentlige Utredninger.

NRS: Norsk RegnskapsStiftelse. «*Stiftelsen utgir regnskapsstandarder og uttalelser om god bokføringsskikk.*» (Norsk RegnskapsStiftelse – strateginotat pkt. 1).

Ot.prp.: Odelstingsproposisjon. «*Lovforslag som kom fra regjeringen og ble oversendt Odelstinget til behandling. Ordningen med lagting og odelsting ble avvirket 1. oktober 2009. Odelstingsproposisjon er nå erstattet av proposisjon til Stortinget (lovvedtak) (prop. L).*» [1]

Permanente forskjeller (PF): «*Permanente resultatforskjeller oppstår som følge av forskjeller mellom innholdet av regnskapsmessige og skattemessige inntekts- og kostnadsbegreper. Eksempler på permanente forskjeller er ikke fradragberettigede kostnader som gaver og representasjon, skattefri inntekt og utgifter ved stiftelse og kapitalforhøyelse. Permanente resultatforskjeller påvirker betalbar skatt.*» NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1.

Positive midlertidige forskjeller: Se definisjon av skatteøkende midlertidige forskjeller.

Regnskapsbrukere: Eiere, kreditorer, investorer, ansatte, myndighetene og andre som har interesse av årsregnskapet.

Regnskapsloven: Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (rskl.).

Revisorloven: Lov av 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer (rl.).

Skattekostnad: «Består av betalbar skatt, eksklusiv betalbar skatt på poster som er ført direkte mot egenkapitalen, og utsatt skatt i resultatregnskapet. Utsatt skatt i resultatregnskapet er skatt beregnet på midlertidige resultatforskjeller og endring i underskudd til fremføring.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1).

Skatteloven: Lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (sktl.).

Skattereduserende midlertidig forskjell (SRMF): «Reduserer fremtidig skattepliktig resultat i forhold til regnskapsmessig resultat på det tidspunkt forskjellen reverserer.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1). SRMF er grunnlaget for utsatt skattefordel.

Skatteøkende midlertidig forskjell (SØMF): «Skatteøkende midlertidige forskjeller øker fremtidig skattepliktig resultat i forhold til regnskapsmessig resultat på det tidspunkt forskjellene reverserer.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1). SØMF er grunnlaget for utsatt skatteforpliktelse.

Straffeloven: Lov av 22. mai 1902 nr. 10 om alminnelig borgerlig straffelov (strl.).

Underskudd til fremføring: «Skattemessig underskudd som kan fremføres mot senere perioders skattepliktig inntekt.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1).

Utsatt skatt: «Utsatt skatt i resultatregnskapet er skatt beregnet på midlertidige resultatforskjeller og endring i underskudd til fremføring. I følge lovforarbeidene er utsatt skatt eller utsatt skattefordel en nettostørrelse. Etter oppstillingsplanen for balansen skal netto utsatt skatt presenteres som avsetning for forpliktelser, og netto utsatt skattefordel som immateriell eiendel.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1). Utsatt skatteforpliktelse omtales i standarden som utsatt skatt. Utsatt skatt er i faglitteraturen ofte et uttrykk for både utsatt skatteforpliktelse og utsatt skattefordel.

Utsatt skattefordel: «Er en forventet reduksjon av fremtidige skattebetalinger knyttet til skattereduserende midlertidige forskjeller eller fremførbart skattemessig underskudd.» (NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak pkt. 4.3.1.2).

Utsatt skatteforpliktelse: En forventet økning av fremtidige skattebetalinger knyttet til skatteøkende midlertidige forskjeller. Utsatt skatteforpliktelse omtales i standarden som utsatt skatt.

1 Innledning

I dette kapitlet presenteres bakgrunnen for vår undersøkelse, problemstillingen og formålet med undersøkelsen. Vi redegjør også for undersøkelsens avgrensning og struktur.

1.1 Bakgrunn

«For at selskapet kan balanseføre utsatte skattefordeler må det være overveiende sannsynlig at selskapet vil kunne utnytte skattefordelen.» (NOU 1995:30).

Forutsetningen for balanseføring (aktivering) av utsatt skattefordel er at den kan realiseres gjennom fremtidig skattepliktig inntekt. Selskapene må derfor legge til grunn et sannsynlig fremtidig overskudd basert på realistiske forutsetninger for å kunne balanseføre utsatt skattefordel. I forarbeidene til regnskapsloven brukes begrepet mulig utsatt skattefordel, siden det er en forutsetning at selskapet (foretaket) oppnår fremtidige skattepliktige inntekter.

Dette presiseres nærmere i NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4: *«Skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som ikke er utlignet inneholder en mulig skattefordel som må realiseres gjennom inntjening. Balanseføring av utsatt skattefordel følger av de generelle vurderingsreglene. Dette innebærer at foretaket må sannsynliggjøre en skattepliktig inntekt gjennom inntjening i fremtidige år eller gjennom realistisk skattetilpasning som gjør det mulig å utnytte fordelene.»*

For selskap som har gått konkurs og aktivert utsatt skattefordel i balansen ved siste årsregnskap kan det stilles spørsmål ved om inntektsforutsetningen var oppfylt. Vi ønsker å undersøke grunnlaget for aktiveringen av utsatt skattefordel hos slike selskap, for å se om det er avvik mellom regnskapspraksisen og regnskapslovgivningen på området.

For selskap som har en historie med underskudd kreves ekstra forsiktighet i de skjønsmessige vurderingene som ligger til grunn for balanseføring av utsatt skattefordel. For

å kunne balanseføre utsatt skattefordel må det foreligge sterke indikatorer for fremtidig lønnsomhet.

At årsregnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift, er i seg selv ikke en sterk nok indikator på at den utsatte skattefordelen kan utnyttes. En forutsetning om fortsatt drift sier ikke noe konkret om selskapets evne til å generere fremtidig skattepliktig inntekt. Det må være overveiende sannsynlig at skattefordelen kan realiseres gjennom fremtidig skattepliktig inntekt.

Når utsatt skattefordel balanseføres ved avleggelse av siste årsregnskap før konkurs, kan det tyde på avvik mellom regnskapspraksisen og regnskapslovgivningen.

Det er et paradoks hvis selskap med økonomiske problemer urettmessig balansefører utsatt skattefordel, siden aktiveringen fører til en økning av de balanseførte eiendelene, og derved en tilsvarende økning av den balanseførte egenkapitalen. Selskapet fremstår da mer solid enn det egentlig er. Informasjonen i årsregnskapet fremstår da mer villedende enn veiledende for brukerne av årsregnskapet. Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling. Det er en viktig informasjonskilde som grunnlag for økonomiske beslutninger. Investorer og kreditorer skal kunne begrense sin risiko ved at regnskapsinformasjonen som presenteres i årsregnskapet er korrekt.

Vurderingene som ligger til grunn for balanseføring av utsatt skattefordel kan være kompliserte, samtidig som det også kreves skjønn i vurderingene. På grunn av kompleksiteten i regnskapslovgivningen, kan en feilaktig behandling av utsatt skattefordel skyldes manglende kunnskap hos de som utfører vurderingene. Det subjektive skjønn som utøves kan også være påvirket av ønsket om å presentere et årsregnskap som er bedre enn de faktiske forhold. Hvis manglende kunnskap og uriktige skjønnsmessige vurderinger fører til en urettmessig aktivering av utsatt skattefordel, vil årsregnskapet gi et feil bilde av selskapets balanseverdier. Regnskapsbrukernes beslutningsgrunnlag blir da feil, og risikoen høyere enn årsregnskapet gir uttrykk for.

Ved begge tilfellene presenteres ikke årsregnskapet i henhold til regnskapsloven, lovforarbeidene og de rettslige standardene.

Vi ønsker også å undersøke om en av årsregnskapets viktigste brukergrupper har forståelse for hvordan aktivering av utsatt skattefordel påvirker regnskapet. Dette for å analysere om eventuelle avvik mellom regnskapslovgivningen og regnskapspraksisen på dette området har betydning for deres beslutninger.

1.2 Problemstilling

Vi har valgt følgende problemstilling for vår undersøkelse:

Er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel?
- en undersøkelse av regnskapspraksis før konkurs.

For å besvare vår problemstillingen har vi kommet frem til følgende forskningsspørsmål:

- 1. Er informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk?**
- 2. Gjøres det vurderinger i henhold til god regnskapsskikk før aktivering av utsatt skattefordel i balansen?**
- 3. Er grunnlaget for aktivering av utsatt skattefordel basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning?**
- 4. Vektlegges utsatt skattefordel i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning?**

For å finne svar på vår problemstilling og underliggende forskningsspørsmål har vi valgt følgende fremgangsmåte. Først analyserer vi selskapenes siste innleverte årsregnskap før konkurs, inkludert noter, styrets årsberetning og revisjonsberetning (sekundærdata). Deretter undersøker vi nærmere de selskapene som har aktivert utsatt skattefordel i balansen ved hjelp av en spørreskjemaundersøkelse (primærdata). Både sekundærdataene og primærdataene analyseres for å vurdere om inntektsforutsetningen var realistisk ved aktiveringen av utsatt skattefordel. Vi intervjuer så en av årsregnskapets viktigste brukergrupper, for å vurdere om undersøkelsens funn er av betydning. Til slutt intervjuer vi en revisor (vedlegg 6) for å få bedre forståelse for skjønnet som legges til grunn i aktiveringsvurderingen av utsatt skattefordel.

1.3 Formål

Siden årsregnskapet er en viktig informasjonskilde som grunnlag for brukernes økonomiske beslutninger, skal det gi et rettviseende bilde av selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling. Regnskapsinformasjonen må være både pålitelig og relevant. Dersom utsatt skattefordel urettmessig aktiveres i balansen, medfører det at eiendelene og egenkapitalen presenteres med for høye verdier. Selskapet fremstår da som mer solid enn det som er reelt.

Foretak som ikke kan dokumentere at de med sannsynlighet vil generere fremtidig skattepliktig inntekt kan ikke aktivere utsatt skattefordel. Etter regnskapsstandardene plikter foretakene å vurdere fremtidig inntjening før aktivering. Regnskapsstandarden viser til indikatorer som sannsynliggjør at den utsatte skattefordelen ikke kan balanseføres. Vi antar at foretak med økonomiske utfordringer kan ha brudd på disse indikatorene. Vi har derfor valgt å undersøke hvordan utsatt skattefordel ble behandlet ved siste årsregnskap før konkurs.

Vårt hovedformål er å undersøke om vurderingene som lå til grunn for aktiveringen av utsatt skattefordel i balansen var basert på realistiske forutsetninger, og i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Vi har også som formål å undersøke om informasjonskravet til utsatt skattefordel i årsregnskapet er oppfylt. Dette er viktig informasjon, og som må være korrekt for at regnskapsbrukerne skal ha nytte av den i sine beslutninger.

Bankene anvender årsregnskapet som en av informasjonskildene når de vurderer sine kundeforhold. Vi har derfor undersøkt om bankenes tar hensyn til en aktivert utsatt skattefordel når de vurderer å gi kreditt i bedriftsmarkedet.

For bedre forståelse av skjønnet som ble lagt til grunn ved aktivering av utsatt skattefordel har vi intervjuet revisoren (statsautorisert) til ett av foretakene.

1.4 Avgrensning

Utvalget i undersøkelsen er avgrenset til foretak som åpnet konkurs i Troms fylke fra og med 1. januar 2012 til og med 15. mars 2013. Avgrensningen er foretatt med hensyn til undersøkelsens tidsrammer, økonomi og nærheten til både respondentene og informantene. Undersøkelsen fokuserer på den regnskapsmessige behandlingen av utsatt skattefordel. For bedre forståelse av hvorfor det regnskapsmessige resultatet kan avvike fra det skattemessige resultatet, har vi i begrenset omfang også omtalt reglene i skattelovgivningen.

1.5 Struktur

Undersøkelsen beskrives i 5 kapitler. Etter forord, sammendrag, figur- og tabelloversikt, nøkkelbegreper og forkortelser begynner kapittel 1.

I kapittel 1 beskrives bakgrunnen for valg av problemstilling, problemstillingen og dens forskningsspørsmål, formålet med undersøkelsen, undersøkelsens avgrensninger og strukturen for undersøkelsen.

I kapittel 2 presenteres teorien som ligger til grunn for undersøkelsen. Internasjonale regnskapsstandarder er kun omtalt i den grad de kan belyse norske regnskapsstandarder nærmere.

I kapittel 3 beskrives vårt metodiske rammeverk. Vi beskriver først kort ulike design og metoder, for deretter å utdype og begrunne valgene vi har tatt for vår undersøkelse, samt styrkene og svakhetene ved disse.

I kapittel 4 presenteres våre funn, og undersøkelsens resultater analyseres opp mot teorien. Analysen tar utgangspunkt i problemstillingen samt tilhørende forskningsspørsmål, for best mulig å kunne besvare problemstillingen.

I kapittel 5 diskuteres resultatene fra undersøkelsen, før vi konkluderer på undersøkelsens problemstilling og forskningsspørsmål.

2 Teori

I dette kapitlet vil vi presentere det teoretiske rammeverket som undersøkelsen vår bygger på. Rammeverket for vår problemstilling er hovedsakelig hentet fra norsk regnskapslovgivning og regnskapsstandardene, utdypet med faglitteratur, tidsskrifter og uttalelser fra kompetente organer, samt forskningsartikler som underbygger regnskapspraksis.

Vi vil starte med å presisere årsregnskapets formål, rettskilder og kvalitetskrav, for bedre å kunne forstå bakgrunnen for kravene til behandling av utsatt skattefordel. Deretter vil vi presentere utsatt skatt-modellen. Vi vil utdype det sentrale i teorien; hvordan en utsatt skattefordel oppstår og hvordan den skal behandles i årsregnskapet. Videre presenterer vi de to mest sentrale regnskapsstandardene for vår undersøkelse. Avslutningsvis vil vi presisere selskapsledelsens samt revisors plikter og ansvar. Vi vil også si noe om bankenes kredittvurderinger.

2.1 Årsregnskapets formål

Årsregnskapets formål er å gi et rettviseende bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling, økonomiske resultat og utvikling. Regnskapet er en viktig informasjonskilde som grunnlag for økonomiske beslutninger. For at brukerne skal ha nytte av regnskapsinformasjonen må den være relevant, pålitelig, forståelig og sammenlignbar. Brukerne av årsregnskapet består blant annet av eierne, ledelsen, ansatte, investorer, kreditorer, kunder, leverandører, skatte- og avgiftsmyndighetene. Årsregnskapets primære brukere må kunne sies å være eierne og kreditorene. (Huneide m.fl., 2012). For at kreditorene skal kunne begrense sin risiko må regnskapsinformasjonen som presenteres være korrekt.

I mandatet til regnskapslovutvalget av 16.03.1990 står det blant annet at «*Regnskapslovgivningen bør sikre at regnskapet på en pålitelig og informativ måte avspeiler bedriftenes reelle resultater og stilling etter bedriftsøkonomiske kriterier.*» Dette er videreført i NOU 1995:30 som et hovedformål for norsk regnskapslovgivning.

Ved en urettmessig balanseføring av utsatt skattefordel vil selskapet fremstå mer solid enn det egentlig er, siden eiendelene og egenkapitalen økes ved balanseføringen. Årsregnskapet gir da ikke et rettviseende bilde av selskapet, og eiendelene og egenkapitalen er overvurdert. Dermed reduseres regnskapsbrukernes nytteverdi av årsregnskapet som informasjonskilde for økonomiske beslutninger.

I Ot.prp. nr. 42 (1997-98) pkt. 2.6.1 om generelle hensyn sier Finansdepartementet at formålet med regnskapsreguleringen er informative regnskap, som skal tilfredsstillende brukernes behov. De presiserer at kreditorene er en viktig brukergruppe av årsregnskapet. Av hensyn til kreditorene skal ikke verdiene av regnskapspostene overvurderes.

2.1.1 Årsregnskapets rettskilder og god regnskapsskikk

Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) representerer den viktigste rettskilden ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Loven gjelder for alle regnskapspliktige som nevnes i regnskapsloven (rskl.) § 1-2. Regnskapsloven bygger på et omfattende lovforarbeid som gir utfyllende informasjon om innholdet i de ulike bestemmelsene. Både NOU 1995:30 og Ot.prp. 42, jf. kapittel 2.1, er sentrale dokumenter i forståelsen og tolkningen av regnskapsloven.

Finansdepartementet har det administrative ansvaret for regnskapsloven. Departementet foreslår lovendringer og gir dispensasjoner, og har også ansvaret for tolkningen av lovens innhold.

Regnskapsloven er en rammelov som angir rammene og prinsippene årsregnskapet skal avlegges etter, samt tolkes i lys av. Kapittel 4 i regnskapsloven presiserer de grunnleggende regnskapsprinsippene, og § 4-6 sier at god regnskapsskikk skal følges i utarbeidelsen av årsregnskapet.

«God regnskapsskikk er et dynamisk begrep, som tillater praksis å utvikle seg når økonomiske forhold endres, og foretakene foretar nye typer transaksjoner eller står ovenfor nye hendelser

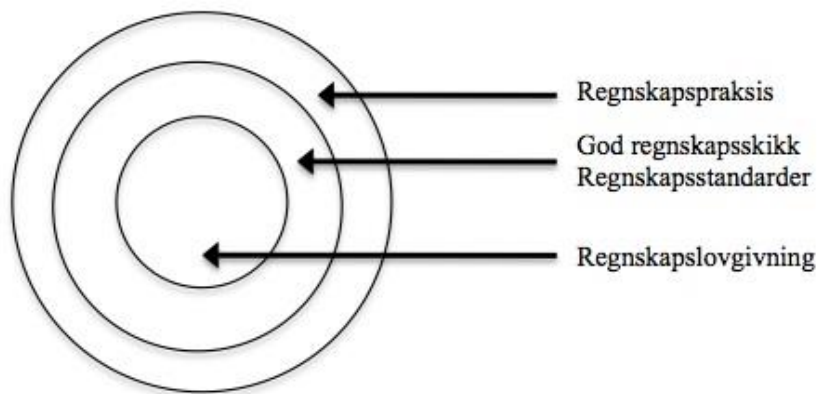
som regnskapsføres. Rammelovgivning i stedet for detaljerte regler gir rom for utøvelse av profesjonell bedømming.» (NOU 1995:30, s. 31).

God regnskapsskikk er å utarbeide årsregnskapet i samsvar med rammelovgivningen, grunnleggende regnskapsprinsipper og allmenn akseptert praksis. Begrepet god regnskapsskikk gis et konkret innhold gjennom regnskapsstandardene.

Regnskapsstandardene er utarbeidet av Norsk RegnskapsStiftelse, og sier hvordan problemstillinger skal eller bør løses i henhold til god regnskapsskikk. Regnskapsstandardene kan deles inn i to grupper. NRS (F) er en foreløpig standard som er fastsatt på grunnlag av høringskommentarer og høringsutkast, og anbefales å følges. NRS er en endelig standard som fastsettes etter praktiske erfaringer med NRS (F), og skal følges. Norsk RegnskapsStiftelse utgir også diskusjonsnotat, veiledninger og uttalelser om god regnskapsskikk.

Innholdet i transaksjonene endres over tid, og nye hendelser som skal regnskapsføres tilkommer. Økonomisk og teoretisk utvikling, samt utvikling av regnskapspraksis er med på å påvirke standardene. I siste instans vil myndighetene og domstolene måtte foreta en vurdering om god regnskapsskikk er overholdt, basert på konkrete bestemmelser i lovverket, samt praksis og normer som foreligger. Mulighetene for endring av regnskapsstandardene reduserer behovet for tidkrevende lovendringsprosesser. Regnskapsstandardene har bidratt til at norsk regnskapspraksis også har tilpasset seg den internasjonale utviklingen over tid. (Huneide m. fl., 2012).

Figur 1 (neste side) illustrerer forholdet mellom regnskapslovgivningen, god regnskapsskikk presisert i regnskapsstandardene, og regnskapspraksis.

Figur 1: Forholdet mellom regnskapsloven, regnskapsstandardene og regnskapspraksis. (Kristoffersen, 2008, s. 55).

2.1.2 Årsregnskapets kvalitetskrav

Årsregnskapet er en viktig informasjonskilde for regnskapsbrukerne, og skal gi nyttig informasjon om selskapets finansielle stilling, økonomiske resultat og utvikling. For at regnskapsinformasjonen skal være til nytte i den økonomiske beslutningsprosessen, må den innfri visse kvalitetskrav. Kvalitetskravene kan inndeles som følgende:

1. Rettvisende bilde
2. Relevant
3. Pålitelig
4. Forståelig
5. Sammenlignbar

Et overordnet krav for regnskapet er kravet om et rettvisende bilde av selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling. De enkelte postene i regnskapet må være både relevante og pålitelige. De må også være sammenlignbare, både internt over perioder og eksternt mellom selskaper. Presentasjonen av regnskapet må være forståelig for regnskapsbrukerne. Nytteverdien til informasjonen må samtidig veies opp mot kostnadene ved å innhente den. (Kristoffersen, 2008).

Rskl. § 3-2a (1) sier at «Årsregnskapet skal gi et rettvisende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.» I notekravene skal det gis tilleggsopplysninger dersom det er nødvendig for å oppfylle kravet om å gi et rettvisende

bilde, jf. rskl. § 7-1 (4). «*Begrepet rettvise bilde er brukerorientert. I det ligger at regnskapet skal gi et realistisk helhetsinntrykk av selskapets økonomiske stilling.*» (Tellefsen & Langli, 2005, s. 144).

Årsregnskapet skal innfri brukernes behov for informasjon. Informasjonen må være relevant i form av å ha betydning for brukerne, slik at de kan ta riktige beslutninger basert på selskapets økonomiske situasjon. Brukerne må kunne gjøre de riktige vurderingene vedrørende selskapets tidligere og nåværende økonomiske situasjon ved å lese regnskapet.

Pålitelig regnskapsinformasjon er informasjon som er til å stole på, den må være korrekt og troverdig. Informasjonen må være nøytral og objektiv, basert på dokumenterbare virkelige hendelser som kan måles. Den må også være fullstendig og ikke inneholde vesentlige feil.

Presentasjonen av regnskapsinformasjonen må være forståelig for brukerne, slik at de kan ha en nytteverdi av informasjonen. Informasjonen må også være oversiktlig. Samtidig må det kunne forventes at regnskapsbrukerne har en viss forståelse av regnskapsinformasjonen og dens sammenhenger.

Regnskapsinformasjonen bør også være sammenlignbar mellom regnskapsperiodene i et selskap, og mellom de forskjellige selskapene. Regnskapsprinsippene som ligger til grunn for informasjonen i regnskapet bør derfor være konsistente over tid. Bare når andre prinsipper gir et mer rettvise bilde bør selskapene endre prinsipper. Informasjon om prinsippendring og effekten av den bør fremkomme i regnskapsnotene.

2.1.3 Grunnleggende regnskapsprinsipper

Regnskapslovens kapittel 4 fastslår de grunnleggende regnskapsprinsippene og god regnskapsskikk. Vi vil her presentere de to regnskapsprinsippene som vi mener å ha størst betydning for vurderingen av utsatt skattefordel.

Sammenstillingsprinsippet

Sammenstillingsprinsippet fastsettes i rskl. § 4-1 (1) pkt. 3: «*Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt.*» Det regnskapsmessige resultatet for måleperioden

skal være en sammenstilling av periodens inntekter og kostnader. Inntektsføringen er styrende for kostnadsføringen. Med det menes at kostnadene bokføres i samme periode som inntektene som er årsak til kostnadene.

Etter sammenstillingsprinsippet blir periodens skattekostnad beregnet ut fra det regnskapsmessige overskuddet, uavhengig av når den må betales. Dette er bakgrunnen for innføringen av utsatt skatt-modellen i norsk regnskapslovgivning i 1992. Utsatt skatt-modellen (kap.2.2) sammenstiller skattekostnaden med det regnskapsmessige resultatet.

Forsiktighetsprinsippet

Forsiktighetsprinsippet følger av rskl. § 4-1 (1) pkt. 4 «*Urealisert tap skal resultatføres.*» Med dette menes at inntektene ikke skal overvurderes og kostnadene ikke skal undervurderes i resultatet. Videre at eiendelene ikke skal overvurderes og gjelden ikke skal undervurderes i balansen. Gevinst skal tas inn i regnskapet ved realisasjon, og tap skal tas inn i regnskapet når det er sannsynlig (> 50 %), slik at regnskapet gir et rettvisende bilde. (Huneide m. fl., 2012).

Forsiktighetsprinsippet følger også av rskl. § 5-2, hvor det fastsettes at omløpsmidler skal verdsettes til laveste verdi av virkelig verdi og anskaffelseskost. Rskl. § 5-3 fastsetter at anleggsmidler skal nedskrives til virkelig verdi ved verdifall.

Selskap som urettmessig posterer utsatt skattefordel i balansen bryter med forsiktighetsprinsippet, siden eiendelene og egenkapitalen overvurderes.

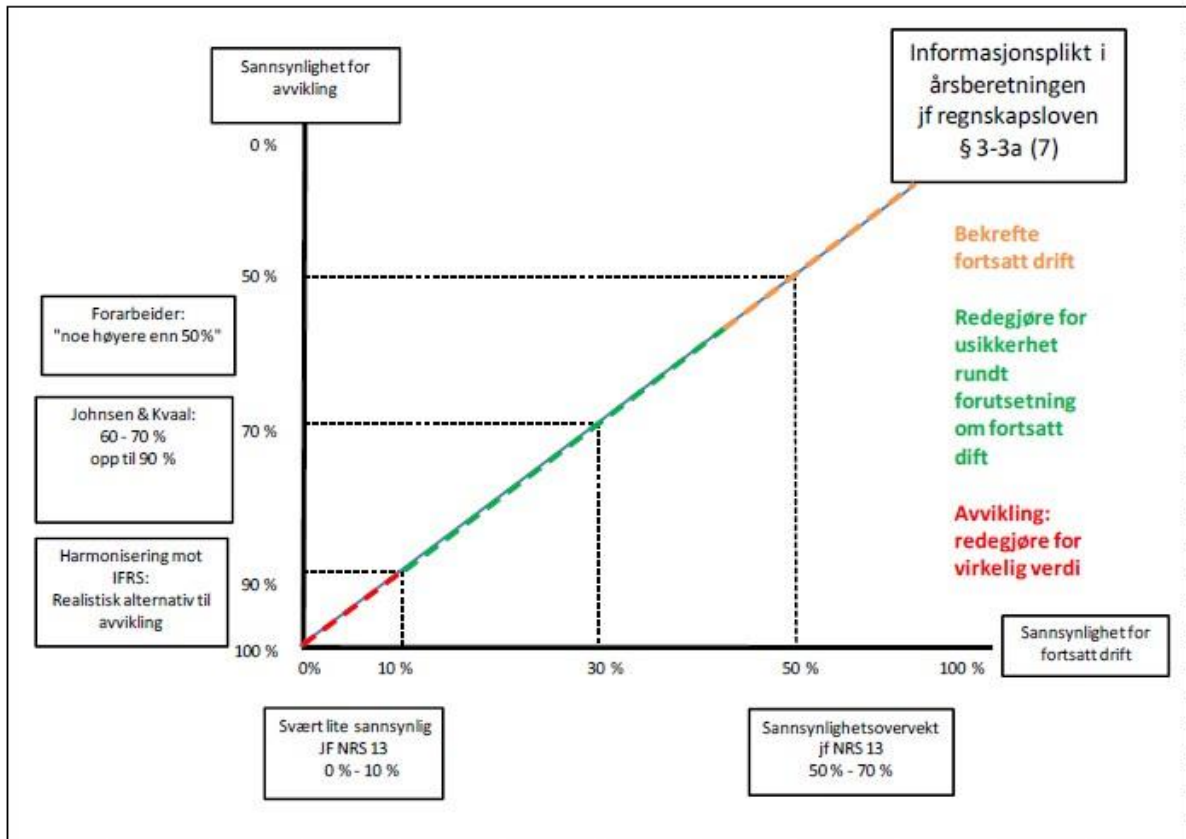
2.1.4 Forutsetningen om fortsatt drift

Rskl. § 4-5 krever at forutsetningen om fortsatt drift legges til grunn for utarbeidelsen av årsregnskapet. Men «*Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling.*» Det omtales ofte som likvidasjonsverdi i avviklingsregnskapet. Eiendelenes verdi ved avvikling er vanligvis lavere enn ved fortsatt drift. I henhold til rskl. § 3-3 (3) skal forutsetningen om fortsatt drift bekreftes i årsberetningen. Dersom det er tvil om forutsetningen er til stede skal det redegjøres for dette. Sannsynligheten for at foretaket vil bli avviklet kan være vanskelig å estimere. En eksakt tallstørrelse er ikke presisert i lovverket.

I Ot. prp. nr. 42 (1997-98) uttaler Finansdepartementet at 50 % sannsynlighet er et for strengt krav. I regnskapslovens § 4-5 og NRS 16 Årsberetning pkt. 2.8 er det valgt formuleringen «*så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten blir avviklet.*» Siden lovgiver har lagt til grunn at god regnskapsskikk skal harmoniseres med internasjonale regnskapsstandarder (IAS/IFRS) må rskl. § 4-5 tolkes i lys av IAS 1. Lien (2012) konkluderer med at «*Et krav om avviklingsregnskap først når styret har til hensikt, eller ikke har noe realistisk alternativ til å avvikle.*»

Merethe Drivdal skriver i sin masteroppgave om regnskapsrapportering når konkurs truer at «*NGAAPS harmonisering mot IFRS er i praksis tolket dit hen at avvikling legges til grunn ved mangel på realistiske alternativ til avvikling. Dette nivået legges opp mot 100 %. For å gi et visst spillerom kan «avviklingsintervallet» settes til mellom ca. 90 % - 100 % sannsynlighet for avvikling. Det skal da redegjøres for virkelig verdi i årsberetningen. Denne tolkningen åpner for at intervallet mellom «noe høyere enn 50 %» og opp til ca. 90 % sannsynlighet for avvikling, kan legges til grunn for når et selskap plikter å redegjøre i årsberetningen for usikkerhet og tvil om evne til fortsatt drift. Dersom sannsynlighetsnivået for fortsatt drift utfordres av konkrete forhold slik at sannsynlighet for fortsatt drift ligger mellom «noe lavere enn 50 %» og ned til ca. 10 %, aktiveres informasjonsplikten i regnskapsloven § 3-3a. Det skal da redegjøres for usikkerheten i årsberetningen.*» (Drivdal, 2012, s. 31).

Informasjonsplikten i årsberetningen i henhold til regnskapsloven § 3-3a (7) jf. god regnskapsskikk, kan illustreres som i figur 2 (neste side).

Figur 2: Informasjonsplikt i årsberetningen jf. regnskapsloven § 3-3a (7) jf. god regnskapsskikk. (Drivdal, masteroppgave 2012).

Det kan være mange grunner som kan forsvare en forutsetning om fortsatt drift. Dersom selve driften er lønnsom, kan kreditorene oppnå bedre dekning ved at foretaket fortsetter virksomheten. Det samme gjelder om umiddelbar avvikling medfører dårligere dekning til kreditorer enn om foretaket forsetter. Dette kan for eksempel være tilfelle der fullføring av kontrakter bidrar til høyere kostnadsdekning enn avvikling. Hvis det er muligheter for salg av selskapet kan dette også være bedre enn likvidasjon. Tilføring av ny risikovillig kapital fra eierne eller andre kreditorer kan også danne et grunnlag for videre drift.

At årsregnskapet er utarbeidet under forutsetningen om fortsatt drift, er i seg selv ikke en sterk nok indikator på at den utsatte skattefordelen kan utnyttes. En forutsetning om fortsatt drift sier ikke noe konkret om foretakets evne til å generere fremtidige skattepliktige inntekter. Det er alltid inntektsforutsetningen (kapittel 2.3.1) som er avgjørende for om en utsatt skattefordel kan balanseføres.

Torgersen Berner og Aastveit (2013) har undersøkt foretak som gikk konkurs i 2012. Deres funn er at fortsatt drift-forutsetningen er fylldig omtalt i årsberetningen, men ikke i årsregnskapet. Da dette er to selvstendige dokumenter hevder de at foretakene ikke kan unnlate å gi samme informasjonen i årsregnskapet som i årsberetningen.

2.2 Utsatt skatt-modellen

Det kan oppstå forskjeller mellom selskapets regnskapsmessige resultat og det skattemessige resultatet innenfor det enkelte år. Dette på grunn av forskjeller mellom regnskapslovens og skattelovens tidfesting av inntekter og kostnader. Utsatt skatt-modellen ble innført for en regnskapsmessig håndtering av disse forskjellene. Utsatt skatt-modellen knytter sammen regnskapsmessig resultat og skattemessig resultat gjennom beregning av utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse. (Zimmer m. fl., 2010).

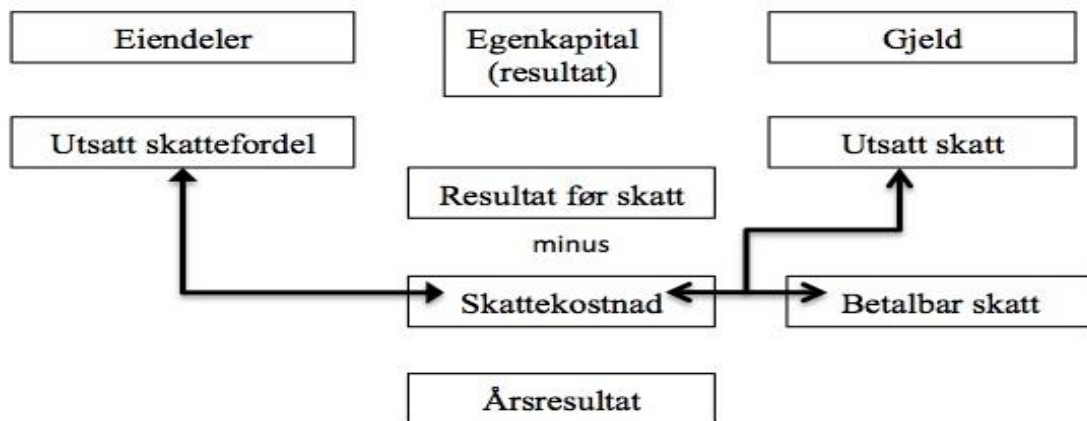
Modellen for utsatt skatt, også kalt avstemmingsmodellen, ble som en del av skattereformen vedtatt i 1992. Regnskapsføring av utsatt skatt, et uttrykk for både utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse, ble innført med virkning fra og med samme regnskapsår.

I den tidligere koblingsmodellen, som ble avløst av avstemmingsmodellen, ble kun betalbar skatt regnskapsført i årsregnskapet (finansregnskapet). Modellen ble avløst siden det var mer korrekt å sammenstille årets skattekostnad med det regnskapsmessige resultatet, og ikke bare vise betalbar skatt beregnet av skattemessig resultat i årsregnskapet.

Med innføring av utsatt skatt-modellen ble praksis endret slik at man nå fikk et skille mellom regnskapsmessige og skattemessige vurderinger. Årsregnskapet utarbeides etter objektive bedriftsøkonomiske prinsipper i henholdt til regnskapsloven, og skal dekke regnskapsbrukernes informasjonsbehov. Ligningspapirene utarbeides etter skatteloven, og brukes som grunnlag for skatteberegningene. For mange selskap vil regnskapsmessig resultat og skattemessig resultat være ulikt. (Eklund og Knutsen, 2011).

«Det er et fundamentalt utgangspunkt for utarbeidelse av regnskapet at det skal være uavhengig av beregningen av skattepliktig resultat. Vurderingsreglene i regnskapslovgivningen er uavhengig av skattereglene, og anvendelse av regnskapsprinsipper og metoder skal ikke påvirkes av skattemessige hensyn. Det samme gjelder regnskapsestimater.» (NOU 1995:30, s. 128).

Utsatt skatt-modellen kan visualiseres som følgende:

Figur 3: Utsatt-skatt modellen. (Kristoffersen, 2008, s. 303).

NOU 1992:13 om regnskapsmessig behandling av skatt, og NOU 1995:30 om ny regnskapslov med tilhørende odelstingsproposisjoner, er sentrale dokumenter i drøftingen av hvordan en utsatt skattefordel skal forstås og presenteres i årsregnskapet. Som en utvikling av regnskapspraksis kan vi merke oss to punkter i disse forarbeidene hvor de avviker i sine anbefalinger.

- I NOU 1992:13 ble det anbefalt at utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse presenteres hver for seg i balansen.
I NOU 1995:30 pkt. 4.4.6. lød innstillingen på at disse presenteres netto i balansen.
- I NOU 1992:13 ble det foreslått en øvre grense for balanseføring av utsatt skattefordel, hvor denne kun kan utligne, men ikke overstige utsatt skatt. Bakgrunn for dette var av hensyn til forsiktighetsprinsippet.
I NOU 1995:30 mente man at dette var i konflikt med sammenstillingsprinsippet. Her ble det anbefalt at vurderingen av utsatt skattefordel bør følge de generelle vurderingsreglene.

I begge tilfellene ble anbefalingen i NOU 1995:30 vedtatt og er gjeldende praksis. Det stilles imidlertid krav til notene om beregningen av skattekostnaden, samt utsatt skattefordel eller utsatt skatteforpliktelse i henhold til rskl. § 7-23.

Utviklingen av regnskapspraksis kan oppsummeres som i tabell 1:

Lovforarbeid	Presentasjonsform	Øvre grense for utsatt skattefordel
NOU 1992:13	Brutto	Ja, kan ikke være større enn utsatt skatteforpliktelse
NOU 1995:30	Netto	Nei, underlagt de generelle vurderingsreglene for eiendeler

Tabell 1: Utvikling av regnskapspraksis.

2.2.1 Hvordan oppstår utsatt skatt

Regnskapsloven og skatteloven har noen ulike regler for om inntekter og kostnader skal medtas, og eventuelt når en inntekt eller en kostnad skal medtas. Dette gir opphav til permanente- og midlertidige forskjeller.

Ulikt resultat etter regnskapsloven og skatteloven

Både de permanente og de midlertidige forskjellene fører til ulikt regnskapsmessig- og skattemessig resultat. Dette fører igjen til at selskapets skattekostnad som beregnes av det regnskapsmessige resultatet, ikke blir lik den betalbare skatten som beregnes av det skattemessige resultatet.

De permanente forskjellene er endelige og vil aldri reverseres. «*Eksempler på permanente forskjeller er ikke fradragberettigede kostnader som gaver og representasjon, skattefri inntekt og utgifter ved stiftelse og kapitalforhøyelse.*» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1).

Permanente forskjeller påvirker skattekostnaden og betalbar skatt, men ikke utsatt skattefordel/forpliktelse.

De midlertidige forskjellene vil utlignes over tid, men fører til ulik behandling av inntekter og kostnader i det enkelte år. «*Midlertidige resultatforskjeller består av tidsforskjeller og andre*

midlertidige resultatforskjeller. Tidsforskjeller er forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat som oppstår i en periode og reverserer i en senere periode. Andre midlertidige forskjeller er forskjeller som oppstår når regnskapsmessige balanseverdier endres ved f.eks. konserndannelse ved oppkjøp, fusjon og fisjon som er egenkapitaltransaksjoner og ved transaksjoner knyttet til spesielle skattebestemmelser. Disse forskjellene blir midlertidige resultatforskjeller når de reverserer i senere perioder.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1).

Regnskapet avlegges etter regnskapsloven og skal gi et bilde av den økonomiske realiteten til foretaket. For å kunne vise et realistisk bilde må det foretas noen skjønnsmessige vurderinger:

- Vurderinger av omløpsmidler som varelager og kundefordringer, til laveste av anskaffelseskost og virkelige verdi, jf. regnskapsloven § 5-2. Varelageret skal nedskrives for ukurans, mens man for kundefordringer skal avsette for forventet tap.
- Driftsmidlene avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan, jf. regnskapsloven § 5-3 2. ledd.
- Kortsiktig gjeld vurderes etter reglene for omløpsmidlene, mens langsiktig gjeld vurderes etter reglene for anleggsmidlene, jf. regnskapsloven § 5-13. I det ligger at man for kortsiktig gjeld legger til grunn høyeste verdis prinsipp, mens man for langsiktig gjeld har en betinget plikt til oppskrivning. (Huneide m.fl., 2012).

Disse skjønnsmessige vurderingene gjøres med bakgrunn i sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet. Det regnskapsmessige resultatet danner grunnlaget for selskapets skattekostnad i inntektsåret.

Reglene i skatteloven skal sikre staten skatteproveny. Skatteloven tillater mindre grad av skjønn enn regnskapsloven. Noen eksempler på dette er:

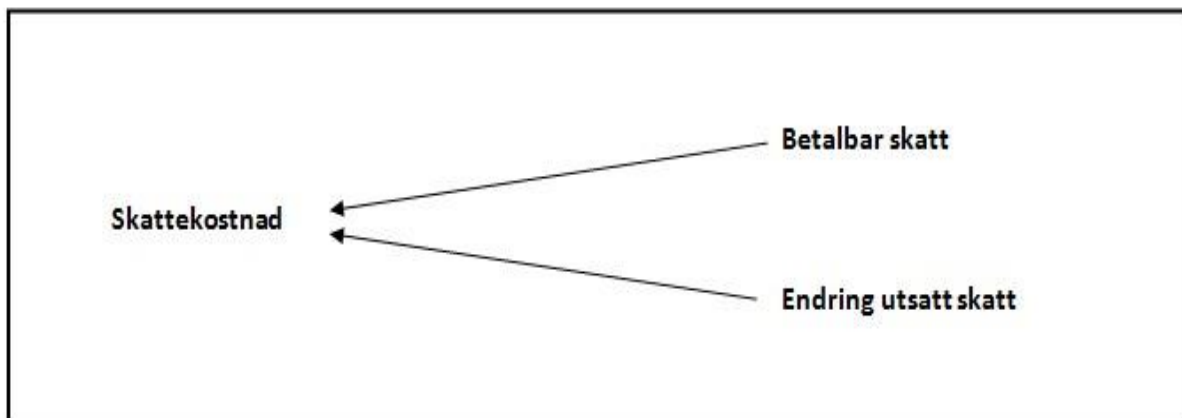
- Hovedregelen for tidfesting er realisasjon, og følger av skatteloven § 14-2. Dette medfører blant annet at det ikke er tillatt å nedskrive varelageret for ukurans. Det skattemessige fradraget oppnås først når varene selges med tap eller kasseres.
- Det samme gjelder for kundefordringer. Skattemessige fradrag for tap tillates først når kunden har gått konkurs, eller når det er konstatert at fordringen ikke kan inndrives, jf.

skatteloven § 6-2. Men det er tillatt å avsette for tap på kundefordringer ut fra en sjablonregel, jf. skattelovens § 14-5 4. ledd.

Det skattemessige resultatet er grunnlaget for betalbar skatt, som er den skatten selskapet må betale til staten for inntektsåret. Den betalbare skatten beregnes kun ut fra skattelovens bestemmelser. Denne beregnes som en andel av selskapets skattemessige resultat, og er «*en tvungen disponering fra myndighetene av selskapets verdiskapning.*» (Tellefsen & Langli, 2005, s. 387).

«*Skattekostnad er resultatskatt sammenstilt med regnskapsmessig resultat. Kostnaden består av betalbar skatt, eksklusiv betalbar skatt på poster som er ført direkte mot egenkapitalen, og utsatt skatt i resultatregnskapet. Utsatt skatt i resultatregnskapet er skatt beregnet på midlertidige resultatforskjeller og endring i underskudd til fremføring.*» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1).

Av figur 4 ser vi at skattekostnaden = betalbar skatt (som er 27 % av skattemessig resultat, justert for avvik fra tidligere år) +/- endring utsatt skatt (som er 27 % av endringene i midlertidige forskjeller, samt endring fremførbart underskudd). (Zimmer m.fl., 2010).

Figur 4: Skattekostnad = Betalbar skatt +/- Endring utsatt skatt.

Betalbar skatt beregnes som følgende:

Regnskapsmessig resultat før skatt
+/- Permanente forskjeller
= Grunnlaget for skattekostnaden
(Skattekostnaden = 27 % av grunnlaget)
+/- Endring i midlertidige forskjeller
= Grunnlaget for betalbar skatt
- Underskudd til fremføring
= Korrigert grunnlag for betalbar skatt
(Betalbar skatt = 27 % av grunnlaget). (Kristoffersen, 2008).

Utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse

Utsatt skatt er enten en utsatt skattefordel eller en utsatt skatteforpliktelse. Utsatt skattefordel er en fremtidig skattereduksjon. Den realiseres ved lavere skatt på fremtidige skattepliktige inntekter. Utsatt skatteforpliktelse er en latent skattegjeld som ikke er ilignet.

Periodiseringsforskjellene (midlertidige forskjeller) mellom regnskapsmessig resultat og skattemessig resultat danner grunnlaget for utsatt skattefordel eller utsatt skatteforpliktelse.

«Skatteøkende midlertidige forskjeller inneholder en utsatt skatteforpliktelse.

Regnskapsmessig er denne å betrakte som en vanlig forpliktelse som det må avsettes for.

Skattereduserende midlertidige forskjeller sammen med underskudd til fremføring inneholder en mulig utsatt skattefordel. Skattefordelen kan realiseres ved nøytralisering av skattevirkingen av skatteøkende midlertidige forskjeller.» (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.2)

Når et selskap har utsatt skattefordel betyr det at selskapets er i en skatteposisjon hvor fremtidige skattekostnad vil være mindre enn selskapets fremtidige regnskapsmessige resultat skulle tilsi. Når et selskap har utsatt skatteforpliktelse betyr det at selskapets er i en skatteposisjon hvor fremtidige skattekostnad vil være større enn selskapets fremtidige regnskapsmessige resultat skulle tilsi.

Grunnlaget for utsatt skattefordel er negative midlertidige forskjeller og/eller skattemessig underskudd til fremføring, mens grunnlaget for utsatt skatteforpliktelse er positive

midlertidige forskjeller. Negative midlertidige forskjeller benevnes i litteraturen også som (fremtidig) skattereduserende midlertidige forskjeller (SRMF). Positive midlertidige forskjeller benevnes som (fremtidig) skatteøkende midlertidige forskjeller (SØMF).

I henhold til rskl. § 6-2 (1) A I pkt. 3 klassifiseres utsatt skattefordel som en immateriell eiendel under anleggsmidler. I henhold til rskl. § 6-2 (1) D I pkt. 2 klassifiseres utsatt skatt (skatteforpliktelse) som gjeld under avsetning for forpliktelse.

2.2.2 De vanligste midlertidige forskjellene (MF)

Tidsforskjeller og andre midlertidige resultatforskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi er opphavet til de midlertidige forskjellene. Under beskriver vi noen av de mest vanlige midlertidige forskjellene, samt forklarer hvordan noen av disse oppstår:

- Varelager
- Tapsavsetning for kundefordringer
- Avskrivning på driftsmidler
- Gevinst/tap ved realisasjon av driftsmidler
- Valuta vedrørende langsiktige fordringer og langsiktig gjeld.
- Regnskapsmessige avsetninger
- Regnskapsmessige opp- og nedskrivninger
- Langsiktige tilvirkningskontrakter
- Tjenesteoppdrag med resultatansvar (no cure – no pay).

(Huneide m. fl., 2012).

Varelager

Skattemessig verdsettes innkjøpte varer til kostpris med tillegg for toll og avgifter.

Regnskapsmessig skal de vurderes til laveste verdi av kostpris og virkelig verdi.

Egenproduserte varer vurderes skattemessig til kostpris på råstoff, halvfabrikata, hjelpestoffer og produksjonslønn. Regnskapsmessig skal disse vurderes for det samme med tillegg for indirekte kostnader, som for eksempel finansieringsutgifter. Forskjellene i verddivurderingen er opphav til en midlertidig forskjell som realiseres ved salg (eventuelt kassasjon). Små foretak kan imidlertid vurdere egentilvirkede varer til skattemessige verdier, og da oppstår

ikke midlertidige forskjeller. For varelager (både innkjøpte og egentilvirkede) kan det skattemessig ikke avskrives for ukurans og prisfallsrisiko. Regnskapsmessig skal de vurderes til laveste verdi av kostpris og virkelig verdi. Den midlertidige forskjellen som kan oppstå får man ikke skattemessig fradrag for før tapet realiseres, for eksempel ved salg eller ved at varen kastes eller makuleres.

Kundefordringer

Kundefordringer verdsettes skattemessig til pålydende eller anskaffelseskost, og regnskapsmessig til lavest av anskaffelseskost og virkelig verdi. Skattemessig fradrag for tap oppnås ved salg av fordringen, eller endelig konstatert tap ved konkurs eller avvikling der det ikke finnes dekning for gjeld.

Driftsmidler – avskrivninger

Driftsmidler som skal saldoavskrives er definert i skatteloven § 14-40, og er varige og betydelige driftsmidler samt ervervet forretningsverdi (goodwill) med kostpris på kr. 15.000 eller høyere. I skatteloven § 14-41 er driftsmidlene delt inn i følgende saldogrupper:

a) Kontormaskiner o.l.
b) Ervervet forretningsverdi.
c) Vogntog, lastebiler, busser, varebiler, drosjebiler og kjøretøy for transport av funksjonshemmede.
d) Personbiler, traktorer, maskiner, redskap, instrumenter, inventar m.m.
e) Skip, fartøyer, rigger m.m.
f) Fly, helikopter.
g) Anlegg for overføring og distribusjon av elektrisk kraft og elektroteknisk utrustning i kraftforetak, og slike driftsmidler benyttet i annen virksomhet.
h) Bygg og anlegg, hoteller, losjihus, bevertningssteder m.m. Som anlegg regnes blant annet tekniske hjelpe- og tilleggsinstallasjoner i industrianlegg m.m., herunder rensanlegg, trykkluftanlegg, kjølesystem og lignende.
i) Forretningsbygg.
j) Fast teknisk installasjon i bygninger, herunder varmeanlegg, kjøle- og fryseanlegg, elektrisk anlegg, sanitæranlegg, heisanlegg o.l. Departementet kan gi forskrift om avgrensning av fast teknisk installasjon.

Tabell 2: Saldogrupper, jf. skatteloven § 14-41.

For driftsmidler som skattemessig saldoavskrives etter skattelovens kapittel 14, kan avskrivningene avvike fra de regnskapsmessige avskrivningene. De regnskapsmessige avskrivningene følger regnskapsloven § 5-3 2. ledd, og avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan. Over tid vil avviket reverseres. Skattemessige meravskrivninger gjør at det skattemessige resultatet blir mindre enn det regnskapsmessige. Det oppstår da en utsatt skatteforpliktelse. Denne balanseføres som gjeld. Skattemessige mindreavskrivninger medfører at det skattemessige resultat blir større enn det regnskapsmessige. Det oppstår da en utsatt skattefordel som går til reduksjon av utsatt skatteforpliktelse.

Når det gjelder vedlikeholdsbegrepet er det forskjell mellom skatte- og regnskapsreglene. Dette gir seg utslag når et foretak kjøper et brukt driftsmiddel, og foretar standardheving inntil den stand det var i som nytt (Huneide, 2011). Skattemessig ansees utgiften som vedlikehold og kostnadsføres opptil den stand driftsmidlet var som nytt. Påkostning (aktivering) er skattemessig definert som standardheving ut over driftsmidlets stand som nytt. Regnskapsmessig er det meste nå påkostning, fordi utgangspunktet er forventet levetid på driftsmidlet i forhold til like før utskifting. Små foretak har forenklingsregler som tillater vesentlighetsvurderinger. (NRS 8).

Driftsmidler – gevinst/tap ved realisasjon

Ved salg foretas det regnskapsmessig et gevinst- og tapsoppgjør mot bokført verdi. Ved salg av driftsmidler i saldogruppe a-d samt j, kan vederlaget tas helt eller delvis til skattemessig inntekt. Dersom hele eller deler av vederlaget ikke tas til inntekt, skal det nedskrives på samlesaldoen i gruppen. Oppstår det en negativ saldo skal denne inntektsføres med avskrivningssatsen i gruppen. Ved salg av driftsmidler i saldogruppe b hvor det oppstår en negativ saldo, skal denne overføres til en gevinst- og tapskonto. Ved salg av driftsmidler i saldogruppe e-i foretas en skattemessig gevinst/tapsberegning, og resultatet overføres gevinst og tapskonto. Gevinsten kan tas til skattemessig inntekt fullt ut, eller minimum 20 % av saldo. Tap kostnadsføres skattemessig inntil 20 % av saldo.

Regnskapsmessige avsetninger

Ved andre avsetninger som gjøres regnskapsmessig etter god regnskapsskikk, men som ikke gir skattemessig fradrag, oppstår det skattereduserende midlertidige forskjeller som kommer til skattemessig fradrag ved realisasjon.

Langsiktige tilvirkningskontrakter

Langsiktige tilvirkningskontrakter vurderes skattemessig til fullført kontrakts metode, jf. sktl. §14-5 3. ledd. Ikke fullførte tilvirkningskontrakter verdsettes skattemessig til kostpris på råstoff, halvfabrikata, hjelpestoffer og produksjonslønn, jf. sktl. § 14-5 2. ledd pkt. a. Regnskapsmessig inntektsføres tilvirkningskontrakter fortløpende, og verdivurdering følger som for egentilvirkede varer. Små foretak har unntak og kan benytte fullført kontrakts metode. Forskjellene i verdivurderingene er opphav til midlertidige forskjeller. Langsiktige tilvirkningskontrakter kan ikke skattemessig nedskrives for forventet tap. Skattemessig fradrag oppnås når tapet realiseres.

Eksempel på hvordan midlertidige forskjeller oppstår og reverserer

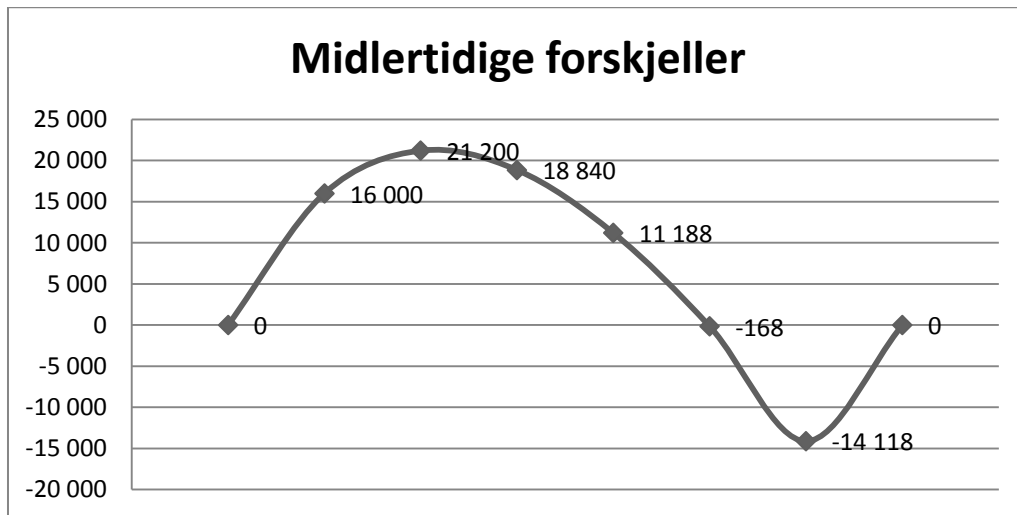
Midlertidige forskjeller oppstår i en periode og reverseres i senere perioder. Vi vil forsøke å forklare dette med et eksempel: Et foretak kjøper et driftsmiddel til kr. 120.000,- pr. 01.01. Forventet levetid er 6 år. Regnskapsmessig avskrives det med like beløp (lineært) over levetiden. Skattemessig avskrives det med 30 % av saldo. Når saldo blir under kr. 15.000,- avskrives restbeløpet i påfølgende regnskapsår.

	SM avskrivninger	SM verdi Pr. 31.12	RM avskrivninger	RM verdi Pr. 31.12	MF 31.12 (RM-SM)
Kjøp driftsmiddel	120 000	120 000	120 000	120 000	0
Avskrivninger år 1	36 000	84 000	20 000	100 000	16 000
Avskrivninger år 2	25 200	58 800	20 000	80 000	21 200
Avskrivninger år 3	17 640	41 160	20 000	60 000	18 840
Avskrivninger år 4	12 348	28 812	20 000	40 000	11 188
Avskrivninger år 5	8 644	20 168	20 000	20 000	-168
Avskrivninger år 6	6 051	14 118	20 000	0	-14 118
Avskrivninger år 7	14 118	0	0	0	0

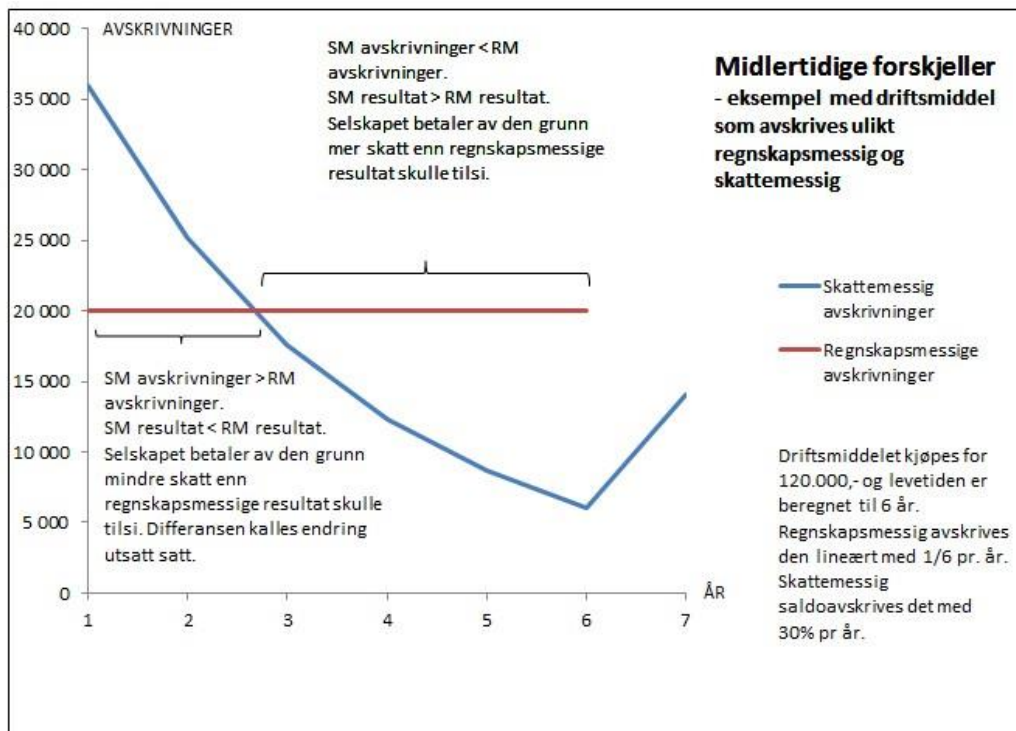
Tabell 3: Regnskapsmessige- og skattemessige avskrivninger på driftsmiddel.

På kjøpstidspunktet er det ingen forskjell mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi. Men fordi driftsmidlet avskrives ulikt skattemessig og regnskapsmessig oppstår det

midlertidige forskjeller. Disse øker den første delen av driftsmidlets levetid for så å reversere, og når driftsmidlet er fullt avskrevet skattemessig og regnskapsmessig er verdien igjen lik (0). I figur 5 og 6 er tallene fra tabell 3 vist grafisk. Her ser vi hvordan de regnskapsmessige- og skattemessige avskrivningene forløper:

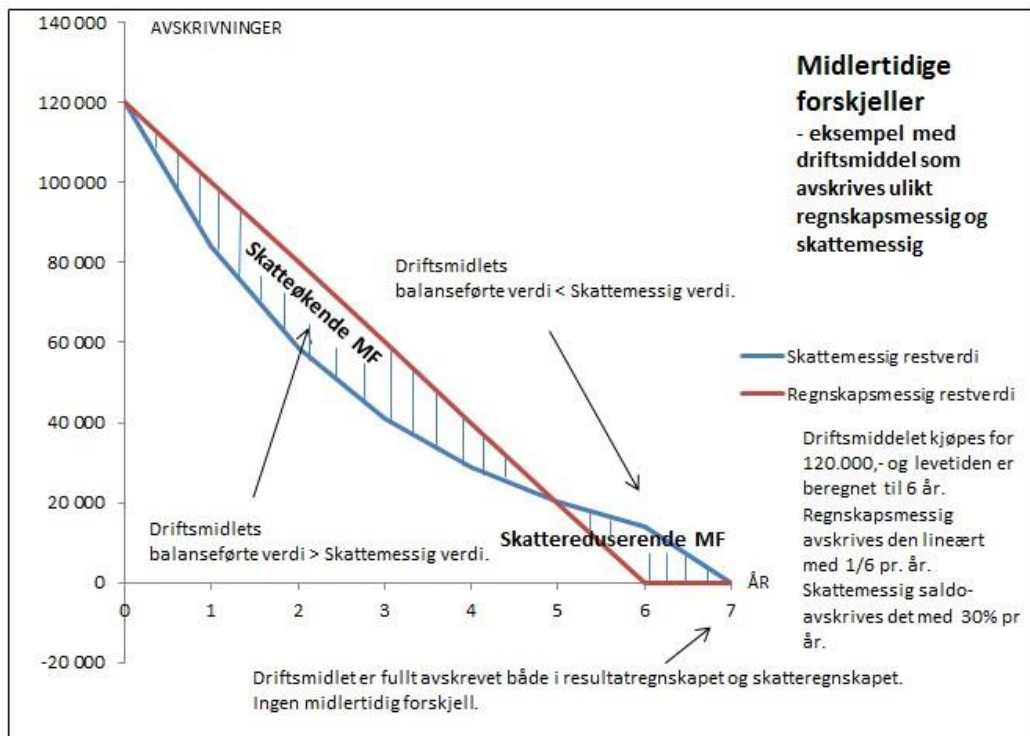

Figur 5: Forløpet til den midlertidige forskjellen

Figur 6: Driftsmiddel som avskrives forskjellig etter rskl. og sktl.

I figur 7 illustreres forskjellen mellom driftsmidlets balanseførte verdi (regnskapsmessig verdi) og skattemessige verdi. Avviket kalles midlertidige forskjeller.

Figur 7: Midlertidige forskjeller.

2.2.3 Underskudd til fremføring

Fremføringsretten for skattemessig underskudd er hjemlet i skatteloven § 14-6, og gjelder underskudd etter skatteloven § 6-3 1. ledd. I utgangspunktet vil et underskudd til fremføring gi en mulig utsatt skattefordel, men utnyttelsen betinger at foretaket i fremtiden genererer skattepliktig inntekt.

Underskudd til fremføring oppstår når skattepliktige inntekter er lavere enn de fradagsberettigede kostnadene i perioden. Underskudd til fremføring realiseres mot skatteøkende midlertidige forskjeller eller skattepliktig inntekt uavhengig av periode. Underskuddet kan fremføres på ubestemt tid, og kan benyttes ved første anledning foretaket har et skattepliktig overskudd. Men skatteloven § 14-6 krever at det eldste underskuddet fratrekkes før et nyere underskudd fratrekkes. Underskudd til fremføring representerer en verdi for foretaket, siden det gir en mulighet for reduksjon av betalbar skatt beregnet av

skattemessig resultat. På grunn av manglende symmetri i skattereglene mottar ikke foretaket noen skatteutbetaling av det skattemessige underskuddet. (NRS (F) Resultatskatt pkt 2.1).

2.2.4 Virkningen av utsatt skattefordel på balansen

Summen av eiendeler er foretakets total kapital. Når vi trekker fra verdien av alle foretakets forpliktelser fremkommer egenkapitalen. Egenkapitalen blir således bestemt ut fra verdien på eiendeler og gjeld.

Ved å føre opp utsatt skattefordel som en eiendel økes egenkapitalen med tilsvarende verdi.

Vi illustrerer dette i et enkelt eksempel i tabell 4, der foretaket går med et underskudd på kr. 50.000,-. Dermed oppstår det en utsatt skattefordel på kr. $50.000,- \times 0,27 = \underline{\text{kr. 13.500,-}}$. Det er ikke ført noen avskrivninger på anleggsmidler i eksempelet.

	01.01.xx	Ikke balanseført utsatt skattefordel 31.12.xx	Balanseført utsatt skattefordel 31.12.xx
Omløpsmidler	50 000	0	0
Immaterielle anleggsmidler	0	0	13 500
Anleggsmidler	85 000	85 000	85 000
Sum eiendeler	135 000	85 000	98 500
Aksjekapital	100 000	100 000	100 000
Annen egenkapital	35 000	-15 000	-1 500
Gjeld	0	0	0
	135 000	85 000	98 500

Tabell 4: Aktivering av utsatt skattefordel i balansen.

Vi ser av tabell 4 at ved aktivering av utsatt skattefordel øker både eiendelene og egenkapitalen med kr. 13.500,-. Det er derfor viktig at den utsatte skattefordelen representerer en reell verdi som foretaket har muligheter for å utnytte. Hvis ikke foretas det en urettmessig økning av både eiendelene og egenkapitalen i foretaket, og regnskapet gir ikke et korrekt bilde av verdiene.

«Anledningen til å balanseføre utsatt skattefordel kan ved misbruk føre til overvurdering av egenkapitalen. Det er derfor knyttet en særlig forsiktighetsregel til balanseføring av en utsatt skattefordel.» (Kristoffersen, 2008, s. 312).

2.3 NRS (F) Resultatskatt

Vi vil i dette kapittelet presentere hovedreglene for behandling av utsatt skattefordel. I kapittel 2.4 presenteres det forenklete regelverket for små foretak.

Hovedregelen for aktivering av utsatt skattefordel fastsettes i NRS (F) Resultatskatt. Standarden ble vedtatt i oktober 1992 samtidig som regnskapslovgivningen ble endret og utsatt skatt ble innført i norske regnskap. Standarden NRS (F) Resultatskatt ble revidert i oktober 1993, november 1999, august og desember 2007, samt juni 2008. Standarden har vært foreløpig i 21 år, og har blitt revidert 5 ganger i løpet av perioden. Grunnen til at standarden ikke har blitt endelig etter så mange år, er i følge Norsk RegnskapsStiftelse at den ikke har blitt prioritert oppdatert på alle områder. De har heller prioritert arbeidet med å lage en samlestandard. På Norsk RegnskapsStiftelse sin rundebordskonferanse 26. september 2013 ble det vedtatt at en ny norsk samlestandard for øvrige foretak skal være ferdig i løpet av januar 2015. [2]. Representant for Norsk RegnskapsStiftelse uttalte i telefonsamtale med oss at NRS (F) Resultatskatt ansees å være god regnskapsskikk i Norge, selv om den er foreløpig. Det ble henvist til pkt. 4 i NRS (F) Resultatskatt: *«Kriteriene for å regnskapsføre utsatt skattefordel knyttet til skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som ikke er utlignet, er de samme etter denne standard og IAS 12. For selskap som avlegger konsernregnskap etter IFRS og selskapsregnskap etter god regnskapsskikk, skal beregningene av utsatt skattefordel være identisk.»*

Aktiveringsplikt for utsatt skattefordel når inntektsforutsetningen er innfridd

Foretak skal aktivere (balanseføre) utsatt skattefordel, såfremt skattefordelen mest sannsynlig kan realiseres gjennom fremtidig skattepliktig inntekt. Dersom utsatt skattefordel sannsynligvis ikke kan realiseres gjennom fremtidig skattepliktig inntekt, skal den ikke aktiveres, noe som det skal opplyses om i notene.

«Skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som ikke er utlignet inneholder en mulig skattefordel som må realiseres gjennom inntjening. Balanseføring av utsatt skattefordel følger av de generelle vurderingsreglene. Dette innebærer at foretaket må sannsynliggjøre en skattepliktig inntekt gjennom inntjening i fremtidige år eller gjennom realistisk skattetilpasning som gjør det mulig å utnytte fordelene.» (NRS (F) Resultatskatt, pkt. 2.4).

2.3.1 Inntektsforutsetningen

Betingelsen for balanseføring av utsatt skattefordel er en overveiende sannsynlighet for fremtidig skattepliktig inntekt. Den skattepliktige inntekten kan skapes gjennom overskudd, realistiske skattetilpasninger (som f.eks. konsernbidrag), eller realisasjon av merverdier i selskapet. I forarbeidene til regnskapsloven brukes begrepet mulig utsatt skattefordel, fordi utnyttelsen forutsetter at foretaket oppnår fremtidige skattepliktige overskudd. Det må derfor legges til grunn for aktiveringen en overveiende sannsynlighet for skattepliktig inntekt i fremtiden, basert på realistiske forutsetninger.

«For at selskapet kan balanseføre utsatte skattefordeler må det være overveiende sannsynlig at selskapet vil kunne utnytte skattefordelen.» (NOU 1995: 30).

Foretak har en ubegrenset rett til fremføring av skattemessig underskudd. Fremføringen er ikke tidsbegrenset. Men i foretak som har en historie med underskudd, kreves det ekstra forsiktighet i de skjønsmessige vurderingene som ligger til grunn for balanseføring av utsatt skattefordel. Når foretaket har uutnyttede skattemessige underskudd, er dette et tegn på at framtidig skattepliktig inntekt ikke nødvendigvis vil være tilgjengelig. Når et foretak har hatt underskudd i nær fortid, må det eksistere overbevisende begrunnelser for at det vil bli tilgjengelig skattemessig overskudd som kan utnyttes. (IAS 12 pkt. 5).

Som utgangspunkt for forventet fremtidig overskudd legges budsjetter til grunn. Budsjettene skal være basert på realistiske og oppnåelige mål, og ikke for mye optimisme. Hvis budsjettene er basert på omorganisering og restrukturering av driften, er ikke dette en tilstrekkelig dokumentasjon på forventet fremtidig overskudd. Foretaket må da kunne vise til positive resultater som følge av restruktureringen før dette kan legges til grunn. For foretak

som er nyetablert eller har eksistert i kort tid, og dermed ikke kan legge til grunn en historie med positive resultater, kan merverdier utover bokførte verdier være tilstrekkelig dokumentasjon. (IAS 12).

Standarden viser under pkt. 2.4 til eksempler på indikatorer som kan tilsa at foretaket ikke kan føre opp den utsatte skattefordelen:

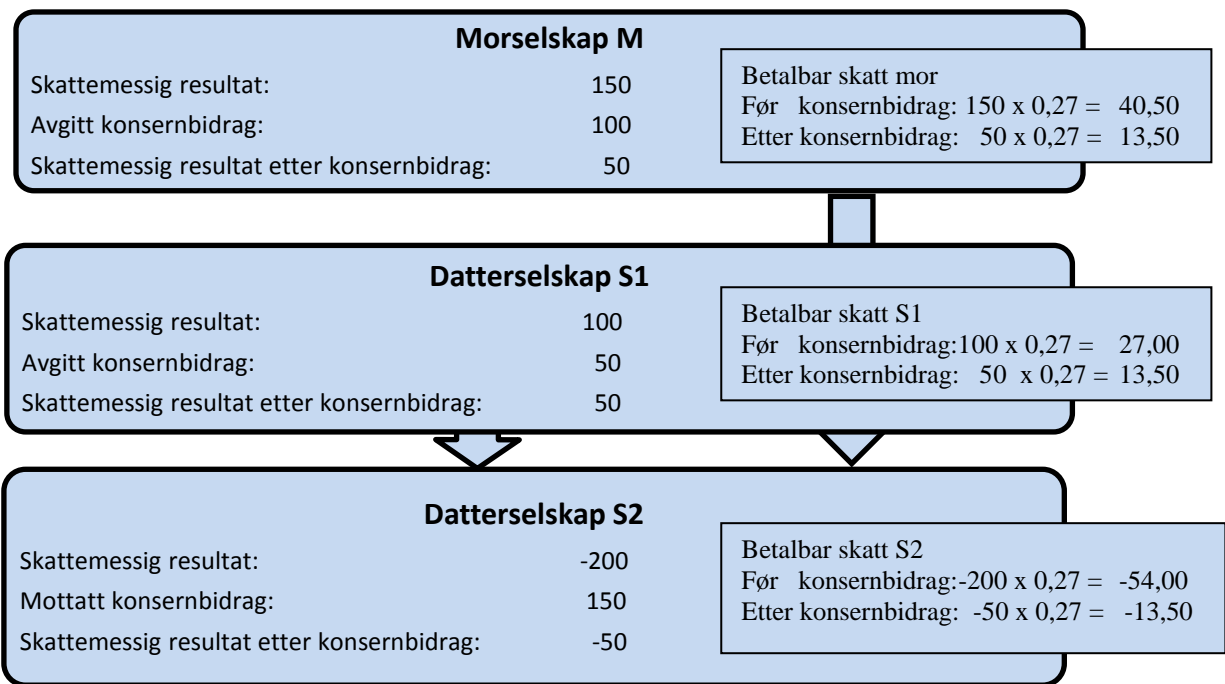
- Lang og gjentakende historie med underskudd.
- Forventet underskudd de nærmeste årene.
- Uavklarte negative forhold som kan medføre fremtidige underskudd.

Standarden gir også eksempler på indikatorer som kan oppveie de negative indikatorene:

- Ordreserver eller kontrakter med kjent inntekts- og kostnadsbilde som vil gi foretaket skattepliktig inntekt.
- Lang og gjentakende historie med overskudd, hvor det negative resultatet skyldes uregelmessige, uvanlige eller ekstraordinære hendelser.
- Foretaket har merverdier som kan realiseres, og vil gjøre foretaket i stand til å utnytte den utsatte skattefordelen.
- Fremtidig skattepliktig inntekt ved konsernbidrag.

Konsernbidrag

Ved å yte konsernbidrag kan foretak utsette betalingstidspunktet for skatt. Eksempelet i figur 8 viser samlet betalbar skatt for konsernet før konsernbidrag på 67,50, og S2 har opparbeidet en utsatt skattefordel på 54. Etter konsernbidrag er samlet betalbar skatt for konsernet på 27,00, og S2 har opparbeidet en utsatt skattefordel på 13,50. Dersom S2 i eksemplet kan forvente fremtidige konsernbidraget kan det være tilstrekkelig dokumentasjon på fremtidig skattepliktig inntekt.

Figur 8: Konsernbidrag. Bearbejdet fremstilling fra Ernst & Young, IFRS Håndboken 2011.

2.3.2 Netto utsatt skattefordel

I følge lovforarbejdene er utsatt skattefordel en nettostørrelse, og skal presenteres under immaterielle eiendel i balansen. (NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.1). Dette utdypes nærmere i standardens pkt. 2.6: «Presentasjon av utsatt skatt og utsatt skattefordel skal være netto. Netto utsatt skatt skal presenteres under gruppen avsetning for forpliktelser, jf. regnskapsloven § 6-2 D punkt 1. Netto utsatt skattefordel skal presenteres som immateriell eiendel, jf. regnskapsloven § 6-2 A punkt 3.» Her omtales utsatt skatteforpliktelse som utsatt skatt.

Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller på eiendeler og gjeld, samt underskudd til fremføring, beregnes først hver for seg og slås deretter sammen og presenteres netto. Fremgangsmåten for beregningen av utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse beskrives i NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.2:

1. Beregne alle midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige verdier og skattemessige verdier ved regnskapsperiodens slutt. De skattereduserende midlertidige forskjellene og/eller underskudd til fremføring kan gi grunnlag for en mulig utsatt

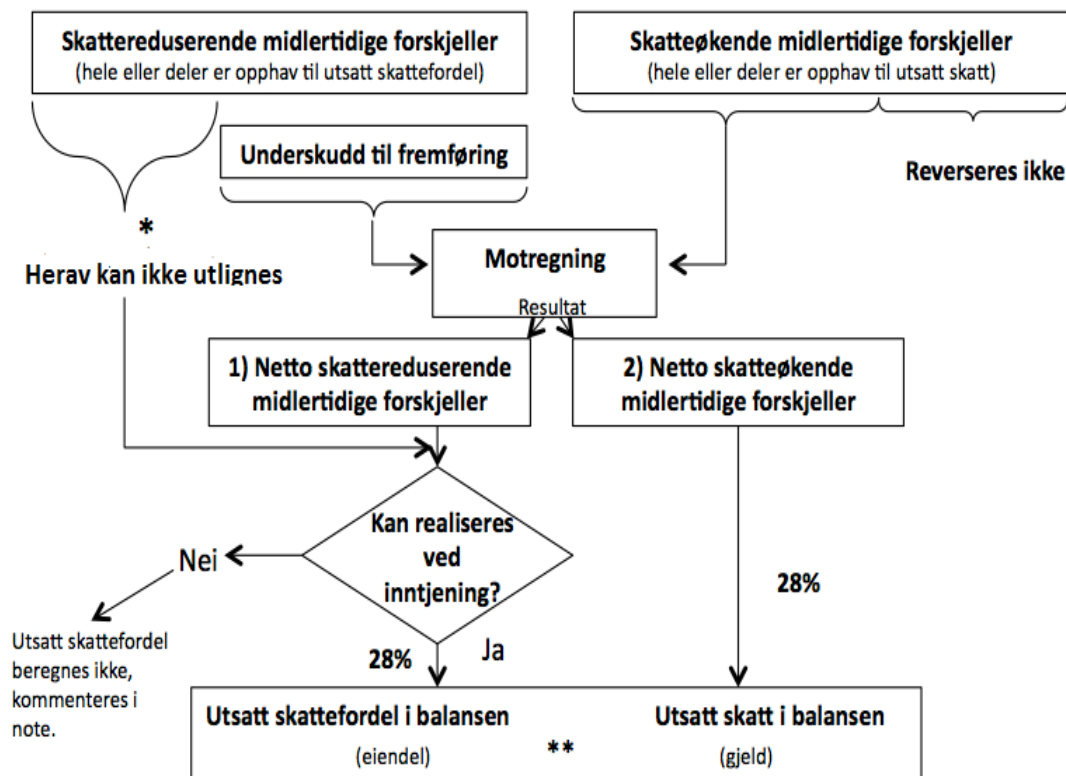
skattefordel. De skatteøkende midlertidige forskjellene gir grunnlag for en utsatt skatteforpliktelse.

2. Skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring utlignes mot skatteøkende midlertidige forskjeller i perioden.

$SRMF$ og/eller underskudd til fremføring $>$ $SØMF$ = mulig utsatt skattefordel

I motsetning til $SRMF$ er fremføringsretten for skattemessig underskudd uavhengig av periode, men må benyttes ved første anledning.

3. Dersom skattereduserende midlertidige forskjellene ikke utlignes fullt ut mot skatteøkende midlertidige forskjellene, må det vurderes om netto skattereduserende midlertidige forskjeller kan utlignes mot fremtidig skattepliktig inntekt gjennom inntjening eller skattetilpasning.

* Begrenset adgang til utligning: $SRMF$ forventes å reversere langt frem i tid, mens $SØMF$ forventes å reversere før. $SRMF$ må da vurderes om de kan realiseres ved inntjening

** Kun ett beløp i balansen:
 - US på netto $SØMF$, eller
 - USF på $SRMF$ + underskudd som ikke er utlignet, men kan realiseres gjennom inntjening
 - (skal oppstilles i noter)

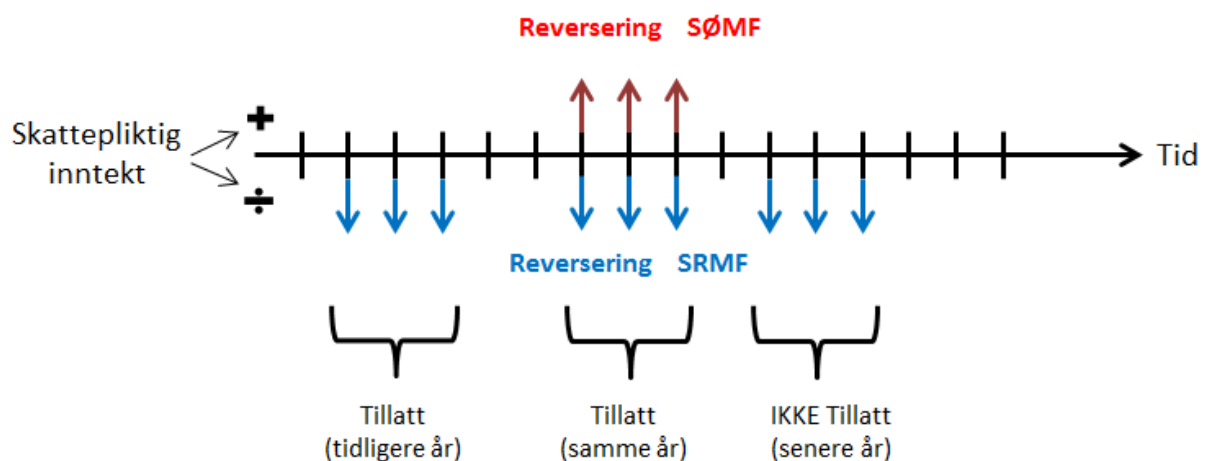
Figur 9: Beregning av utsatt skattefordel/utsatt skatteforpliktelse. (Sælen, 2012).

Nærmere om begrensningene i adgangen til å utligne

Midlertidige forskjeller på eiendeler reverseres gjennom av- og nedskrivninger, innfrielse, fullføring eller salg i henhold til NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.3. Midlertidige forskjeller på gjeld reverseres gjennom kursendringer og innfrielse. På regnskapsmessige avsetninger reverseres de ved gjennomføring, for eksempel endelig tap på fordringer og kassasjon av ukurans på varelager. Det kan være vanskelig å fastsette eksakt når midlertidige forskjeller reverserer, men man må ha en oppfatning av dette, slik at man kan vurdere om utligning kan foretas.

For midlertidige forskjeller ansees sannsynlighetskravet tilfredsstillt når det er tilstrekkelig med skatteøkende midlertidige forskjeller som reverserer i samme periode som den forventede reversering av de skattereduserende midlertidige forskjellene. (Ernst & Young, 2009).

Utligningsmetoden vil si å motregne skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring mot skatteøkende midlertidige forskjeller. Av figur 10 ser vi at det ikke er tillatt å utligne skattereduserende midlertidige forskjeller som forventes å reversere på et senere tidspunkt enn de skatteøkende midlertidige forskjellene.

Figur 10: Adgangen til å utligne.

Forskjellen mellom skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring

Standarden sin fremgangsmåte for beregning av utsatt skattefordel deles opp i en utligningsdel under pkt. 2.3 og en aktiveringsdel under pkt. 2.4.

Utligning:

Skattereduserende midlertidige forskjeller må utlignes mot skatteøkende midlertidige forskjeller innenfor samme periode. Hvis det ikke er skatteøkende midlertidige forskjeller å utligne mot innenfor samme periode, må de skattereduserende midlertidige forskjellene holdes utenfor utligningen.

Det er ingen tidsbegrensning for fremføring av underskudd i henhold til sktl. § 14-6, som kan utlignes ved første anledning.

I henhold til standardens pkt. 2.3 kan foretaket etter utligning ha:

- Netto skattereduserende midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring
- Netto skatteøkende midlertidige forskjeller

Aktivering:

Etter utligning kan foretaket ha følgende poster som må vurderes mot inntektsforutsetningen før aktivering av utsatt skattefordel:

- Netto skattereduserende midlertidige forskjeller etter utligning
- Fremførbart underskudd som ikke er utlignet
- Negative midlertidige forskjeller holdt utenfor utligningen

2.3.3 Notekrav i årsregnskapet for utsatt skattefordel

Utsatt skattefordel skal som hovedregel føres i balansen og kommenteres i note i henhold til regnskapsloven § 7-23 og NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.7. Kravene til noteopplysninger er som følgende:

- Standarden har ingen krav til detaljnivået i notene på de midlertidige forskjellene som danner grunnlaget for den utsatte skattefordelen, men som minimum kreves en spesifisering i kortsiktige og langsiktige poster.
- Det skal opplyses om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom fremtidig inntjening, og utsatt skattefordel som ikke er balanseført.
- Dersom det eksisterer tidsbegrenset adgang for fremføring av skattemessig underskudd, skal utløpstidspunktet opplyses. (Gjelder for konsern og annet skatteregime).
- Notene skal inneholde opplysninger om transaksjoner som er ført netto mot egenkapitalen, og som har påvirket utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse.

Torgersen Berner og Aastveit (2013) hevder i sin undersøkelse av foretak som gikk konkurs i 2012, at vurderinger som krever betydelig grad av skjønn skal omtales i notene. De begrunner dette med regnskapsbrukerens informasjonsbehov. Balanseføring av utsatt skattefordel er nevnt som ett av flere punkter de mener skal omtales fyldigere. Deres funn er at vurderingene som er gjort krever en betydelig grad av skjønn men svært sjelden omtales.

2.4 NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak

Reglene for aktivering av utsatt skattefordel for små foretak fastsettes i NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak. Standarden ble vedtatt i november 2000, og har siden den gang blitt revidert en rekke ganger, sist i september 2013. Den 28. november 2013 kom et forslag til endring av standarden, men endringen gjelder ikke området som vår oppgave avgrenses til og er derfor ikke omtalt.

NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak har et forenklet regelverk, og kan velges av de foretak som oppfyller kravet i rskl. § 1-6. For å kunne velge det forenklete regelverket må to av tre følgende vilkår være oppfylt:

- Salgsinntekt mindre enn 70 millioner kroner
- Balansesum mindre enn 35 millioner kroner
- Færre enn 50 årsverk i regnskapsåret

Små foretak kan velge enten å rapportere etter de forenklete reglene for små foretak i NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak, eller etter hovedreglene i NRS (F) Resultatskatt.

Formålet med det forenklete regelverket for små foretak er å redusere kostnadene med utarbeidelsen av årsregnskapet. I standarden kommenteres at det forenklete regelverket ikke alltid gir den beste løsningen, men at dette må sees i sammenheng med kostnyttetraktningen og den internasjonale utviklingen. Det forenklete regelverket skal fravikes i særlige tilfeller dersom det er påkrevd for å gi et rettviseende bilde.

Standarden fastsetter at små foretak kan la være å aktivere utsatt skattefordel i balansen i henhold til pkt. 4.3.1.2. Forenklingsreglene gir små foretak to valgalternativer:

- Følge hovedregelen med balanseføring av utsatt skattefordel og notekrav, samt opplysningskrav om utsatt skattefordel som ikke kan realiseres gjennom fremtidig skattepliktig inntekt.
- Unnlate balanseføring av utsatt skattefordel, ingen notekrav til beregning av utsatt skatteforpliktelse/skattefordel, men det må opplyses om anvendte prinsipper.

Aktiveringsunntaket kan fungere som en måte å kamuflere at inntektsforutsetningen ikke er oppfylt. Det kan være utfordrende å innrømme at en ikke har tro på at foretaket klarer å drifte med overskudd fremover, selv ved salg av eiendeler eller mulige konsernbidrag. Ved en slik innrømmelse kan det bli vanskelig å få tilgang til kapital fra både kreditorer og investorer. Ved å benytte aktiveringsunntaket for små foretak unngår man å måtte kommentere hvorfor en utsatt skattefordel ikke er aktivert.

2.4.1 Notekrav for små foretak

Det stilles lavere krav til regnskapsinformasjon for små foretak enn for de øvrige.

I henhold til NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak pkt. 6.1.1.2.3 skal det «gis opplysninger om regnskapsprinsipper etter regnskapsloven § 7-35. Valg av prinsipp når det gjelder balanseføring av utsatt skattefordel opplyses. For små foretak stilles det for øvrig ikke krav om opplysning om beregning av skattekostnad, utsatt skatt eller utsatt skattefordel.»

Muligheten for å kunne unnlate balanseføring av utsatt skattefordel er begrunnet på følgende måte i NOU 1995:30: «Regnskapsføring av utsatt skatt er et svært komplisert felt, som det kan være grunn til å spare de minste foretakene for.»

Standarden sier videre at dersom små foretak velger å unnlate balanseføring av en framtidig utsatt skattefordel, bør det gis nærmere opplysninger om dette i notene. Men denne bør-regelen gir små foretak muligheten til å la være å opplyse om dette, noe som er uheldig for det rettviseende bildet som årsregnskapet er ment å gi.

2.5 Selskapsledelsens plikter og ansvar

Styret har det overordnede forvaltnings- og tilsynsansvaret i et selskap, dette presiseres i Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven).

Både aksjeloven (asl.) og regnskapsloven er meget klar på at det er selskapsledelsen som har ansvaret for korrekt informasjon i årsregnskapet. Formelt gjøres dette ved å signere på årsregnskapet. Regnskapsloven § 3-5 bestemmer at dersom foretaket har et styre, skal alle medlemmene signere. I foretak som har daglig leder skal også daglig leder signere årsregnskapet. Har ikke foretaket styre eller daglig leder, skal deltakerne eller medlemmene signere. Kravet om å avlegge et korrekt regnskap er hjemlet i rskl. § 3-2a om rettviseende bilde.

Styret skal etter aksjeloven § 6-13 «føre tilsyn med den daglige ledelse», og daglig leder har ansvaret for at innholdet i årsregnskapet er korrekt. Asl. § 6-14 (4) presiserer at «daglig leder

skal sørge for at selskapets regnskap er i samsvar med lov og forskrifter, og at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte.»

Det hender at styremedlemmer og daglig leder hevder at revisor også har ansvar for korrekt avleggelse av årsregnskapet, men lovverket åpner ikke for dette. Revisors rolle er å vurdere innholdet i det fremlagte regnskapet, og gi sine vurderinger i revisjonsberetningen. Innleid konsulenthjelp fritar heller ikke styret og/eller daglig leder for ansvaret. (NOU 2008: 12).

Styret må være sitt ansvar bevisst når årsregnskapet avlegges. Hensynet til kreditorvernet tilsier aktsomhet. Styremedlemmer som er usikre på om det avlagte årsregnskapet er korrekt bør påtegne dette når de signerer, jf. rskl. § 3-5 (2).

Kredittverdigheten til foretaket henger gjerne sammen med foretakets evne til å oppnå positive resultater og soliditet. Ved å bokføre en utsatt skattefordel øker både egenkapitalen og eiendelene. Det er derfor viktig at styret og daglig leder gjør en vurdering som er i samsvar med god regnskapsskikk før utsatt skattefordel balanseføres. Å unnlate å gjøre dette kan føre til villedende opplysninger overfor brukerne av årsregnskapet, spesielt ovenfor foretakets investorer og kreditorer.

Styrets og daglig leders erstatningsansvar og straffeansvar

Med styremedlemmer og daglig leders formelle ansvar for å avlegge et korrekt årsregnskap følger et mulig erstatningsrettslig ansvar. Dette er en faktor man bør vurdere før man tar på seg et styreverv eller rolle som daglig leder.

Styret og daglig leder kan bli krevd å erstatte tap som er voldt forsettlig eller uaktsomt i henhold til asl. § 17-1. Erstatningsansvaret må ses opp mot forvaltningsansvaret, tilsynsansvaret og pliktene. Det må være en årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og det økonomiske tapet. Det økonomiske tapet kan bestå av bortfalte eiendeler, bortfalte inntekter eller økte kostnader.

Straffeansvaret fastsettes i Lov av 22. mai 1902 nr. 10 om alminnelig borgerlig straffelov (straffeloven), og forutsetter brudd på en straffebestemmelse. I tillegg må en kunne bebreides for utøvelse eller unnlatelse av handlingen.

Strafferammen for styret og daglig leder, for bevisst eller uansvarlig overtredelse av bestemmelsene i aksjelovene, grov uforstand eller medvirkning er bøter. Ved særdeles skjerpene omstendigheter er straffen fengsel i inntil ett år. Dette fastsettes i asl. §§19-1 og 19-2. Det samme gjelder for andre ledende ansatte med beslutningsmyndighet.

For forsettlig eller uaktsom overtredelse av regnskapslovens regler er straffen bøter og fengsel inntil 3 år, i henhold til rskl. § 8-5. Ved svært alvorlige hendelser kan fengsel inntil 6 år idømmes. Straffenivået i Norge er som regel lavere enn strafferammene.

Kreditorvernet presiseres i straffelovens (strl.) kapittel 27. I henhold til strl. § 286 kan *«den som forsettlig eller uaktsomt vesentlig tilsidesetter bestemmelser om bokføring og dokumentasjon av regnskapsopplysninger, årsregnskap, årsberetning eller regnskapsoppbevaring som er fastsatt i lov eller forskrift i medhold av lov, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Foreligger det særlig skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil 3 år anvendes.»* Bestemmelsen regulerer blant annet kreditor- og investorbetrageri, og regulerer også overtredelse av god regnskapsskikk. Ved å blåse opp balansen og forlede investorer og kreditorer, kan en straffes med både bøter og fengselsstraff.

2.5.1 Feilaktig aktivering av utsatt skattefordel - manglende kunnskap?

Det mangler ikke på regler innenfor området. I NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4 nevnes indikatorer for og i mot aktivering av utsatt skattefordel. Disse ble omtalt under kapittel 2.3.1 om inntektsforutsetningen. Reglene er kompliserte og åpner for skjønnsmessige vurderinger. At de er kompliserte kan medføre at styremedlemmer ikke evner å tolke dem, og ureflektert er med å vedta aktiveringen uten å vite hva de faktisk gjør. Imidlertid er ikke manglende kunnskap en akseptabel unnskyldning for å gjøre slike feil. Styremedlemmer er forventet å utøve sitt verv med god innsikt i det arbeidet de utfører.

2.5.2 Feilaktig aktivering av utsatt skattefordel - bevisst handling?

I foretak med dårlige resultater kan styret og daglig leder stå ovenfor et dilemma.

Styret og daglig leder har en rolle hvor de skal forvalte selskapet til beste for selskapet og selskapets eiere, men heller ikke påføre kreditorene tap. Ledelsen skal ivareta interessentene med korrekt informasjon vedrørende selskapets finansielle og økonomiske stilling. Her kan det oppstå et dilemma for både styret og daglig leder. Ved å kommunisere dårlige resultater, svak egenkapital og dårlige framtidsutsikter kan selskapets økonomi bli enda dårligere, en form for selvoppfyllende profeti. Omgivelsene kan tolke signalene som om selskapet har økt sannsynlighet for konkurs eller avvikling. Dette kan igjen føre til problemer med å skaffe ny finansiering, krav om innfrielse av lån eller inndragelse av kreditter. Styret og daglig leder kan føle seg presset til å holde tilbake informasjon eller «sminke» negativ informasjon, dette for ikke å skade selskapet enda mer og forsterke den negative spiralen.

Foretak som ikke er små skal balanseføre utsatt skattefordel, og hvis dette unnlates skal det begrunnes. En slik begrunnelse vil inneholde informasjon om at skattefordelen sannsynligvis ikke kan realiseres på grunn av manglende fremtidig inntjeningssevne. Denne informasjon kan bli tolket negativt av bl.a. kunder, kredittgivere og investorer. Ledelsen kan bli fristet til å aktivere en utsatt skattefordel basert på urealistiske forutsetninger. I så tilfelle er ikke regnskapet utarbeidet etter god regnskapsskikk.

2.6 Revisors plikter og ansvar

Revisors oppgave ved revisjon av årsregnskapet er å bekrefte den avlagte informasjonen, og kommentere vesentlige feil. På den måten gir revisjonsberetningen det avlagte årsregnskapet og årsberetningen troverdighet hos brukerne.

Lov om revisjon og revisorer av 15. januar 1999 nr. 2 (revisorloven) sier i § 5-1 at «*Revisor skal vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter, og om den revisjonspliktiges ledelse har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og forskrifter.*»

Revisjonsstandarden ISA 540 presiserer at «*revisor må innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende regnskapsestimater.*» Revisjonsstandarden nevner utsatt skatt som et av estimatene som det må innhentes revisjonsbevis for. Revisor må da vurdere om foretakets behandling av utsatt skattefordel og balanseføring av denne er i samsvar med regelverket.

Revisors vurdering av forutsetning om fortsatt drift

Revisorloven (rl.) § 5-6 (4) pålegger revisor å vurdere innholdet i styrets årsberetning i forhold til bl.a. forutsetningen om fortsatt drift, jf. rskl § 4-5. Fortsatt drift forutsetningen presiseres i den internasjonale revisjonsstandarden ISA 570, og pålegger revisor å avgi en adskilt konklusjon på forutsetningen som basis for utarbeidelsen av årsregnskapet. Siden forutsetningen er meget vesentlig for om årsregnskapet skal kunne avlegges etter ordinære regler, pålegges revisor å ta stilling til denne. (Gulden, 2007). Særlig verdien av eiendelene kan påvirkes betraktelig dersom forutsetningen om fortsatt drift ikke er tilstede. En konklusjon i revisjonsberetningen om usikkerhet vedrørende selskapets evne til fortsatt drift, kan gi negative konsekvenser for foretaket. Revisor må derfor opptre aktsomt i sin uttalelse for ikke å skade selskapet. Det er ledelsen av selskapet som i styrets årsberetning gjør vurderingen om fortsatt drift, mens revisors rolle er å kontrollere ledelsens konklusjoner.

Revisors erstatningsansvar og straffeansvar

På samme måte som styret og daglig leder, er revisor erstatningspliktig for skade som er voldt forsettlig eller uaktsomt under utførelse av sitt oppdrag i henhold til rl. § 8-1. Det må også her være en årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og det økonomiske tapet. Dersom tapet uansett ville ha oppstått, uavhengig av revisors uaktsomhet eller forsett, er ikke årsakssammenheng sterk nok til å påføre revisor erstatningsansvar. (Gulden, 2007). Bevisbyrden ligger på den som saksøker. Som krav stilles overveiende sannsynlighet, det vil si at det er mer sannsynlig at forholdet er slik den som saksøker fremstiller saken, enn at det ikke er det.

Straffeansvar forutsetter brudd på en straffebestemmelse, i tillegg må en kunne bebreides for utøvelse eller unnlattelse av handlingen. Strafferammen for revisor for bevisst eller uansvarlig overtredelse av bestemmelsene i aksjelovene, grov uforstand eller medvirkning, er bøter eller ved særdeles skjerpene omstendigheter fengsel i inntil ett år, jf. asl. §§ 19-1 og 19-2. For

forsettlig eller uaktsom overtredelse av regnskapslovens regler er straffen bøter og fengsel inntil 3 år. Ved svært alvorlige hendelser kan fengsel inntil 6 år idømmes i henhold til rskl. § 8-5.

2.7 Bankens kredittvurdering

En sentral gruppe blant regnskapsbrukere er bankene. Bankene benytter regnskapene som en viktig del av vurderingsgrunnlaget for om selskapene får kreditt. Det er vanskelig for bankene å skaffe seg samme innsikt som bedriftens eiere og ledere har om både lønnsomhet og framtidsutsikter.

«Kreditorer vil særlig kunne ha nytte av pålitelig regnskapsinformasjon når de skal ta stilling til om og på hvilke vilkår de skal innvilge selskapet kreditt.» (NOU 2008:12).

Cecilie Lundblad og Maren Remmen (2012) har i sin en masteroppgave om bankers bruk av årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i sin kredittvurdering, undersøkt om bankene er resultat- eller balanseorienterte når de ser på årsregnskapene. Undersøkelsen viser at bankene i størst grad er opptatt av resultat og inntjening. Balansen vies også oppmerksomhet, men da vektlegges de reelle verdiene. Hvorvidt en utsatt skattefordel representerer en reell verdi sett med bankens øyne fremgår ikke av denne undersøkelsen. Vi har ikke funnet annen teori som behandler dette. Hvordan regnskapsbrukerne vurderer utsatt skattefordel i balansen mener vi er av stor interesse og betydning. Vi har derfor valgt å gjøre det til ett av våre forskningsspørsmål.

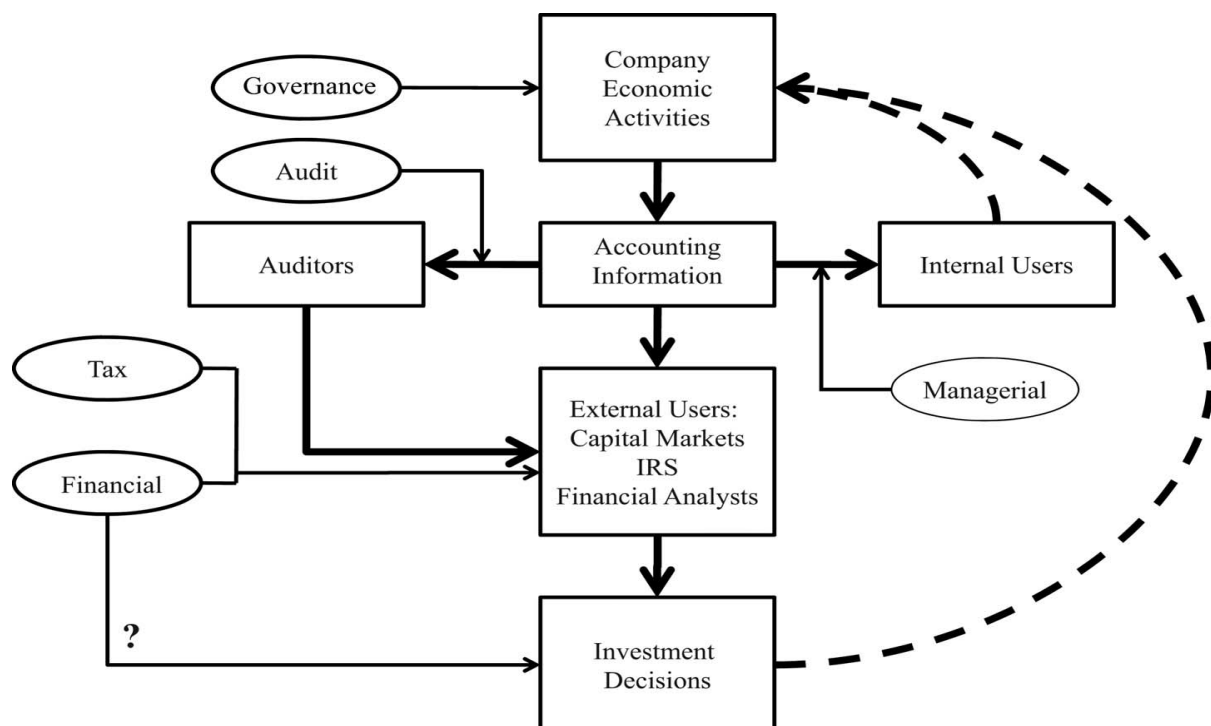
3 Økonomisk forskningsmetode

I dette kapitlet presenteres regnskapsforskning, undersøkelsens design og metodevalg, og dette vil sette rammene for undersøkelsen. Deretter vil vi evaluere den metodiske tilnærmingen, og til slutt belyse undersøkelsens etiske hensyn.

Regnskapsforskning kan være vanskelig å definere siden forskningen har endret seg over tid. Tidligere ble det hovedsakelig forsket på hvordan regnskapspraksis burde ha vært (normativ forskning), mens det nå forskes mest på hvordan regnskapspraksis er (positiv forskning). [4].

Oler m. fl. (2010, s. 664) definerer regnskapsforskning på følgende måte: «*Accounting research is research into the effect of economic events on the process of summarizing, analyzing, verifying, and reporting standardized financial information, and on the effects of reported information on economic events.*»

Regnskapsforskning kan gjøres på ulike områder av årsregnskapet, og kan illustreres som følgende:

Figur 11: Regnskapsforskning på finansiell rapportering. (Oler m. fl., 2010, s. 665).

Figur 11 illustrerer de ulike elementene innenfor regnskapsforskning på finansiell rapportering. Som vi ser berører regnskapsforskning på finansiell rapportering mange forskjellige brukergrupper, her inndelt i flere eksterne og en intern. Den tykke linjen viser finansregnskapets informasjonsflyt. Den stiplede linjen viser effekten investeringsbeslutningene til de eksterne investorene og kredittgiverne har på selskapet, i tillegg til ledelsens beslutninger.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign er en plan over hvordan undersøkelsesprosessen skal utføres. Planen sier noe om hva som skal undersøkes og hvordan undersøkelsen er tenkt gjennomført.

Forskningsdesign beskriver hvordan problemstillingen skal besvares fra begynnelse til slutt, og dreier seg om alt som er knyttet til undersøkelsen. (Johannesen m. fl., 2011). Ved valg av design, bør designet som passer problemstillingen best velges. (Jacobsen, 2005).

Forskningsdesign kan inndeles i tre forskjellige typer:

- Forklarende
- Beskrivende
- Eksplorativ

Ved forklarende design forsøkes det å forklare hvorfor noe skjer, hvilke x som er årsak til y. Beskrivende design benyttes når omfanget av noe skal beskrives, når en går fra teori til empiri (deduktiv tilnærming). Her er typiske forskningsspørsmål «hvordan», «hvilke», «hvem» og «hvor». Eksplorerende design brukes når noe nytt skal avklares, når en går fra empiri til teori. Her er «hva» et typisk forskningsspørsmål. (Jacobsen, 2005).

Vi har valgt beskrivende forskningsdesign for vår undersøkelse. Designet passer til å beskrive hvordan en mulig utsatt skattefordel behandles ved siste årsavslutning før konkurs. Vi vil først undersøke regnskapspraksisen på området uavhengig om utsatt skattefordel aktiveres eller ikke. Deretter vil vi undersøke nærmere de selskapene som har aktivert utsatt skattefordel i balansen, for å vurdere om inntektsforutsetningen var realistisk ved aktiveringen.

Vi vil analysere om regnskapspraksisen samsvarer med regnskapsloven, god regnskapsskikk og regnskapsstandardene. Beskrivende forskningsdesign passer til å beskrive hvordan regnskapspraksisen for behandling av utsatt skattefordel ved årsoppgjøret utøves. Vi vil i tillegg undersøke om våre funn har betydning for bankene som er en av årsregnskapets brukergrupper. Dette gjør vi ved å undersøke hvilke vurderinger som legges til grunn for kredittgivning innenfor bedriftsmarkedet.

3.2 Metode

Metode kan ses på som en prosedyre for innsamling av data, en systematisk fremgangsmåte for å besvare forsknings spørsmål. «Metode angir hvilke fremgangsmåter som skal anvendes for å kartlegge virkeligheten.» (Jacobsen, 2005). Johannesen m. fl. (2011) beskriver metode som veien mot mål, hvilken fremgangsmåte som skal benyttes for å samle inn informasjon om virkeligheten, hvordan analysen av informasjonen skal foregå, og hvordan informasjonen skal tolkes.

Kvantitativ metode

Formålet med kvantitativ metode er å forstå virkeligheten ved innsamling av talldata. Tallene kan fremstå som naturlige tallstørrelser, som for eksempel kilo eller meter. De kan også fremstå som tallsymboler i stedet for ord, for eksempel tallet 5 som symbol for svaralternativet fornøyd. Det fokuseres her på omfang og bredde. (Jacobsen, 2005).

Ved en kvantitativ metodetilnærming kan det telles opp hvor utbredt de forskjellige svaralternativene er, for eksempel ved en spørreskjemaundersøkelse. (Johannesen m. fl., 2011).

Kvalitativ metode

Formålet med kvalitativ metode er å samle inn data som gjør det mulig å forstå et problem. Det fokuseres her på de kvalitative egenskapene som beskrivelser, forklaringer, opplevelser, meninger, dybde og innhold på en verbal måte. (Jacobsen, 2005).

Ved en kvalitativ metodetilnærming søkes det dypere svar på problemstillingen. Gjennom intervju ønskes det detaljerte svar på spørsmålene. (Johannesen m. fl., 2011).

Metodetriangulering

Det er mulig å kombinere kvantitative og kvalitative metoder, dette kalles metodetriangulering. (Johannesen m. fl., 2011).

Ved metodetriangulering kombineres forskjellige metoder på minst to forskjellige måter innenfor samme undersøkelse, problemstillingen angripes da fra flere perspektiver. (Johannesen m. fl., 2011). Det kan for eksempel først brukes en kvantitativ metode, og deretter en kvalitativ metode. Metodene kan også benyttes samtidig.

Vår metodiske tilnærming er både kvantitativ og kvalitativ. For best mulig å besvare vår problemstilling og de fire underliggende forskningsspørsmålene, har vi først valgt en kvantitativ metodisk tilnærming. Deretter har vi valgt en kvalitativ metodisk tilnærming. Vi har først benyttet kvantitativ metode for å kunne analysere årsregnskap med noter, styrets årsberetning og revisjonsberetningen, samt spørreskjemaundersøkelsene. Deretter har vi benyttet kvalitativ metode, for å kunne analysere om våre kvantitative funn har betydning for en av årsregnskapets brukergrupper.

3.2.1 Metodisk rammeverk

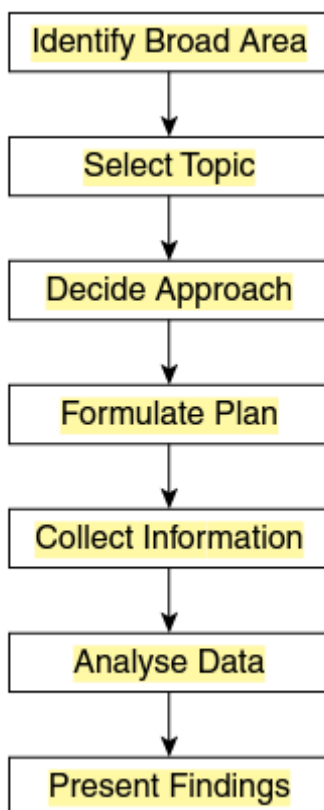
Som metodisk rammeverk for vår undersøkelse vil vi bruke en figur av Malcolm Smith. Vi synes hans beskrivelse av regnskapsforskning i praksis er en god fremgangsmåte for å besvare vår problemstilling og fire underliggende forskningsspørsmål.

Malcolm Smith beskriver regnskapsforskning som en prosess med følgende trinn (2011, s. 14):

1. *«Identify broad area: Narrow the focus from accounting in general.*
2. *Select topic: Specification of a sub-area to provide a tighter focus.*

3. *Decide approach: Early thoughts regarding the approach to be adopted will revolve around the resources available and access to the necessary data sources. A detailed specification of research methods to be adopted must wait until the literature review has been conducted and theoretical foundations and outline hypotheses have been established.*
4. *Formulate plan: Milestones and targets should be established at the outset so that it is clear how research will progress over an extended period.*
5. *Collect information: Data collection can safely proceed only when we recognise exactly what we want to know and for what purpose.*
6. *Analyse data: Methods of data analysis and software requirements should be apparent early in the research process.*
7. *Present findings.»*

Prosesen kan illustreres som følgende:

Figur 12: Regnskapsforskning. (Smith, 2011 s. 15)

3.2.2 Vår metode

Vi skulle gjøre en undersøkelse innenfor området regnskapsforskning, og ideen til vår undersøkelse fikk vi gjennom vår foreleser og veileder Bjørn Sælen. Vi syntes forslaget til tema var veldig interessant, og ønsket å undersøke nærmere hvordan bedrifter valgte å behandle en mulig utsatt skattefordel ved siste årsregnskap før konkurs. Dette for å finne ut om det er noen avvik mellom regnskapslovgivningen og regnskapspraksisen på området.

Etter å ha lest teorien på området utformet vi en problemstilling, og fire forskningsspørsmål som skulle hjelpe oss til å besvare problemstillingen best mulig. Problemstillingen: Er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel? – en undersøkelse av regnskapspraksis før konkurs, har som hovedformålet å undersøke om regnskapspraksis samsvarer med regnskapslovgivningen. I tillegg ønsket vi å undersøke om dette har noen betydning for en av årsregnskapets brukergrupper, og intervjuet derfor bankene som kredittgivere innenfor bedriftsmarkedet. For bedre forståelse av de skjønsmessige vurderingene som legges til grunn ved behandlingen av utsatt skattefordel, har vi også intervjuet en statsautorisert revisor.

Forstudie

Før vi gikk i gang med vår undersøkelse valgte vi å låne årsregnskapene som var samlet inn i en tidligere masteroppgave med nesten samme utvalg. Etter å ha analysert siste innleverte årsregnskapene til 74 aksjeselskap som åpnet konkurs i Troms fylke i 2010, fant vi ut at 16,22 % hadde aktivert utsatt skattefordel i balansen, og vi bestemte oss for å undersøke problemstillingen nærmere.

Utvalg

På grunn av undersøkelsens tidsrammer og begrensede økonomiske ressurser, begrenset vi først populasjonen til foretak som åpnet konkurs i Troms fylket i 2012. Vi har dermed foretatt et geografisk klyngeutvalg som gir oss nærhet til respondentene, og som også begrenses tidsmessig for å øke sannsynligheten for at årsregnskapene ikke er slettet fra Brønnøysundregistrene. Deretter valgte vi å utvide utvalget ved å inkludere foretak som åpnet konkurs i Troms fylke fra og med 1. januar til og med 15. mars 2013, for å få et større utvalg. Utvalget i undersøkelsen begrenses dermed til foretak som åpnet konkurs i Troms fylke fra og med 1. januar 2012 til og med 15. mars 2013.

Av 102 konkurs-åpninger i 2012 hadde kun 62 foretak levert inn årsregnskapet til Brønnøysundregistrene (60,78 %). Av 21 konkurs-åpninger i perioden 01.01. - 15.03.2013 hadde kun 13 foretak levert inn årsregnskapet til Brønnøysundregistrene (61,90 %). Av 123 konkursåpninger i Troms fylke i perioden, er utvalget derved snevret inn til 75 foretak som har levert årsregnskapet til Brønnøysundregistrene. Av disse var det noen foretak som ikke var skattepliktige, og noen regnskap var så ufullstendig at de ikke lot seg analysere. Utvalget ble derved ytterligere snevret inn og består av 66 foretak.

Fremgangsmåte

Vi bestilte årsregnskapene til foretakene fra Brønnøysundregistrene, og skrev ut nøkkelopplysningene fra Enhetsregistret til Brønnøysundregistrene. I nøkkelopplysningene fremkommer det blant annet når foretaket er registrert, og om det er gjort utskiftninger i styret og av daglig leder.

Vi analyserte så årsregnskapene inkludert notene, årsberetningen og revisjonsberetningen. 16 av foretakene hadde aktivert utsatt skattefordel i balansen siste årsregnskap før konkurs.

Deretter foretok vi en spørreskjemaundersøkelse ovenfor styreleder/daglig leder, regnskapsfører og revisor, hos de foretak som hadde aktivert utsatt skattefordel i balansen. Hver gruppe mottok et tilpasset skjema i forhold til sin rolle innenfor årsregnskapet. Dette for bedre å kunne analysere om inntektsforutsetningen var realistisk ved aktiveringen, og i samsvar med god regnskapsskikk.

Spørreskjemaene vi utarbeidet var strukturerte med noen åpne spørsmål. For å sikre at vi fikk svar på det vi trengte for å kunne besvare problemstillingen og tilhørende forskningsspørsmål.

For utsendelse av spørreskjemaene tok vi kontakt med de 11 bostyrene for konkursboene. Vi gjorde dette for å sikre korrekt kontaktinformasjon til respondentene, og vi håpet det kunne bidra til en høyere svarprosent på spørreskjemaundersøkelsen.

For å undersøke om utsatt skattefordel vektlegges i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning, intervjuet vi bedriftsrådgivere i bankene. Intervjuene av informantene var delvis strukturerte for å sikre at vårt forskningsspørsmål ble besvart.

Vi har også intervjuet en statsautorisert revisor, for å få bedre forståelse av de skjønsmessige vurderingene som legges til grunn ved behandling av utsatt skattefordel i årsregnskapet. Se referat fra intervjuet i vedlegg 6.

Utfordringene

De største utfordringene med undersøkelsen var å få svar på spørreskjemaundersøkelsen. Etter at bostyrerne hadde sendt ut og purret på besvarelsene, tok vi selv kontakt med de respondentene som ikke hadde svart. De fleste styrelederne/daglig lederne var ikke interessert og syntes spørsmålene ble for vanskelige å besvare. De fleste regnskapsførerne ønsket å svare på spørreskjemaene men hadde det altfor travelt til å prioritere dette. De av regnskapsførerne som ikke ønsket å være med på undersøkelsen begrunnet dette med at de hadde tapt nok penger på foretaket. De fleste revisorene ønsket også å svare men hadde det også for travelt til å prioritere undersøkelsen, og de som ikke ønsket å være med begrunnet dette med taushetsplikten.

For å få et størst mulig utvalg til analysering utvidet vi perioden fra konkurs-åpninger i Troms fylke i 2012, til også å inkludere konkurs-åpninger i fylket til og med 15. mars 2013. Innleveringsfristen for oppgaven ble også endret for å forsøke å få høyere svarprosent på spørreskjemaundersøkelsene.

3.3 Reliabilitet

For å sikre høy kvalitet på forskningen må forskningsprosessen være både reliabel (pålitelig) og valid (gyldig). Reliabilitet forteller om måten informasjonen er samlet inn på, hvilken informasjon som brukes og nøyaktigheten av denne, samt hvordan informasjonen bearbeides og presenteres. (Johannesen m. fl., 2011). Informasjonen må være pålitelig slik at resultatene av undersøkelsen er til å stole på.

Sekundærdataene som analyseres i undersøkelsen er godkjente årsregnskap hentet ut fra et offentlig regnskapsregister. Årsregnskapene med tilhørende noter samt årsberetning er godkjent av styret. For selskap med daglig leder skal også daglig leder godkjenne årsregnskapet og årsberetningen. De fleste årsregnskapene i vår undersøkelse er i tillegg

revidert av revisor. Vi mener reliabiliteten til regnskapsinformasjonen er tilfredsstillende, og anser påliteligheten til årsregnskapene som er revidert av revisor noe høyere.

Vi mener reliabiliteten til primærdataene som analyseres i undersøkelsen også er tilfredsstillende. Spørreskjemaene er på forhånd kvalitetssikret av vår veileder som har høy kompetanse på området. Spørsmålene er relevante og forståelige, og svaralternativene gjensidig utelukkende. Skjemaene er oversiktlige og spørsmålene få. Spørreskjemaene er sendt ut med e-post, med god informasjon til respondentene vedrørende undersøkelsen, og vår kontaktinformasjon dersom noe skulle være uklart. I tillegg har vi ringt til respondentene for å svare på spørsmål rundt undersøkelsen, og for å motivere til besvarelse. Ved intervju er informanten godt informert på forhånd hvilket tema som skal besvares og hvorfor. Informanten har selv valgt tid og sted for intervjuet. Vi noterte begge under intervjuene, slik at vi kunne sammenfatte besvarelsene. Informantene fikk så oversendt de transkriberte intervjuotatene slik at de kunne godkjenne og kvalitetssikre disse.

3.4 Validitet

Validitet sier noe om troverdigheten til informasjonen. Undersøkelsen må måle det som skal måles for å være gyldig. Det må være samsvar mellom problemstillingen som skal undersøkes og operasjonaliseringen. (Johannesen m. fl., 2011).

For å styrke validiteten i vår undersøkelse har vi satt oss godt inn i teorien før vi startet. Spørreskjemaene ble utformet i samsvar med regnskapsstandardene på området, og kvalitetssikret av vår veileder. Selv om validiteten ville blitt ytterligere forbedret dersom vi hadde intervjuet respondenten, og dermed kunne oppklart misforståelser i større grad, anser vi validiteten som tilfredsstillende. Intervjuene var delvis strukturerte slik at informanten på forhånd visste hva vi ønsket svar på og kunne forberede seg. Samtidig kunne vi komme med oppfølgingsspørsmål for å sikre svar på vårt forskningsspørsmål. Vi mener validiteten er tilfredsstillende.

3.5 Generalisering

Johannesen m fl. (2011) sier målet med all forskning er å kunne trekke slutninger utover informasjonen som samles inn gjennom en undersøkelse. Representative kvantitative undersøkelser gjør det mulig å generalisere funnene fra utvalget i undersøkelsen over til en populasjon. Ved kvalitative undersøkelser omtales generaliseringen som overføring av kunnskap. Overførbarheten forteller om det er mulig å bruke beskrivelsene, tolkningene og forklaringene innenfor andre områder enn det som er undersøkt.

Av vårt geografiske klyngeutvalg på 66 foretak var det 16 foretak som hadde aktivert utsatt skattefordel i balansen. 50 % av foretakene besvarte vårt spørreskjema. 23,91 % av spørreskjemaene som ble sendt ut ble besvart.

Vårt utvalg er for lite til å kunne generalisere våre funn over til en populasjon. Men vi mener allikevel at funnene i vår undersøkelse kan være til nytte, for de som bruker årsregnskapet som et viktig beslutningsgrunnlag for økonomiske beslutninger. Undersøkelsens resultater kan som supplerings til andre lignende undersøkelser, også være til nytte for Norsk RegnskapsStiftelse og deres videre utvikling av standardene.

3.6 Etikk

De forskningsetiske retningslinjene er vedtatt av Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Retningslinjene omhandler hensyn som må tas ved gjennomføring av en undersøkelse. Forskerne må reflektere rundt mulige konfliktområder mellom forskningsresultatene, og informanters/respondenters personvern, integritet og privatliv. (Johannesen m. fl., 2011).

Både respondentene og informantene har frivillig deltatt i vår undersøkelse. De har på forhånd blitt informert om vår undersøkelse, og hva vi ønsket svar på. Informantene har fått oversendt transkriberte intervjunotater for godkjenning av besvarelsene etter intervjuet. Både respondenter og informanter er anonymisert i undersøkelsen.

Vår innsamling av data gjennom spørreskjema og intervju er verken meldepliktige eller konsesjonspliktige. De innsamlede dataene behandles konfidensielt, benyttes kun til undersøkelsens formål og makuleres når undersøkelsen er ferdig.

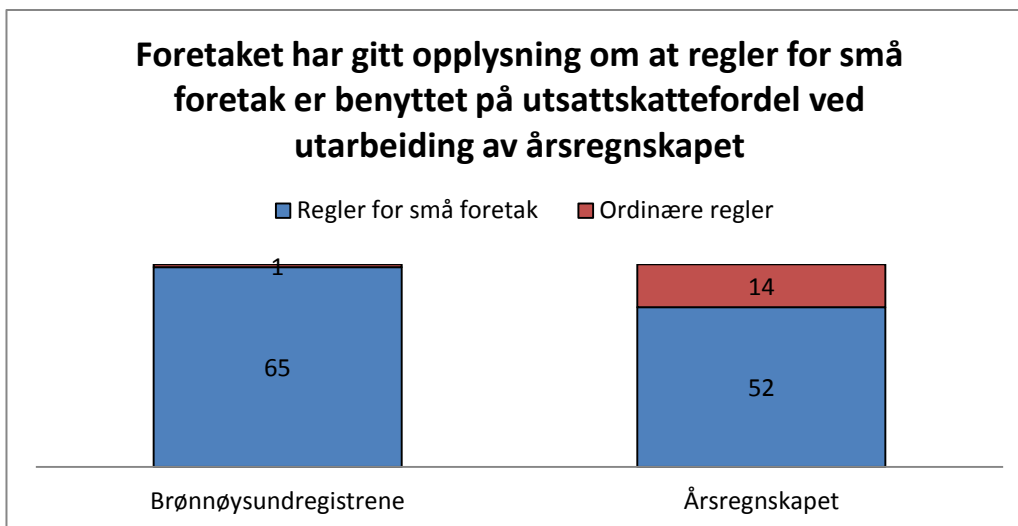
4 Resultat og analyse

Vi har valgt å undersøke hvordan utsatt skattefordel ble behandlet ved siste årsregnskap før konkurs. Regnskapsstandarden viser til indikatorer som sannsynliggjør at den utsatte skattefordelen ikke kan balanseføres. Vi antok at foretak med økonomiske utfordringer kunne ha en overvekt av disse indikatorene. I dette kapitlet presenterer vi resultatene fra undersøkelsen.

Undersøkelsen bygger på sekundærdata fra årsregnskapene og primærdata fra spørreskjemaundersøkelsene. Spørreskjemaundersøkelsene er gjort blant lederne i foretakene, foretakenes regnskapsførere og revisorer. En erfaren statsautorisert revisor er intervjuet vedrørende praksisen for behandlingen av en mulig utsatt skattefordel. I tillegg har vi intervjuet bedriftsrådgivere i bankene som jobber med kredittvurderinger, for å kartlegge hva de vektlegger i sine vurderinger.

Vi har først undersøkt hvordan foretakene informerer i årsregnskapet om en mulig utsatt skattefordel. Deretter har vi undersøkt hvordan foretakene som har aktivert utsatt skattefordel sannsynliggjør at den kan utnyttes. Vurderinger som er gjort har vi så analysert for å se om de er basert på realistiske forutsetninger. Til slutt har vi analysert resultatene fra intervjuene med bankene, for å se om de tar hensyn til balanseført utsatt skattefordel i sine kredittvurderinger av bedriftskundene.

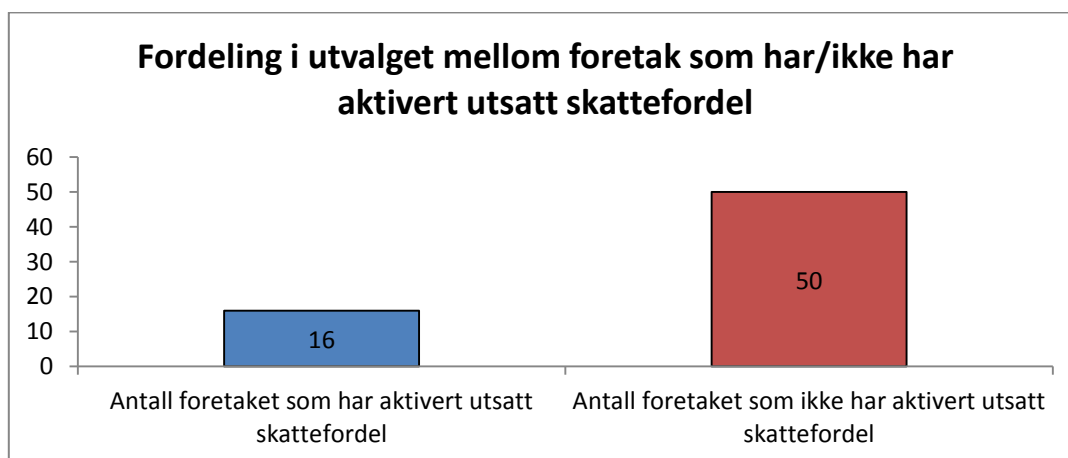
I foretakenes informasjon til Brønnøysundregistrene har 65 av foretakene i vårt utvalg på 66, oppgitt at årsregnskapet er utarbeidet etter reglene for små foretak. Dette er ikke konsistent med opplysninger i selve årsregnskapet. Her har 50 foretak opplyst i prinsippnoten at årsregnskapet er utarbeidet etter reglene for små selskap. Ytterligere 2 har opplyst annet sted i årsregnskapet at regnskapsreglene for små foretak er anvendt for utsatt skattefordel. Det er obligatorisk å utarbeide kontantstrømanalyse for foretak som ikke er små. Dette kan være en mulig årsak til at foretakene velger å oppgi til Brønnøysundregistrene at de anvender reglene for små foretak. Kun 1 av de 66 foretakene har utarbeidet kontantstrømanalyse, men denne er for konsernregnskapet.

Figur 13: Ikke konsistens mellom foretakenes informasjon til Brønnøysundregistrene og informasjonen i årsregnskapet.

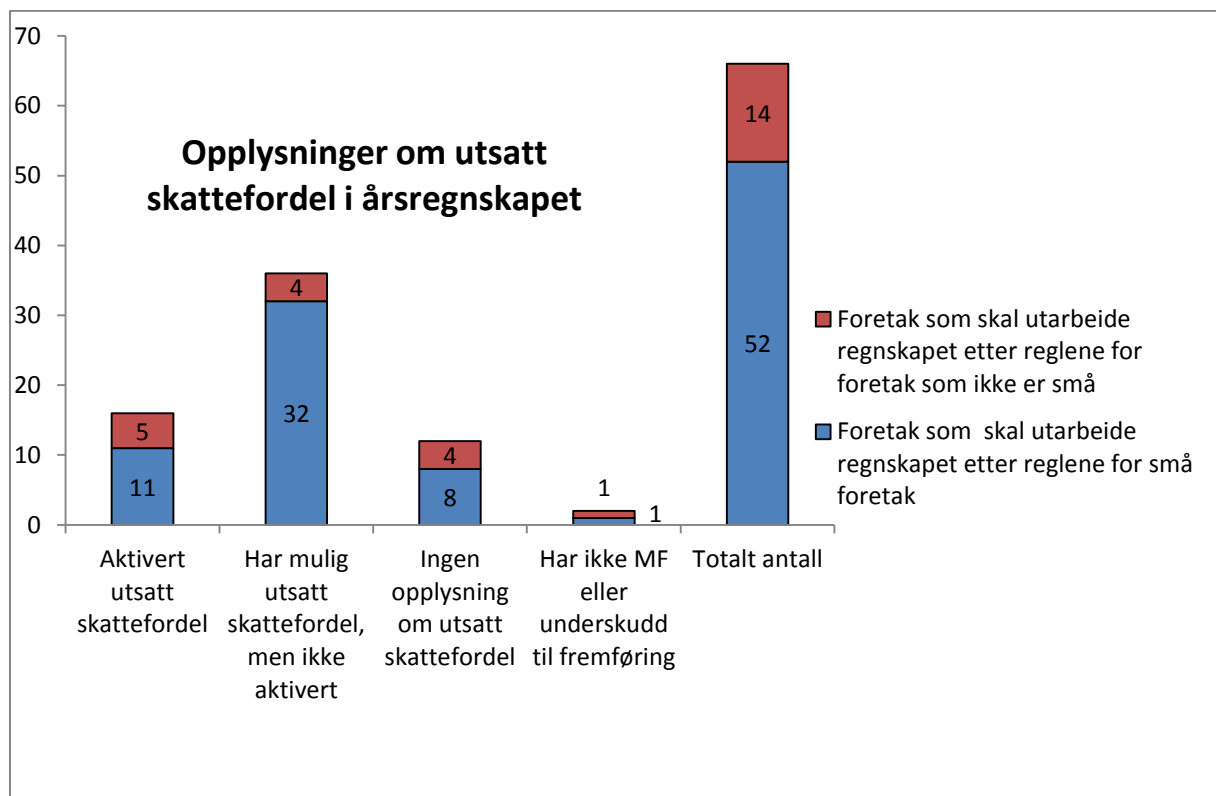
Vi har lagt til grunn i undersøkelsen at foretakene skal ha angitt i årsregnskapet hvilke regnskapsregler som er anvendt. I vår analyse behandler vi derfor 52 foretak (50+2) med utgangspunkt i at regnskapet er utarbeidet etter regnskapsreglene for små foretak. 14 foretak analyseres etter regnskapsreglene for øvrige foretak.

Av de 66 foretakene har 16 aktivert utsatt skattefordel. Av de 16 er 14 norske aksjeselskap, mens 2 er norsk filial av utenlandsk foretak. Disse 16 har vi gått videre med og innhentet primærdata fra spørreundersøkelser fra foretakenes ledelse, regnskapsførere og revisorer.

Figur 14: Antall i utvalget som har/ikke har aktivert utsatt skattefordel.

Figur 15 viser en oversikt over informasjonen i årsregnskapene til de 66 foretakene som er undersøkt vedrørende utsatt skattefordel. 16 foretak har aktivert utsatt skattefordel. 36 foretak opplyser om mulig utsatt skattefordel som ikke er aktivert. 12 foretak gir ingen opplysninger, mens 2 oppgir at de ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring. Den grafiske fremstillingen i figur 15 viser også fordelingen mellom foretakene som skal utarbeide årsregnskapet etter reglene for små foretak, og etter reglene for øvrige foretak. Disse to gruppene undersøkes hver for seg i kapittel 4.1.1 og 4.1.2, da de har ulike krav til opplysningsplikt i årsregnskapet.

Figur 15: Opplysninger om utsatt skattefordel gitt i årsregnskapet.

4.1 Er informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk?

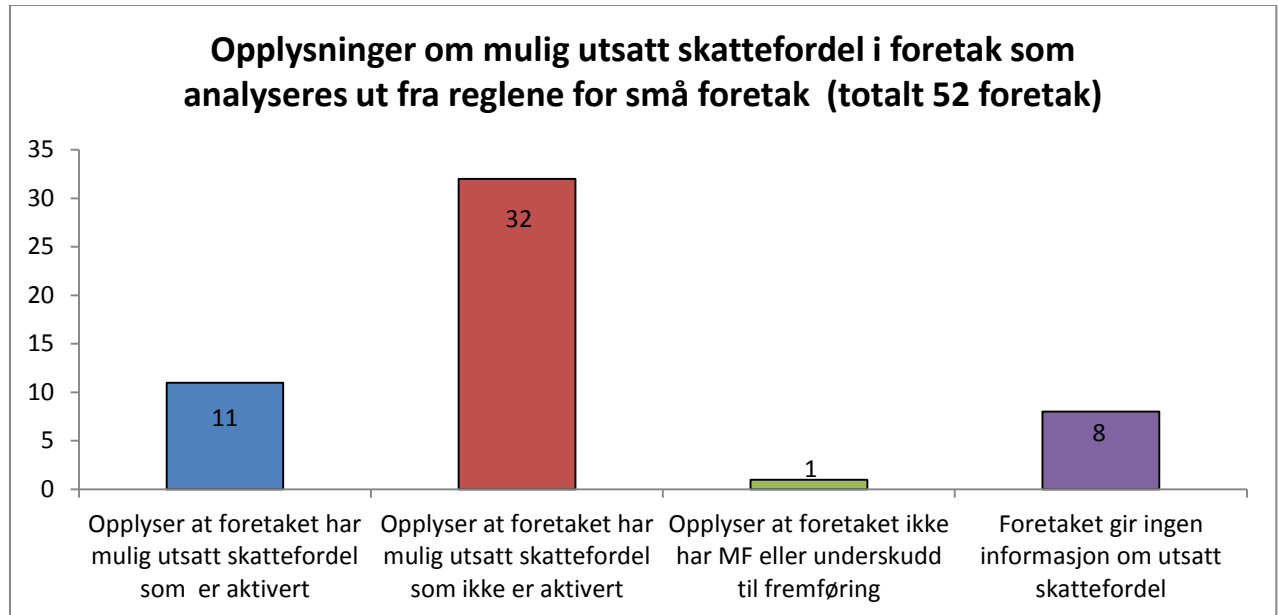
I dette forskningsspørsmålet ser vi på om foretakene har gitt pliktige opplysninger i årsregnskapet i henhold til regnskapsloven og god regnskapsskikk. De vurderinger som skal gjøres av foretaket før aktivering av utsatt skattefordel er ikke tilgjengelig i årsregnskapet. Disse vurderinger har vi søkt svar på gjennom spørreskjemaundersøkelsene ovenfor foretakenes ledelse, deres regnskapsførere og revisorer, og blir gjennomgått senere i analysen.

Utsatt skattefordel følger de generelle vurderingsreglene, jf. NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4. Øvrige foretak som kan utnytte den utsatte skattefordelen skal balanseføre, og gi opplysninger i regnskapsnotene. De skal opplyse om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom fremtidig inntjening, og utsatt skattefordel som ikke er balanseført, jf. NRS (F) Resultatskatt pkt. 3.3. Små foretak kan unnlate balanseføring av utsatt skattefordel, selv om kriteriet for balanseføring er oppfylt, jf. NRS 8 pkt. 4.3.1.2. og 6.1.1.2.2. Små foretak er heller ikke pliktig til å opplyse om utsatt skattefordel i regnskapsnotene, jf. NRS 8 pkt.6.1.2.3.

4.1.1 Analyse av foretak som har valgt å benytte reglene for små foretak

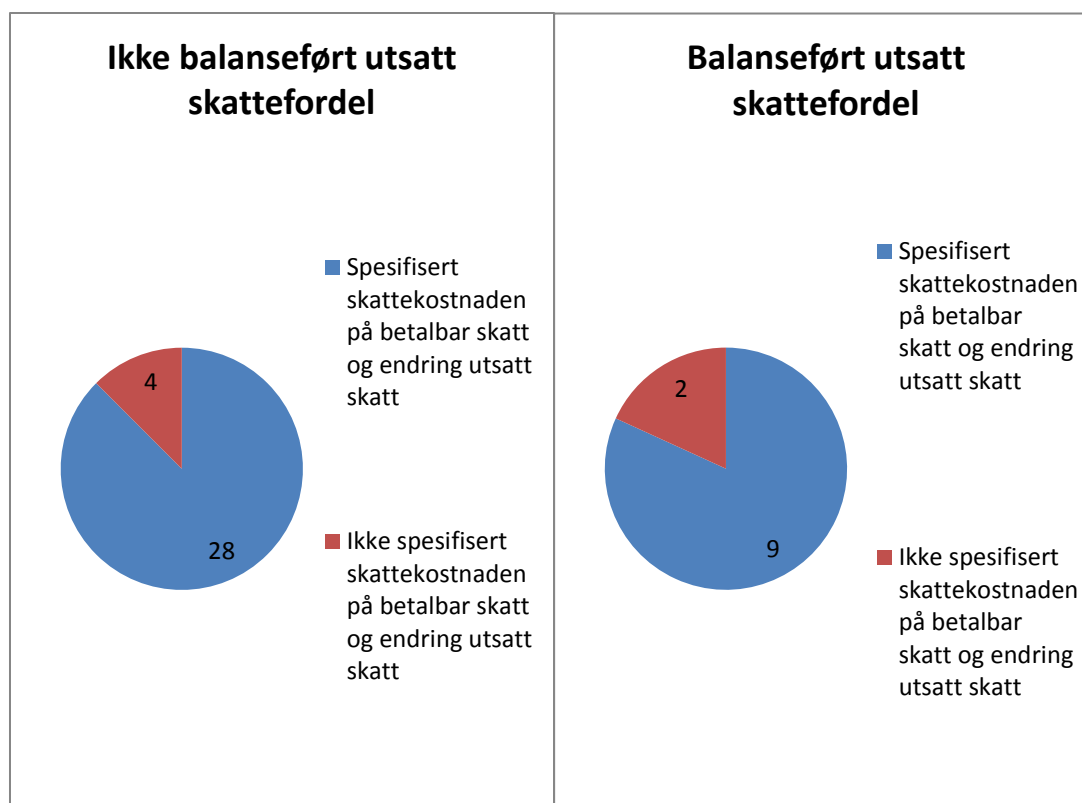
52 av de 66 foretakene som er undersøkt har ingen plikt til å balanseføre eller gi andre opplysninger i årsregnskapet om utsatt skattefordel, da de har valgt å benytte regnskapsreglene for små foretak. Av NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak pkt. 6.1.1.2.3 fremgår det at «*dersom foretaket har unnlatt balanseføring av en utsatt skattefordel bør det gis informasjon om dette og størrelsen på den utsatte skattefordelen som er unnlatt balanseført.*» Det er derfor av interesse å undersøke hvordan disse 52 har gitt opplysninger om dette i årsregnskapet. 11 foretak opplyser i notene til årsregnskapet om størrelsen på balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening, mens 32 foretak opplyser om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført. 1 foretak opplyser at de ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring. 8 foretak gir ingen informasjon. Av de 8 foretakene har 5 balanseført et betydelig regnskapsmessig udekket tap.

1 foretak har et mindre udekket tap. Ut fra det vi kan lese oss til i årsregnskapene er det sannsynlig at disse 6 også har et skattemessig underskudd til fremføring. Vi har imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å si med sikkerhet at dette er tilfelle.

Figur 16: Små foretak – fordeling ut fra opplysningene i årsregnskapet om utsatt skattefordel.

Av de totalt 43 (11+32) foretak som opplyser i regnskapsnotene om utsatt skattefordel har 37 spesifisert skattekostnaden på betalbar skatt og endring utsatt skatt. 28 av dem er i gruppen av 32 som ikke har balanseført utsatt skattefordel, mens 9 er fra gruppen på 11 som har balanseført.

Figur 17: Små foretak – spesifisering skattekostnaden på betalbar skatt og endring utsatt skatt.

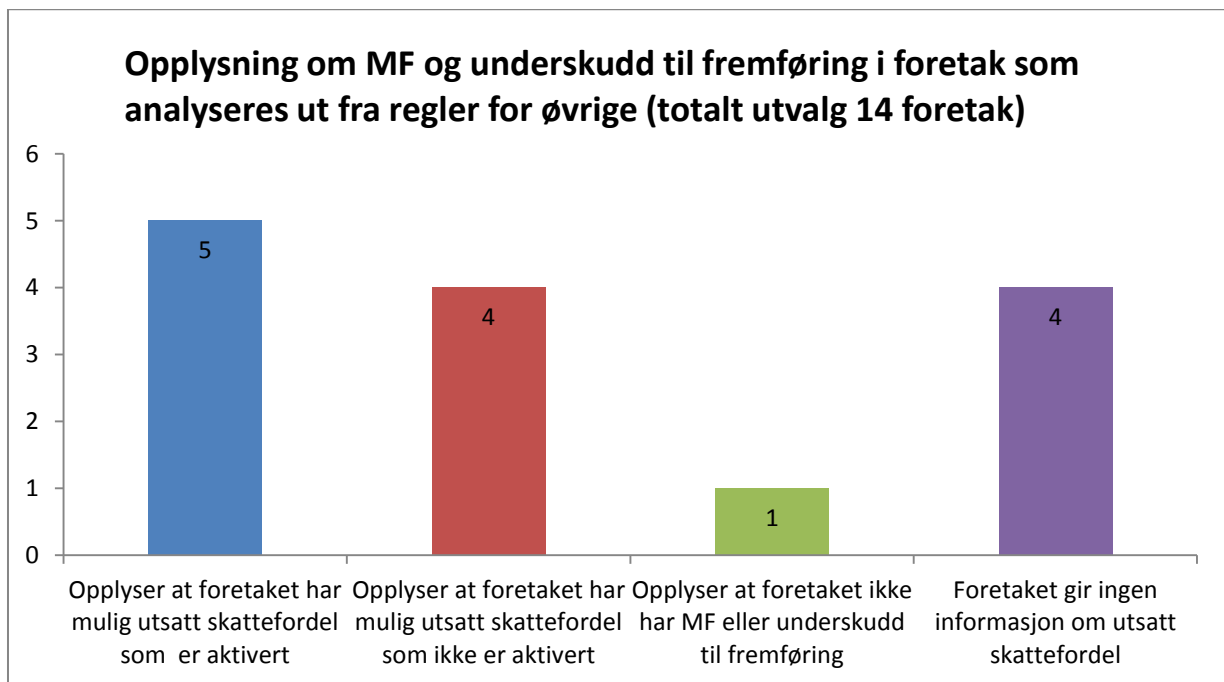
4.1.2 Analyse av foretak som benytter reglene for øvrige foretak

14 av de 66 foretak som er undersøkt skal gi opplysninger etter reglene for øvrige foretak. Vi har undersøkt disse 14 foretakene for to krav til opplysninger i noter fra NRS (F) Resultatskatt:

- Pkt. 3.3 - Opplyses det om størrelsen på balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom fremtidig inntjening, og størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført?
- Pkt. 2.7 - Inneholder notene spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller, minimum på kortsiktige og langsiktige poster, jf. pkt. 3.2 og 3.3?

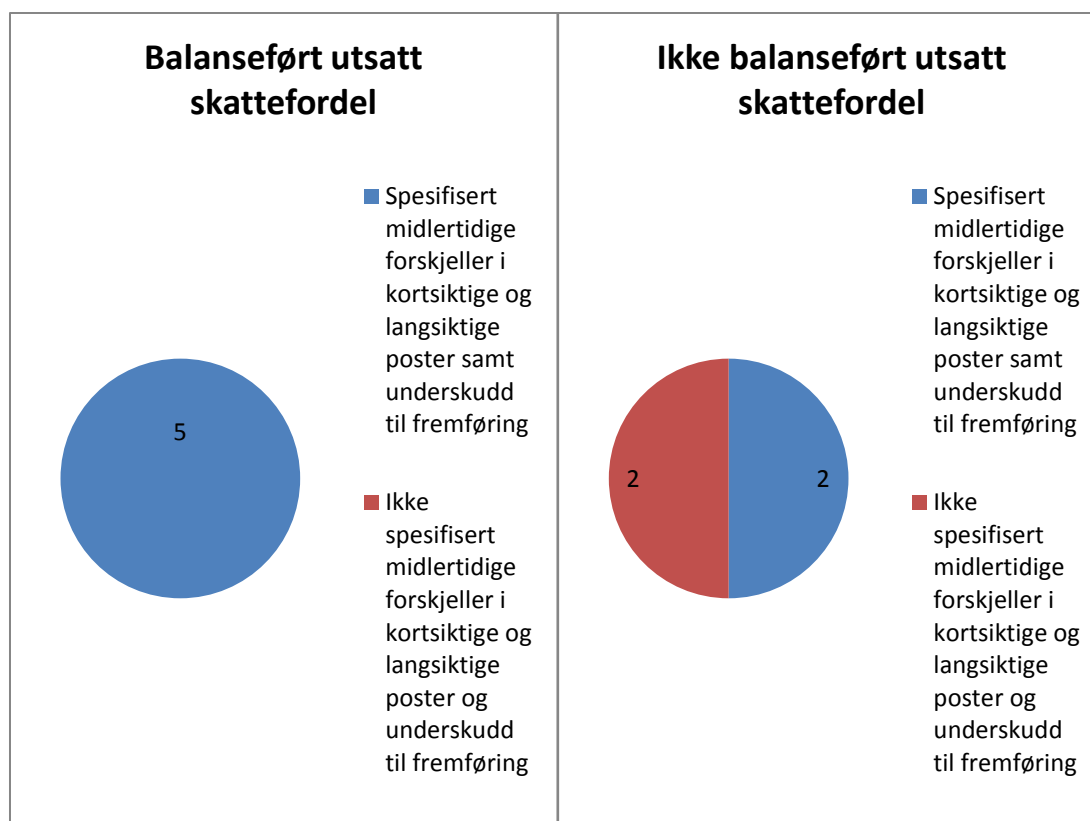
5 foretak opplyser i notene til årsregnskapet om størrelsen på balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening, mens 4 foretak opplyser om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er aktivert. 1 foretak opplyser at de ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring. I årsregnskapet fremgår det at foretaket har regnskapsmessig udekket tap, og sannsynligvis burde det også ha et skattemessig underskudd til fremføring. 3 foretak gir ingen informasjon og har ikke aktivert utsatt skattefordel, mens 1

har en ufullstendig skattenote og har heller ikke aktivert utsatt skattefordel. Av de 4 (3+1) foretakene har 2 balanseført et betydelig regnskapsmessig udekket tap, og sannsynligvis har de da også et skattemessig underskudd til fremføring. Vi kan imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å si med sikkerhet at dette er tilfelle.

Figur 18: Øvrige foretak - fordeling ut fra opplysninger i årsregnskapet om utsatt skattefordel.

Av de 9 (5+4) foretakene som opplyser om utsatt skattefordel har 7 spesifisert midlertidige forskjeller i kortsiktige og langsiktige poster, samt oppgitt størrelsen på eventuelt underskudd til fremføring. Samtlige 5 i gruppen som har balanseført utsatt skattefordel har gjort en spesifisering, mens 2 er fra gruppen på 4 som ikke har balanseført. Dette er illustrert i figur 19 på neste side.

Figur 19: Foretak som ikke er små – spesifisering av mulig utsatt skattefordel på kortsiktige og langsiktige poster samt underskudd til fremføring.

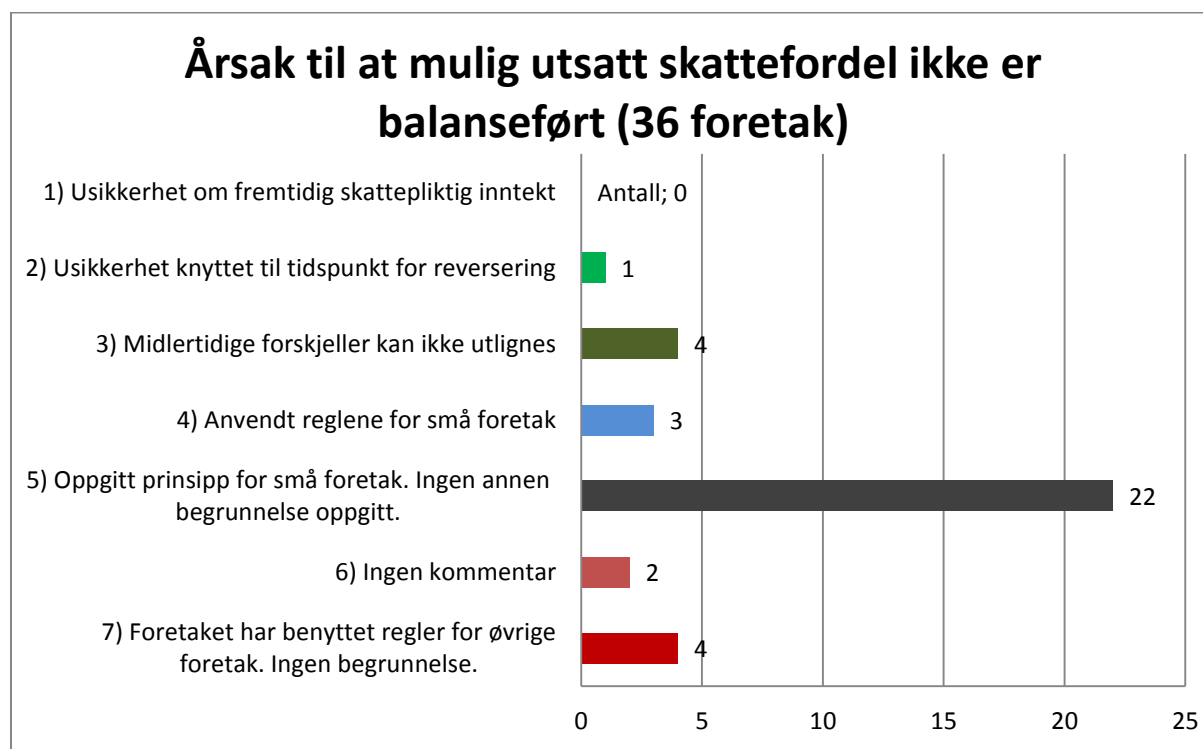
4.1.3 Hvorfor en mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført

36 av 52 foretak med mulig utsatt skattefordel unnlater å balanseføre. Dette utgjør 69 %. Årsaken til at foretak velger ikke å aktivere en utsatt skattefordel kan være at det er gjort vurderinger som tilsier at det er usikkerhet om den kan utnyttes. Imidlertid kan små foretak unnlate å aktivere med bakgrunn i valgdgang. Vi undersøkt om det er oppgitt noen årsak til at utsatt skattefordel ikke er balanseført. Følgende årsaker defineres som plausible svar:

1. Usikkerhet om fremtidig skattepliktig inntekt
2. Usikkerhet knyttet til tidspunkt for reversering
3. Midlertidige forskjeller kan ikke utlignes
4. Anvendt reglene for små foretak
5. Oppgitt prinsipp for små foretak

De tre første kan tyde på at foretaket har gjort vurderinger. Av det fjerde og femte er det ikke mulig å trekke noen konklusjon på hvorfor en mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført.

Figur 20 gir en oversikt over de 36 foretakene som har oppgitt at de har en mulig utsatt skattefordel, men at de har valgt ikke å balanseføre denne. Vi har undersøkt om disse foretakene gir utfyllende kommentarer i årsregnskapet til hvorfor de har tatt dette valget. 30 foretak oppgir en plausibel grunn. Av disse har 1 foretak oppgitt at årsaken er knyttet til usikkerhet om tidspunkt for reversering av midlertidige forskjeller. 4 foretak unnlater å aktivere fordi de mener at midlertidig forskjell ikke kan utlignes, mens 3 har oppgitt valgadgang for små foretak som årsak. 22 gir ingen informasjon, men oppgir prinsipp for små foretak.

Figur 20: Årsaken til at mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført.

4.1.4 Kvalitetsforskjell på informasjon i AS og NUF?

Vi fant ingen forskjeller i kvalitet mellom norske aksjeselskaper og NUF'er. Men utvalget er for lite til å trekke konklusjoner. Detaljert oversikt finnes i vedlegg 1.

4.1.5 Kvalitetsforskjell på informasjon mellom små og store revisjonsselskap?

Videre har vi sett om bruk av de store revisjonsselskapene påvirker kvalitet på informasjonen. Detaljert oversikt finnes i vedlegg 1. Disse er revidert av:

- Ernst & Young 2 foretak
- PwC 6 foretak
- KPMG 3 foretak

Vi hadde forventinger om at de tre store revisjonsselskapene hadde mer utfyllende kommentarer på hvorfor utsatt skattefordel ikke er aktivert. En sammenligning mellom de store revisjonsselskapene og de øvrige viser ingen kvalitetsforskjell. Av de 11 foretak som er revidert av de tre store revisjonsselskapene gir 9 i gruppen små foretak ingen begrunnelse bortsett fra prinsipp. Det ene foretaket som er i gruppen øvrige gir ingen informasjon.

4.2 Gjøres det vurderinger i henhold til god regnskapsskikk før aktivering av utsatt skattefordel i balansen?

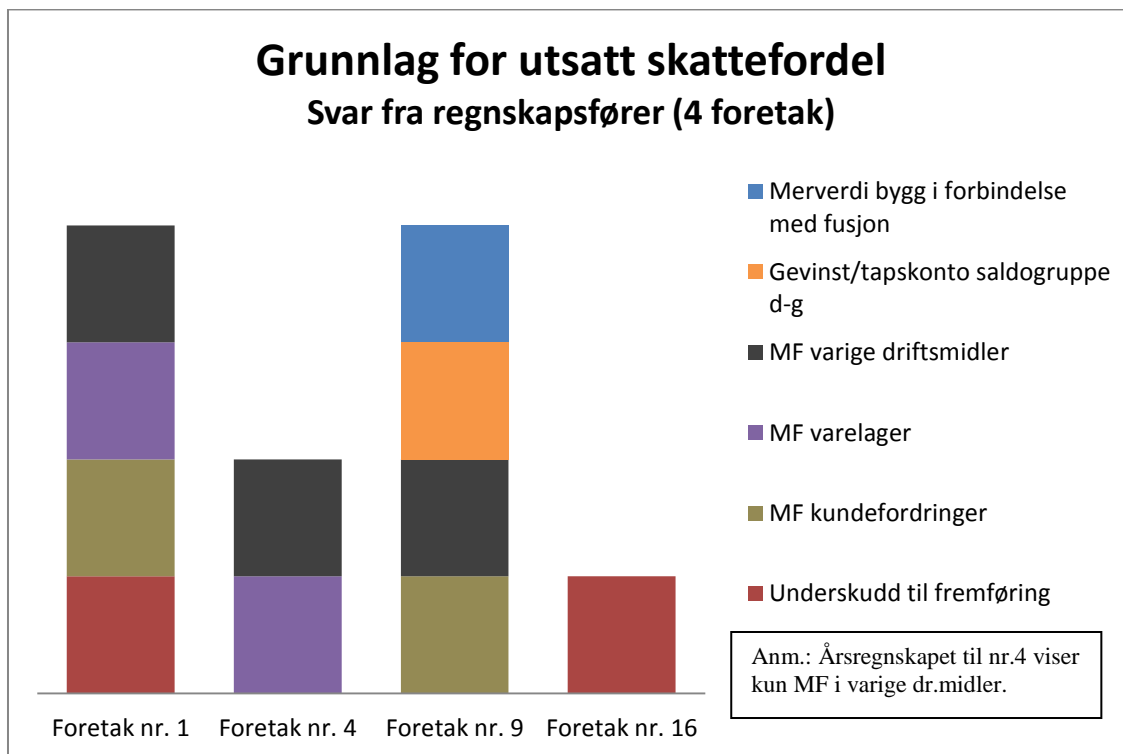
Før foretak aktiverer en utsatt skattefordel skal det sannsynliggjøres at den kan utnyttes. Resultatet av spørreskjemaundersøkelsen blant de 16 foretakenes styreleder/daglige leder, deres regnskapsfører og revisor skulle gi oss svar på dette. Spørreskjemaene ble tilpasset for hver av disse tre gruppene. Det ble det sendt ut 46 spørreskjemaer siden 2 foretak ikke var revidert av revisor. Vi fikk 11 svar fordelt på 8 foretak. Vi har således fått en total svarprosent på 23,91 % av de utsendte spørreskjemaene, og et eller flere svar fra 50 % av de forespurte foretakene. 2 i gruppen daglig leder/styreleder ga tilbakemelding om at de ikke hadde nok kunnskap til å besvare spørsmålene.

Det var to foretak der både revisor og regnskapsfører svarte (foretak nr. 4 og nr. 9). Svarene fra foretak nr. 4 var ikke like på grunnlag av utsatt skattefordel. Vi fikk kun 1 svar på spørreskjemaet til styreleder/daglig leder. Vi antar det lave antall svar skyldes at foretakene har gått konkurs, og at ledelsen av ulike årsaker ikke ønsket å svare oss. Svaret vi fikk ga oss

imidlertid mye informasjon om respondentens forståelse for begrepet utsatt skattefordel. Vi har derfor gjengitt dette svaret verbalt i avsnittet: svar fra daglig leder.

Svar fra regnskapsfører

Grunnlaget for midlertidige forskjeller er blant de mest vanlige:

Figur 21: Spørreskjemaundersøkelse regnskapsførere, grunnlag for utsatt skattefordel.

Samtlige var eksterne regnskapsførere. De benyttet edb-programvare for utarbeidelse av årsregnskapet. Alle oppfattet regelverket for balanseføring av utsatt skattefordel som lett forståelig. Med unntak for foretak nr. 4 er svarene i figur 21 i samsvar med opplysningene i årsregnskapet. Årsregnskapet til foretak nr. 4 viser at de kun har midlertidige forskjeller knyttet til varige driftsmidler. Øvrige opplysninger fra spørreskjemaene fremgår i tabell 5.

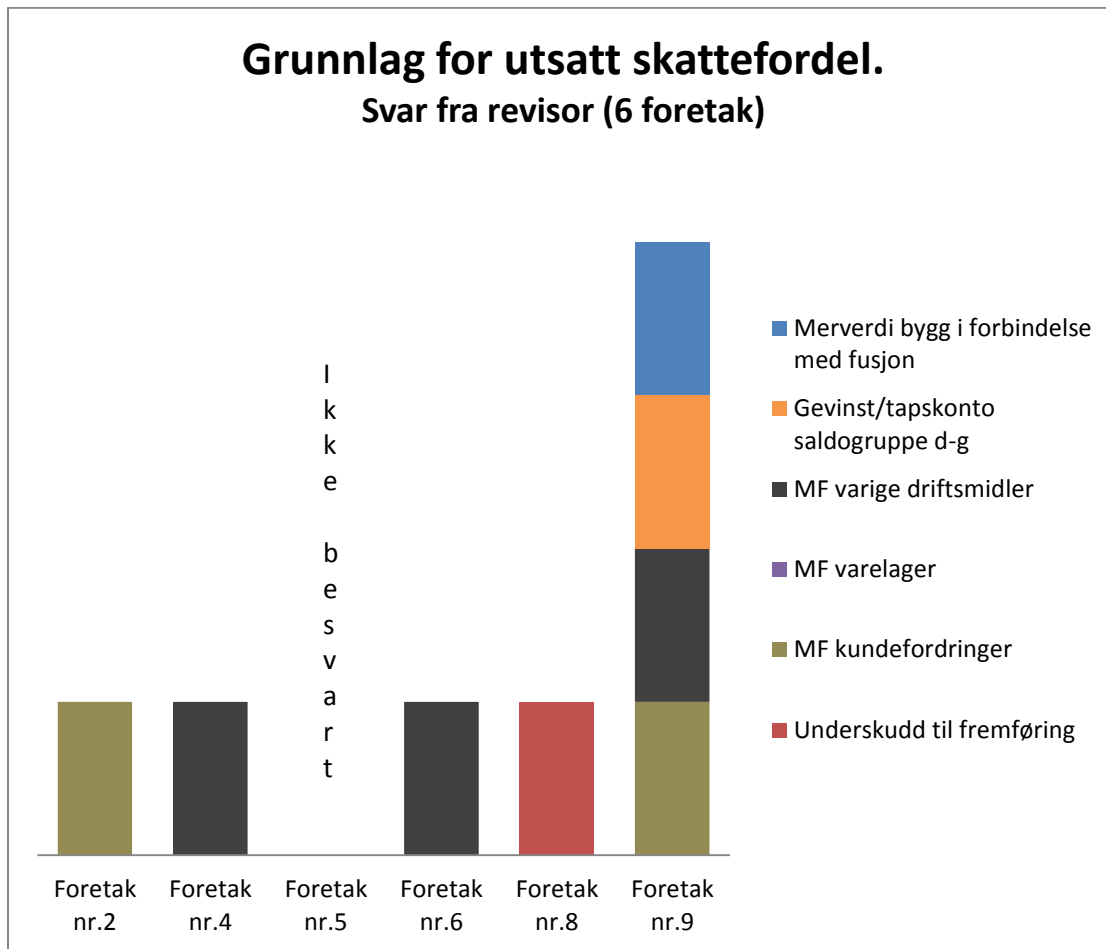
	Ble det vurdert ikke å aktivere utsatt skattefordel?	Forventet positive resultater i de kommende år	Grunnlag for forventning positive resultater kommende år	Kommentert i tekst begrunnelse for å aktivere utsatt skattefordel	Innholdet i vurderingene
Foretak nr. 1	Ja	Ja	Markedsutvikling, positiv kostnadsstruktur, merverdi i eiendeler	IB	IB
Foretak nr. 4	Ja	IB	IB	IB	IB
Foretak nr. 9	Ja	Ja	Markedsutvikling, positiv kostnadsstruktur, merverdi i eiendeler	Postene ble vurdert sammen med selskapets ledelse. Det er selskapet som bestemmer.	En totalvurdering tilsa at selskapet var i positiv utvikling.
Foretak nr. 16	Nei	Ja	Ikke foretatt årlig vurdering	IB	Kommentert at daglig leder hadde dårlig økonomistyring

Tabell 5: Spørreskjemaundersøkelse regnskapsførerne, om vurdering mulig utsatt skattefordel.

(IB = Ikke besvart)

Svar fra revisor

Grunnlaget for midlertidige forskjeller er blant de mest vanlige:

Figur 22: Spørreskjemaundersøkelse revisor, grunnlag for utsatt skattefordel.

Vi ser av figur 21 og 22 at regnskapsførerne og revisorane svarer ulikt på foretak 4 om grunnlaget for utsatt skattefordel. Notene i årsregnskapet viser at revisors opplysninger er korrekt. En kontroll av årsregnskapene til de øvrige foretakene viser at en del av grunnlaget til foretak nr. 2 kan komme fra underskudd til fremføring. Øvrige opplysninger fra spørreskjemaene fremgår av tabell nr. 6.

	Ble det vurdert ikke å aktivere utsatt skattefordel?	Forventet positive resultater i de kommende år	Grunnlag for forventning positive resultater kommende år
Foretak nr.2	Ja	Ja	Markedsutvikling og nye forretningsområder. Markedsutviklingen ga ikke forventet oppgang p.g.a. finanskrisa, og selskapet var ikke godt nok finansielt fundert og gikk konkurs å påvente av oppgang.
Foretak nr.4	Ja	Ja	Vurderes alltid ut fra grunnlag og selskapets økonomiske situasjon. Her var beløpet vurdert uvesentlig sett fra revisors ståsted. Selskapet hadde på konkurstidspunktet en gunstig kostnadsstruktur og så også muligheter i markedet. Konkurs var forårsaket av konkurs i DS og sviktende marked hos andre samarbeidspartnere (finanskrisens virkninger).
Foretak nr.5	Ja	Ja	Markedsutvikling. Selskapet var nokså nyetablert, og drev i beskjeden omfang, sånn at driftsgrunnlaget er lite analyserbart.
Foretak nr.6	Ja	Ja	Positiv kostnadsstruktur
Foretak nr.8	Ja	Ja	Fortsatt drift var ikke usannsynlig på beslutningstidspunktet
Foretak nr.9	Ja	Ja	Som grunnlag er forventet positiv markedsutvikling, positiv kostnadsstruktur og merverdi i eiendeler. Alle postene blir vurdert hvert år - en totalvurdering fra vår side vil være avgjørende om vi aksepterer at en utsatt skattefordel er aktivert - det er selskapet som bestemmer - og hvis vi er uenige - og eier ikke overbeviser oss om at det er riktig å la det være aktivert så er det kun forbehold i revisjonsberetningen vi kan bruke som virkemiddel.

Tabell 6: Spørreskjemaundersøkelse revisor, om vurdering mulig utsatt skattefordel.

Svar fra daglig leder

I daglig leder valgte å svare på spørreskjemaet (foretak nr. 1). På kontrollspørsmål knyttet til forståelsen av hvilke poster i regnskapet som påvirkes av utsatt skattefordel, svarte respondenten korrekt på at det ville redusere fremtidig betalbar skatt. Imidlertid svarte respondenten feil på hva som påvirkes i balansen. Daglig leder sier at aktiveringen av utsatt skattefordel var diskutert med revisor. Å unnlate aktivering ble ikke vurdert. Begrunnelsen for aktiveringen var at det var forhandlinger om salg av alle aksjene i foretaket (ikke innmaten) til en av kreditorene. Salget var ikke kontraktsfestet. Regnskapsføreren har imidlertid i sin besvarelse av spørreskjemaet antydnet tvil om den burde aktiveres. Vi registrerer at svarene rundt aktivering er noe tvetydige.

Foretaket hadde underskudd de to siste regnskapsårene, men disse skyldtes uregelmessige hendelser. Foretaket forventet ikke driftsoverskudd i kommende år. Daglig leder kjente ikke til noe spesifikt regelverk vedrørende utsatt skattefordel. Av revisjonsberetningen går det frem at betydelige verdier i aksjer i datterselskapet burde vært tapsført, noe som hadde medført negativ egenkapital. I kapittel 4.3.1 presenterer vi vår analyse av forhold som indikerer at utsatt skattefordel ikke kan utnyttes. Dette foretaket fikk utslag på 1 av 3 negative indikatorer. Det hadde utslag på 1 av 4 positive indikatorer som tilsa aktivering.

I kapittel 4.3.2 analyseres faktorer som sier noe om evne til fortsatt drift. Her var det utslag på 2 av 4 negative faktorer, samt at det i revisjonsberetningen var kommentert at det var usikkert om evne til fortsatt drift. I dette tilfellet er det mye som tyder på at det er gjort en vurdering, men at valget å aktivere utsatt skattefordel ikke er i samsvar med god regnskapsskikk. For regnskapsbrukerne ga aktiveringen misvisende informasjon om foretakets finansielle stilling, økonomiske resultat og utvikling.

Resultatet av spørreskjemaundersøkelsen tyder på at det gjøres vurderinger før aktivering av utsatt skattefordel. Det kan se ut som om regnskapsfører og revisor diskuterer forholdet med selskapsledelsen. Om vurderingene er i henhold til god regnskapsskikk er mer åpent. Dette har vi sett nærmere på i neste forskningsspørsmål.

4.3 Er grunnlaget for aktivering av utsatt skattefordel basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning?

I vår spørreskjemaundersøkelse var det bedt om verbal beskrivelse av de vurderingene som lå til grunn for at inntektsforutsetningen kunne forventes oppfylt. Til dette forskningsspørsmålet var det særlig viktig å få utfyllende svar, noe vi ikke fikk. Svarene var generelle som:

- god markedsutvikling
- god kostnadsstruktur
- merverdier (som ikke var planlagt lagt ut for salg?)
- forventinger om positive utvikling

Noen svar trakk heller i retning av at foretaket ikke burde aktivere utsatt skattefordel:

- ikke sterkt nok finansielt vurdert og gikk konkurs i påvente av oppgang
- nyetablert og driftsgrunnlaget lite analyserbart
- i et tilfelle var ikke fortsatt drift planlagt, forhandlinger om salg av foretaket pågikk, i revisjonsberetningen er det presisert forhold som tilså betydelig negativ reell egenkapital
- dårlig økonomistyring i foretaket

For å se om svarene vi fikk var basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning har vi analysert årsregnskapene til de 16 foretakene som har aktivert en mulig utsatt skattefordel. Foretakene er i analysen nummerert fra 1 til 16. Her har vi benyttet indikatorene på positive og negative forhold som er listet opp i NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4. Dette gir oss et bilde av om foretakene burde aktivert utsatt skattefordel basert på historisk regnskapsinformasjon. Videre har vi sett på foretakenes evne til fortsatt drift. Er ikke evnen til fortsatt drift til stedet, må foretaket ha merverdier i eiendelene som ved salg skaper skattepliktig inntekt. Konsernbidrag er også en mulighet. I senere diskusjon og konklusjon analyserer vi svarene fra spørreskjemaundersøkelsene opp mot våre egne vurderinger basert på regnskapsinformasjonen.

4.3.1 Negative forhold som indikerer at utsatt skattefordel ikke kan utnyttes, og forhold som indikerer at den kan utnyttes til tross for negative forhold

Dersom foretakene ikke kan oppnå fremtidig skattepliktig inntekt vil en mulig utsatt skattefordel ikke kunne utnyttes. NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4 gir eksempler på forhold som indikerer usikkerhet om fremtidig skattepliktig inntekt kan oppnås, og forhold som indikerer fremtidig skattepliktig inntekt til tross for negative forhold. Vi har vurdert årsregnskapene til de 16 foretakene som har aktivert utsatt skattefordel opp mot disse indikatorene. Vi har benyttet indikatorene fra NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4 på følgende måte:

Negative:

- Foretaket har en lang og konsistent historie med negativ inntjening. Negativt utslag dersom regnskapstall viser dårlig inntjening samlet for de to siste regnskapsårene og udekket tap i balansen. Utslag forsterkes av negative kommentarer i årsregnskapet om forventet fremtidig inntjening.
- Foretaket forventer negativt resultat i de nærmeste årene. Negativt utslag ved dårlig inntjening de to siste regnskapsår uten noen informasjon som tilsier at man kan forvente positive resultater. Her har vi utvist forsiktighet i vurderingen for ikke å skape et for negativt bilde.
- Foretaket har uavklarte negative forhold som kan medføre negativ inntjening i kommende år. Negativt utslag dersom slike forhold er kommentert i årsregnskapet.

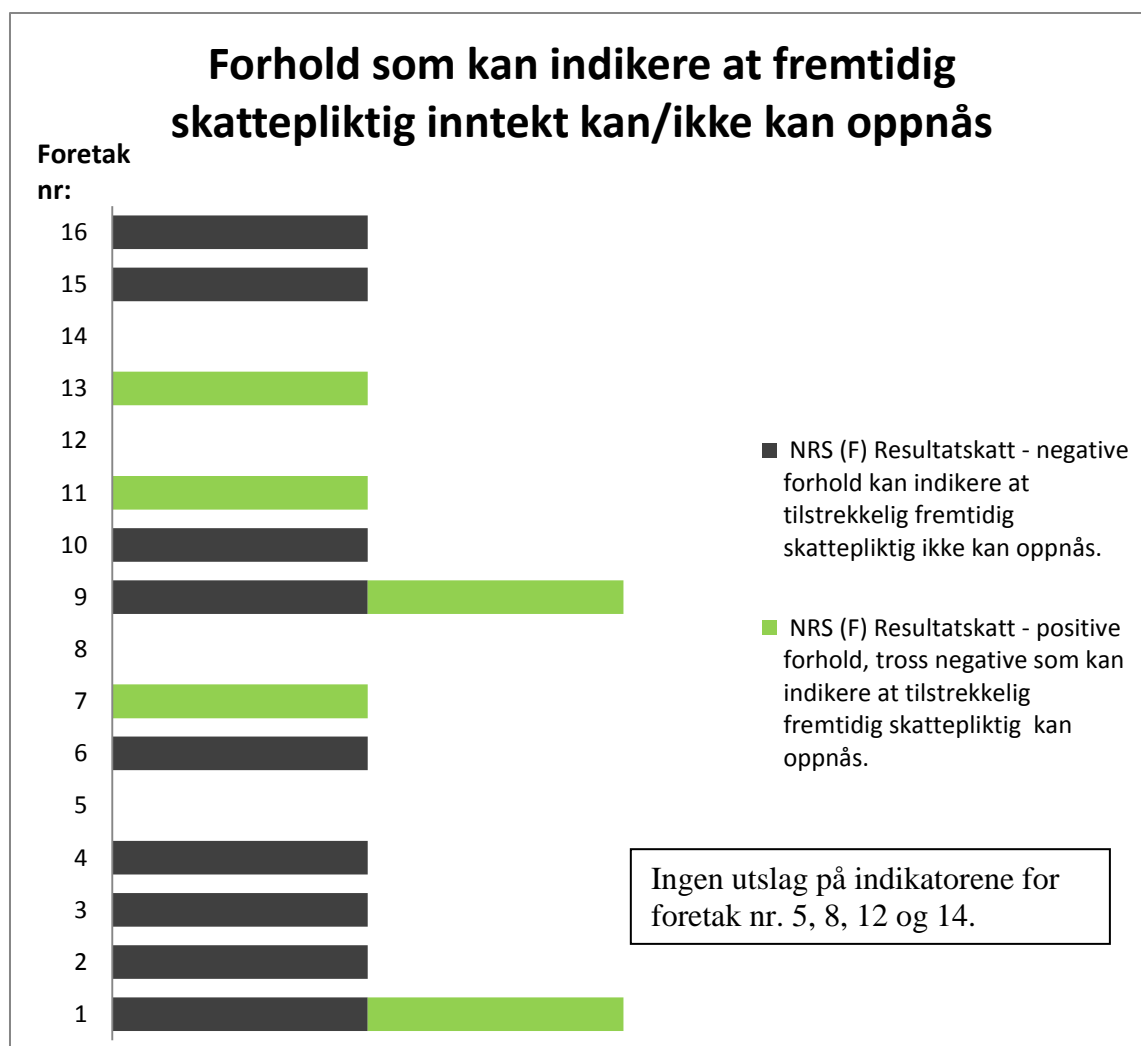
Positive:

- Det eksisterer kontrakter eller sikre ordreserver med et kjent inntekts- og kostnadsbilde, og disse vil generere skattepliktig inntekt. Positivt utslag dersom slike forhold er kommentert i årsregnskapet.
- Foretaket har en lang og konsistent historie med positiv inntjening. Negativt resultat skyldes uvanlige, ikke regelmessige eller ekstraordinære poster, og rammebetingelsene for drift er stabile og gode. Positivt utslag ved opparbeidet

egenkapital og eventuelle negative resultater i de to siste år ikke gir et bilde av tydelig nedadgående trend på regnskapsresultatet. Her har vi utvist forsiktighet i vurderingen for ikke å skape et for negativt bilde.

- Foretaket har merverdier i eiendeler og forpliktelser som kan realiseres og vil gjøre foretaket i stand til å utnytte den utsatte skattefordelen. Positive utslag dersom det er kommentert i årsregnskapet at slike verdier eksisterer. Vi har kommentert et slikt forhold særskilt i analysen.
- Forventet og realistisk fremtidig konsernbidrag. Positivt utslag dersom forventninger til konsernbidrag er kommentert i årsregnskapet og det er sannsynlig at den vil skape skattemessig inntekt.

Figur 23 gir en oppsummering per foretak (1-16). Vedlegg 2 viser detaljert informasjon. Av de 16 foretakene som har aktivert utsatt skattefordel viser årsregnskapene til 6 av dem en historie med negativ inntjening. Vi mener at 5 foretak har stor sannsynlighet for negativ resultat de nærmeste årene. 4 har uavklarte negative forhold som kan medføre negativ inntjening i kommende år. Kun 4 av de 16 foretakene kan vise til en historie med positiv inntjening. 1 Foretak hevder å ha merverdier og kommenterer også at de forventer konsernbidrag fra datterselskapet. Når det gjelder merverdien er den knyttet til driftsbygninger. Revisor har bekreftet at det forelå takst som dokumenterte merverdien. Men foretaket må selge bygningene for å kunne realisere merverdiene (krav til realistisk skatteplanlegging). Det foreligger ingen informasjon i årsregnskapet som tilser at det var planer for dette. For dette foretaket har vi sett bort fra merverdien i eiendelene. Men vi har lagt til grunn forventet konsernbidrag som et positivt forhold som kan skape skattepliktig inntekt.

Figur 23: Forhold som kan indikere at fremtidig skattepliktig inntekt kan/ikke kan oppnås.

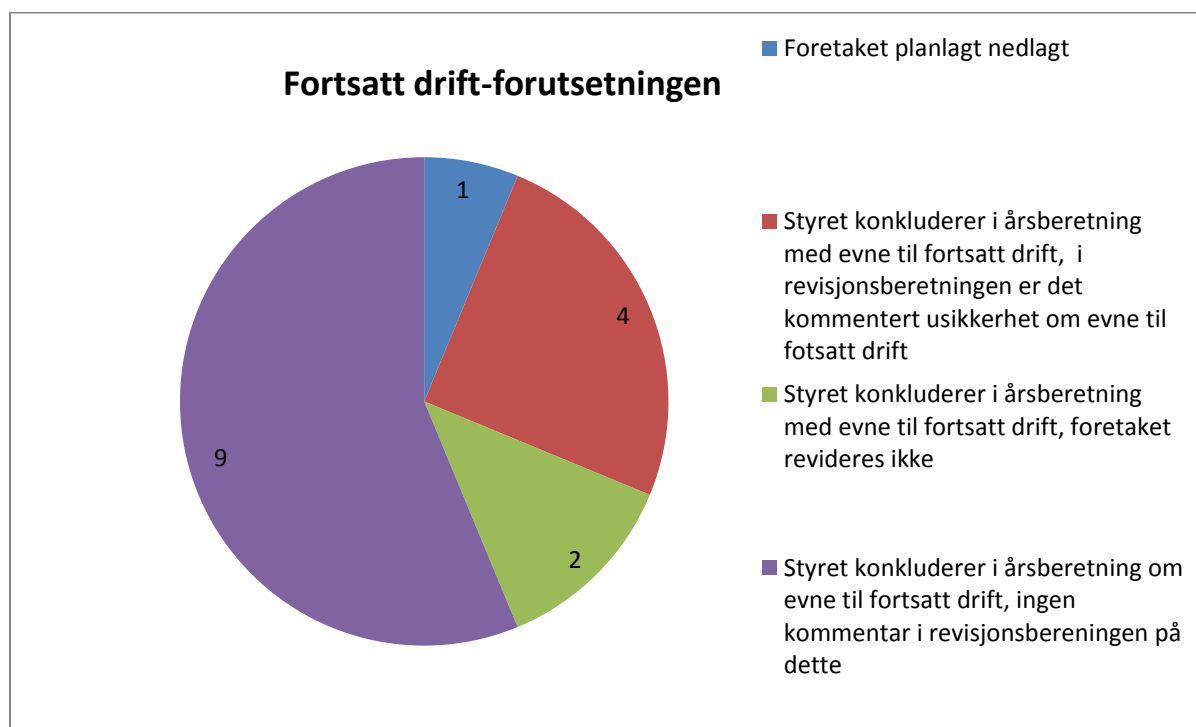
4.3.2 Aktivert utsatt skattefordel der det er betydelig usikkerhet om evne til fortsatt drift

Verdien av en utsatt skattefordel vil i de aller fleste tilfeller påvirkes dersom fortsatt drift ikke er til stedet. Mest sannsynlig har den ingen verdi. Dette er fordi det kun er gjennom inntjening den kan utnyttes, samt ved salg av eiendeler til merverdier utover bokførte verdier. Ved salg av foretaket kan det være mulig ny eier kan utnytte skattefordelen. Selges bare eiendelene (innmaten) i foretaket gir det ikke samme mulighet.

Vi har undersøkt årsberetningen til de 16 foretakene som har aktivert utsatt skattefordel. 15 av disse konkluderer med at foretaket har evne til fortsatt drift, mens 1 foretak er planlagt avviklet.

Vi har gått gjennom revisjonsberetningene for å se om revisor har kommentert fortsatt drift-forutsetningen. Av de 15 som konkluderer med evne til fortsatt drift er 13 revidert av revisor. For 4 av de 13 foretakene kommenteres det i revisjonsberetningen at det foreligger en vesentlig usikkerhet som kan skape tvil om foretakets evne til fortsatt drift.

Vår oppfatning er at i alle fall de 4 foretakene hvor revisor var i tvil om evne til fortsatt drift, samt 1 som var planlagt nedlagt ikke burde aktivert utsatte skattefordel.

Figur 24: Forutsetning om fortsatt drift i foretak som har aktivert mulig utsatt skattefordel.

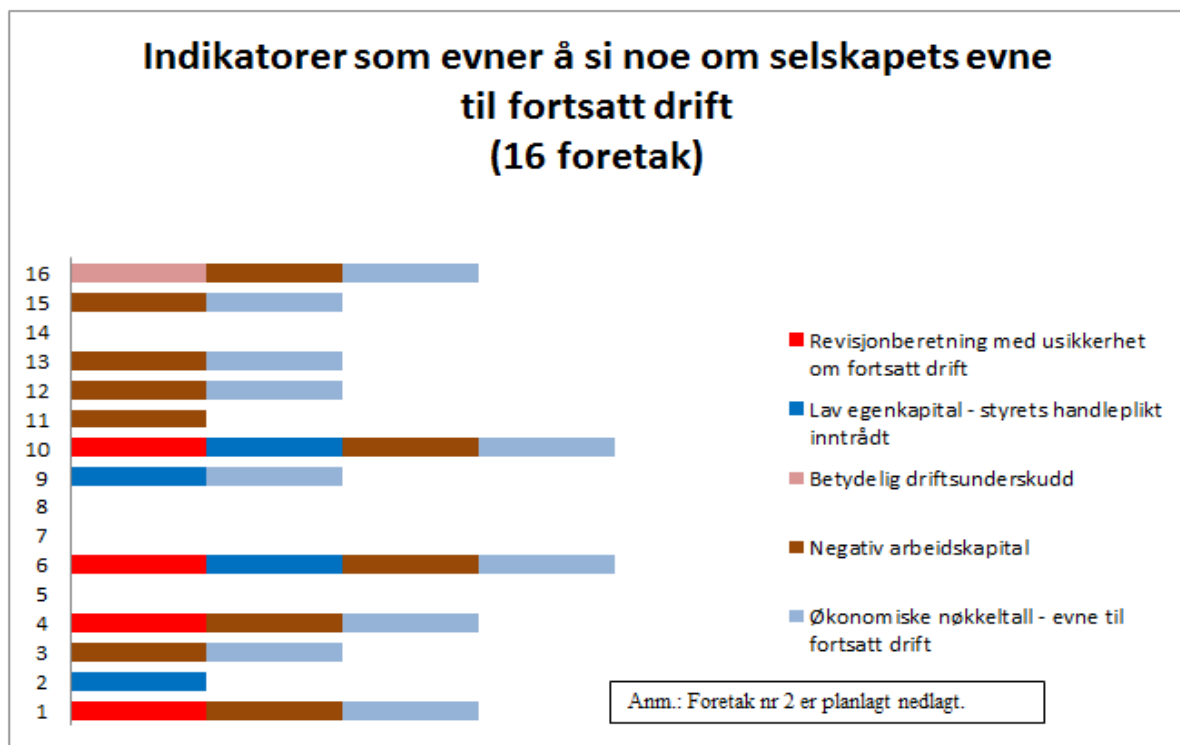
4.3.3 Indikatoranalyse på selskapets evne til fortsatt drift

Merethe Drivdal (2012) undersøker i sin masteroppgave regnskapsrapportering av fortsatt drift-forutsetningen når konkurs truer. Undersøkelsen ser på praktisering av fortsatt drift-

forutsetningen. Til dette benytter Drivdal 4 indikatorer som «evner å si noe om selskapets evne til fortsatt drift.» Indikatorene hun benytter er følgende:

- Egenkapital i % av aksjekapital (handleplikt dersom den er under 50 %)
- Betydelig driftsunderskudd (driftsunderskudd > 10 % av omsetningen)
- Negativ arbeidskapital
- Negativ utvikling i økonomiske nøkkeltall:
 - Gjeldsgrad, vurdert individuelt da eksakt tall er vanskelig å fastsette
 - Egenkapitalprosent, minimumskrav 30 %
 - likviditetsgrad 1, minimumskrav >1

Vi har undersøkt årsregnskapene til de 16 foretakene som har aktivert utsatt skattefordel, for å se hvordan indikatorene slår ut på disse. Resultatet vises i figur 25. For indikatoren negativ utvikling i økonomiske nøkkeltall har vi satt grensen for «utslag» til minst 2 av 3 nøkkeltall. Hele 10 foretak har utslag på 2 eller flere indikatorer. De 4 foretakene hvor revisor har kommentert usikkerhet om evne til fortsatt drift er alle blant de 10. 1 av foretakene er planlagt avvirket (nr.2).

Figur 25: Analyse av foretakenes evne til fortsatt drift

4.4 Vektlegges utsatt skattefordel i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning?

Vi har intervjuet bedriftsrådgivere i 5 banker om hva som vektlegges ved kredittgivning innenfor bedriftsmarkedet. Intervjuene av informantene var delvis strukturerte, for å sikre at vårt forskningsspørsmål ble besvart. Bedriftsrådgiverne presenterte innholdet i vurderingene, og vi fulgte opp med suppleringsspørsmål. Svarene fra 4 banker var nokså like, mens 1 bank avvek noe. Dette tyder på at bransjen er nokså lik i sine kredittvurderinger av bedriftskundene.

Bank 1 - 4:

Datasystem

Banken benytter datasystemer hvor opplysninger fra flere kilder legges inn. Opplysningene vektlegges ulikt ut fra viktighet. Det benyttes også erfaringstall etter bransje i vurderingene. Bedriftene får ut fra samlede opplysninger en rating som sier noe om mulighet for kreditt. Bedriftsrådgiverne kan påvirke resultatet med egne vurderinger til en viss grad. Beslutningene vedrørende kreditt besluttes i organisasjonen med basis i innhentet informasjon. For selskap med historikk gir dataprogrammet konkursprediksjon. For nyetableringer er kontantstrøm, gjeldsbetjeningsevne og sikring viktig.

Årsregnskapet

Årsregnskapet blir individuelt vurdert ut fra bransje. Dersom selskapet er i konsern (mor eller datter) blir konsernet som helhet tatt med i vurderingen. Egenkapitalen er en viktig faktor i vurderingen. Høy egenkapital styrker bankens mulighet for å unngå tap. Hvis kundene har noe å tape selv er erfaringene at kundene er villige til å jobbe mere for at det skal gå bra. Tingsinnskudd vektlegges ikke like mye. Utsatt skattefordel fordrer fremtidig skattepliktig inntekt for å kunne vurderes som verdi. Vanligvis settes verdien til 0. Først vurderes egenkapitalen deretter kausjon. Realaktiva vurderes som verdi. Driftstilbehør og varelager vurderes til en brøkdel av verdien. Merverdi på bygg vurderes etter kontantstrøm og lokalkunnskap.

Revisjon, revisjonsberetning og styrets årsberetning

Ses på som kvalitetssikring hvis årsregnskapet er revidert av revisor. Innholdet i revisjonsberetningen vektlegges også. Vurderer om revisjonsberetningen er en typisk

standardberetning, eller om revisor har gjort egne betraktninger. Innholdet i styrets årsberetning blir også vurdert.

Andre viktige vurderingskriterier

Kundeerfaring, styret, daglig leder. Bransjekonjunkturer. Selskapets internrutiner. Hvorfor ønskes kreditt.

Bank 5:

Denne banken gjorde mye av de samme vurderinger som de øvrige 4 bankene. På følgende avvek de fra bank 1-4:

Datasystem

Bedriftsrådgiverne kan i stor grad påvirke resultatet med egne vurderinger.

Årsregnskapet

Immaterielle eiendeler blir vurdert til regnskapsmessig verdi.

5 Diskusjon og konklusjon

I dette kapitlet diskuterer og konkluderer vi på undersøkelsens forskningsspørsmål, før vi til slutt kort oppsummerer og konkluderer på problemstillingen. Deretter reflekterer vi over hvordan vår undersøkelse kan bidra til bedre praksis på området, og gir noen forslag til videre forskning.

Hovedformålet med undersøkelsen var å finne ut om vurderingene som lå til grunn for aktivering av utsatt skattefordel i siste årsregnskap før konkurs, var realistiske og i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Vi har sett på om informasjonen i årsregnskapet vedrørende utsatt skattefordel, er i henhold til regelverket. De foretakene som har valgt å balanseføre utsatt skattefordel er nærmere undersøkt for en grundigere analyse. Vi har undersøkt om disse har fulgt kravene til behandling som skal ligge til grunn for balanseføringen. Dernest om grunnlaget for balanseføring er basert på realistiske forutsetninger. Bankene er en av de viktigste brukerne av årsregnskapene, og bruker informasjonen i sine kredittvurderinger. Vi har derfor undersøkt hvordan de vurderer verdien av en balanseført utsatt skattefordel.

Vår metodiske tilnærming er både kvantitativ og kvalitativ. Ved slik metodetriangulering angripes problemstillingen fra flere perspektiver. Vi har benyttet sekundærdata fra årsregnskapene og primærdata fra spørreskjemaundersøkelsene. Videre har vi gjennomført delvis strukturerte intervju med bankene som brukere av årsregnskapet. Vi har også intervjuet en revisor, for bedre forståelse av skjønnet som legges til grunn ved behandling av utsatt skattefordel.

5.1 Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 1

Er informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk?

Små foretak

Foretakene som har utarbeidet årsregnskapet etter reglene for små foretak er pålagt å oppgi at de har valgt dette prinsippet. Når dette prinsippet er oppgitt har foretaket oppfylt sin informasjonsplikt om utsatt skattefordel. Det stilles ingen ytterligere krav, hverken til balanseføring eller opplysning i regnskapsnotene. Samtlige 52 foretak har gitt prinsippopplysningen, og oppfylder dermed kravene til regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Bakgrunnen for de enkle kravene til små foretak finner vi i NOU: 1995:30 som er forarbeidene til regnskapsloven: «*Regnskapsføring av utsatt skatt er et svært komplisert felt, som det kan være grunn til å spare de minste foretakene for.*»

De som rapporterer etter reglene for små foretak må uansett utføre beregninger av skattekostnaden. De har derfor opplysninger som skal til for å informere om størrelsen på en mulig utsatt skattefordel. NRS 8 pkt. 6.1.1.2.3 sier at «*Dersom foretaket har unnlatt balanseføring av fremtidig skattefordel bør det gis informasjon om dette og størrelsen på den mulige skattefordel som er unnlatt balanseført. Spesifikasjon av skattekostnaden på betalbar skatt og endring utsatt skatt bør også gis som tilleggsopplysning i note.*» 32 små foretak har en mulig utsatte skattefordelen som ikke er balanseført. Samtlige har oppgitt størrelsen på denne i regnskapsnotene. I tillegg har 28 av de 32 spesifisert skattekostnaden på betalbar skatt og endring utsatt skatt.

Konklusjonen for små foretak er at informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet er fullt ut i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk. I tillegg følger foretakene i stor grad opp med tilleggsopplysninger om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført, spesifikasjon på betalbar skatt og endring utsatt skatt.

Årets totale skattekostnad reflekterer skatteeffekten av periodens inntekter og kostnader, uavhengig av når skatten må betales. Dette er i samsvar med regnskapslovens § 4-1 pkt. 3 (sammenstillingsprinsippet) som sier at «*Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt.*» Når små foretak unnlater å balanseføre en mulig utsatt skattefordel, er ikke dette i samsvar med sammenstillingsprinsippet. Dersom det er sannsynlig at den kan utnyttes representerer den en eiendel. Ved å unnlate balanseføring undervurderes eiendelene og dermed også egenkapitalen i balansen. I intervjuet med revisor fikk vi opplyst at mange

foretak ikke ønsker at utsatt skattefordel skal stå i balansen, selv om den representerer en reell verdi. I slike tilfeller avviker årsregnskapet fra sammenstillingsprinsippet og regnskapslovens § 3-2a som sier at: «Årsregnskapet skal gi et rettvise bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.» Vurderingen gjelder for foretak som forventer skattepliktig fremtidig inntekt.

Øvrige foretak

9 foretak som har utarbeidet årsregnskapet etter reglene for øvrige har en mulig utsatt skattefordel. Samtlige 5 som har balanseført denne gir tilstrekkelige opplysninger. Det opplyses om størrelsen på utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening, jf. NRS (F) Resultatskatt pkt. 3.3. Videre inneholder regnskapsnotene en spesifisering av midlertidige forskjeller på kortsiktige og langsiktige poster samt størrelse på eventuelt underskudd til fremføring, jf. standardens pkt. 3.2 og 3.3. 4 foretak har valgt ikke å balanseføre mulig utsatt skattefordel. De har opplyst om størrelsen på denne, slik regnskapsstandardens krever. Årsaken har de ikke opplyst om, men dette er heller ikke et krav. 2 av de 4 foretakene har unnlatt å spesifisere midlertidige forskjeller i kortsiktige og langsiktige poster, samt størrelse på underskudd til fremføring. 1 foretak opplyser at det ikke har utsatt skattefordel. 4 gir ingen opplysninger og er derfor ikke mulig å vurdere. Under forutsetning at de ikke har mulig utsatt skattefordel er årsregnskapet i overensstemmelse med regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Konklusjonen for øvrige foretak er at informasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet langt på vei er i henhold til bestemmelsene i regnskapsloven og god regnskapsskikk. I tillegg følger foretakene langt på vei opp med tilleggsopplysninger om spesifisering av midlertidige forskjeller i kortsiktige og langsiktige poster, samt størrelse på underskudd til fremføring.

Samlet vurdering alle foretak

I vår undersøkelsen unnlot totalt 36 av 52 foretak med mulig utsatt skattefordel å balanseføre denne. Med tanke på at foretakene gikk konkurs året etter var det en riktig avgjørelse. Avgjørelsen om ikke å balanseføre mulig utsatt skattefordel var dessuten i samsvar med regnskapslovens § 4-1 pkt. 4 (forsiktighetsprinsippet) som sier at det ved usikkerhet skal utvises forsiktighet i estimater for ikke å overvurdere eiendelene. Begrunnelsen de 36 foretakene ga for ikke å balanseføre en mulig utsatt skattefordel fremgår av figur 20.

Begrunnelsene oppfyller kravene i standardene, men er ikke særlig informativ. Ledelsen, regnskapsførerne og revisorene kan ha gjort en vurdering som tilsier at utsatt skattefordel ikke kan balanseføres. I intervjuet med revisor fikk vi opplyst at mange små foretak ikke ønsker å ha utsatt skattefordel i balansen. Dette kan også være en del av årsaken.

Undersøkelsen viser at informasjonen om mulig utsatt skattefordel i årsregnskapet er god. Analysen av årsregnskapene og svarene fra spørreskjemaundersøkelsen viser at det benyttes årsoppgjørprogram som gjør beregningene. Dette kan være en medvirkende årsak til at informasjonen er så god. I tillegg har regnskapsførerne og revisorene høy kompetanse på området, noe som bidrar til at informasjonen er i henhold til regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Men opplysningene i årsregnskapet sier brukerne lite om hvilke vurderinger som ligger til grunn for aktivering av utsatt skattefordel i balansen. Dette fører oss over til neste forskningsspørsmål.

5.2 Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 2

Gjøres det vurderinger i henhold til god regnskapsskikk før aktivering av utsatt skattefordel i balansen?

Utsatt skattefordel har verdi for foretaket hvis den kan utnyttes til å redusere betalbar skatt i fremtiden. En forutsetning for balanseføring av en mulig utsatt skattefordel, er derfor at foretaket med overveiende sannsynlighet kan forvente fremtidig skattepliktig inntekt gjennom inntjening eller realistisk skattetilpasning. Feilaktig balanseføring av mulig utsatt skattefordel medfører at eiendelene i balansen vurderes for høyt, med tilsvarende effekt på egenkapitalen.

Forsiktighetsprinsippet er et av de grunnleggende regnskapsprinsippene, jf. regnskapsloven § 4-1 pkt. 4. Forsiktighetsprinsippet skal ligge til grunn når foretaket vurderer balanseføring av mulig utsatt skattefordel. Regnskapsstandardene bruker ordet mulig nettopp fordi det er knyttet usikkerhet til posten. Av forarbeidene til regnskapsloven (NOU 1995:30) kan vi lese at «*Når det foreligger usikkerhet, skal det vises forsiktighet i estimeringen for å unngå*

overvurdering av eiendeler eller inntekter og undervurdering av forpliktelser eller kostnader.» Forsiktighetsprinsippet kan imidlertid komme i konflikt med sammenstillingsprinsippet. Dersom foretaket kan sannsynliggjøre at en mulig utsatt skattefordel kan utnyttes, ville det gi årsregnskapet det mest rettvise bilde ved å balanseføre den. Når forsiktigheten er for stor kan det skapes skjulte reserver.

Utsatt skatt kan være komplisert. Foretakene må selv gjøre skjønnsmessige vurderinger om de kan utnytte en mulig utsatt skattefordel. Det er styret i foretaket som har ansvaret for at det gjøres vurderinger. Er det sannsynlig at utsatt skattefordel kan utnyttes, skal foretaket i henhold til NRS (F) Resultatskatt balanseføre den (unntak for små foretak).

Forsiktighetsprinsippet tilsier at foretak med økonomiske utfordringer, i særlig grad må utvise forsiktighet for ikke å overvurdere verdiene i balansen. Vår undersøkelse viser at en del foretak med dårlig inntjening og usikkerhet om evne til fortsatt drift, likevel velger å balanseføre mulig utsatt skattefordel. Dette indikerer at regnskapspraksis ikke er i tråd med forsiktighetsprinsippet. Feilaktig balanseføring medfører en overvurdering av eiendelene og dermed også egenkapitalen. Årsregnskapet blir da ikke pålitelig. Dette kan øke risikoen for regnskapsbrukerne som tar beslutninger på bakgrunn av informasjonen i årsregnskapet.

Regnskapsførerne oppfattet regelverket for aktivisering av utsatt skattefordel som lett forståelig. Revisorene fikk ikke dette spørsmålet. Vi må anta at de har tilstrekkelig kompetanse, siden vurdering av mulig utsatt skattefordel er en av oppgavene ved revisjon av årsregnskapet.

Undersøkelsen tyder på at styret og daglig leder hos de foretakene som valgte balanseføring, manglet kunnskap om de vurderinger som skal ligge til grunn. Men ledelsens dårlige kunnskap er ikke en plausibel grunn for ukritisk å balanseføre en mulig utsatt skattefordel. Ved å signere på årsregnskapet bekrefter ledelsen at regnskapet gir et rettvise bilde av foretaket. Dersom balanseføring av utsatt skattefordel velges for å fremstille foretakets finansielle stilling, resultat og utvikling bedre enn det som er reelt. Har ledelsen bedrevet bevisst regnskapsmanipulasjon. Vi har ikke grunnlag for å påstå at dette er tilfellet i vår undersøkelse.

Samtlige 6 revisorer som svarte på spørreskjemaene bekreftet at det var vurdert å ikke balanseføre mulig utsatt skattefordel. Det samme gjorde 3 av 4 regnskapsførere. Dette

indikerer at de var usikre på om balanseføring var et riktig valg. Uttalelser fra regnskapsførere som: «*man var usikker på om fremførbart underskudd ville bli nyttiggjort*» og «*det er styret som bestemmer*» indikerer at utsatt skattefordel ikke burde vært balanseført. Uttalelser fra revisorer som: «*selskapet var nyetablert... driftsgrunnlaget er lite analyserbart*» og «*selskapet var ikke sterkt nok finansielt fundert og gikk konkurs i påvente av forventet oppgang*» indikerer det samme. Likevel ble den mulig utsatte skattefordelen i alle disse foretakene balanseført.

Det er betenkelig at revisor har akseptert balanseføring av utsatt skattefordel uten presisering i revisjonsberetningen, til tross for at årsregnskapet viser flere forhold som tilsier usikkerhet om fremtidig skattepliktig inntekt kan oppnås. Dersom revisor var usikker på om balanseføring var et riktig valg, burde de tatt presisering i revisjonsberetningen om dette. Å unnlate presisering svekker tilliten til at en «ren» revisjonsberetning gjør regnskapet pålitelig.

I 1 foretak skyldtes den mulig utsatte skattefordelen i hovedsak en fremtidig skattereduserende midlertidig forskjell i bygg. Som regel vil en slik skattereduserende midlertidig forskjell øke helt til bygget er regnskapsmessig nedskrevet til 0, for så å reversere langsomt. Dette kan være så langt frem i tid at det er vanskelig å forutsi om man på det tidspunktet har skattepliktig inntekt. Derfor skal bygg som ikke holdes for salg som regel ikke være med i utligningen av midlertidige forskjeller. Revisor var involvert i beregning av den mulig utsatte skattefordelen, samt valget om å balanseføre den. Revisor kjente til at det ville gå lang tid før den kunne utnyttes, men mente at dette var uten betydning. Dette er feil tolkning av regelverket.

Konklusjonen på forskningsspørsmål 2 er at det i stor grad gjøres vurderinger i henhold til god regnskapsskikk før aktivering av utsatt skattefordel i balansen. Hvorvidt disse vurderingene er basert på realistiske forutsetninger fører oss over til neste forskningsspørsmål.

5.3 Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 3

Er grunnlaget for aktivering av utsatt skattefordel basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning?

De 16 foretakene som balanseførte mulig utsatt skattefordel ga lite opplysninger om hvordan fremtidig skattepliktig inntekt skulle oppnås. Svarene vedrørende inntektsforutsetningen dreide seg i hovedsak om markedsutviklingen og positive kostnadsstrukturer. Hvor realistisk dette var i forhold til inntektsforutsetningen er vanskelig å bedømme ut fra svarene. At foretakene gikk konkurs tyder på at de positive sidene ble overvurdert. Dette er også vår konklusjon etter analysen av årsregnskapene.

Dokumentasjon på inntjening gjøres for eksempel gjennom realistiske budsjetter. Positive endringer i budsjettall mot tidligere resultat, som økte inntekter eller reduserte kostnader bør begrunnes. Foretak med negativ økonomisk utvikling må utvise særlig forsiktighet i vurderingene. Av analysen virker det som om vurderingene er overfladiske. Foretakets ledelse synes å ha en overdreven tro på at fremtidig inntjening vil bedres. Dette til tross for at de kjenner foretakets historie som viser negative trender.

Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift, jf. regnskapslovens § 4-5. Hvis evne til fortsatt drift ikke er til stedet, er det mindre sannsynlig at foretaket kan utnytte en mulig utsatt skattefordel. Foretak som avvikles må da ha eiendeler som kan selges til høyere pris enn de bokførte verdiene, og salget må generere skattepliktig inntekt. Evne til fortsatt drift er i seg selv ikke god nok dokumentasjon på at mulig utsatt skattefordel kan balanseføres. Selv om evne til fortsatt drift er til stedet betyr ikke det at foretaket vil generere skattepliktig inntekt. Fortsatt drift-forutsetningen kan for eksempel være begrunnet i at den gir høyere dekning for kreditorene.

Analysene av årsregnskapene viser at 7 av 16 foretak ikke har negative forhold som indikerer at skattepliktig inntekt ikke kan oppnås. 3 av de 7 har positive forhold som forsterker muligheten for skattepliktig inntekt. De 7 har ingen eller middels negative utslag i vår analyse av årsregnskapet om evne til fortsatt drift.

2 av 16 foretak har både positive og negative forhold som tilsier at skattepliktig inntekt kan/ikke kan oppnås. De scorer middels til høyt på negative faktorer om evne til fortsatt drift. I det ene foretaket har revisor tatt en presisering om *«at det foreligger en vesentlig usikkerhet som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift.»*

7 av 16 foretak har negative forhold som indikerer at skattepliktig inntekt ikke kan oppnås. I av disse scorerer lavt på negative faktorer om evne til fortsatt drift. Men foretaket var imidlertid planlagt nedlagt, og burde av den grunn ikke balanseført utsatt skattefordel. De øvrige 6 scorerer middels til høyt på samme. I 3 av de 6 foretakene har revisor tatt en presisering om «*at det foreligger en vesentlig usikkerhet som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift.*»

I rundt 50 % av foretakene kunne man anta at det var rimelig å balanseføre utsatt skattefordel basert på analysene av årsregnskapene. De øvrige foretakene hadde mange indikatorer som tilsa at mulig utsatt skattefordel ikke burde balanseføres. Ingen av foretakene har dokumentert inntjening eller skattetilpasning basert på realistiske forutsetninger. Alle foretakene gikk konkurs året etter balanseføring. Det er sannsynlig at dersom vurderingene var utført i henhold til NRS (F) Resultatskatt pkt. 2.4, samt et mer realistisk syn på evne til fortsatt drift, ville de fleste unnlatt å balanseføre den mulige utsatte skattefordelen.

Konklusjonen på forskningsspørsmål 3 er at grunnlaget for aktivering av utsatt skattefordel i liten grad er basert på realistisk inntjening og/eller skattetilpasning.

5.4 Diskusjon og konklusjon på forskningsspørsmål 4

Vektlegges utsatt skattefordel i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning?

Vår undersøkelse viser at bankene benytter nokså like metoder når de skal vurdere kredittgivning ovenfor sine bedriftskunder. Bedriftsrådgiverne vi intervjuet hadde høy kompetanse, gode dataprogrammer og gode interne retningslinjer innenfor kredittvurdering.

Bankene har fokus på egenkapital, sikkerhet, kontantstrøm og gjeldsbetjeningsevne.

I 4 av 5 banker ble utsatt skattefordel vurderte som en usikker post, og derfor ikke tillagt noen verdi i kredittvurderingen. I dem femte banken ble utsatt skattefordel vurdert som en eiendel.

Konklusjon på forskningsspørsmål 4 er at utsatt skattefordel i mindre grad vektlegges i bankenes beslutningsgrunnlag for kredittgivning.

5.5 Konklusjon på problemstillingen

Teorikapittelet, resultatene og analysene fra undersøkelsen, samt konklusjonene på forskningsspørsmålene ligger til grunn for vår konklusjon på problemstillingen:

Er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel? - en undersøkelse av regnskapspraksis før konkurs.

Vår problemstilling har som utgangspunkt at mange foretak med svak finansiell stilling og dårlige resultater velger å balanseføre en mulig utsatt skattefordel. Vi valgte å undersøke siste årsregnskap før konkurs, for å analysere om inntektsforutsetningen var realistisk ved balanseføring av utsatt skattefordel. Konkursen viser i ettertid at foretakene ikke var i stand til å generere den skattepliktige inntekten som er en forutsetning for balanseføringen. Foretakene burde tatt signalene fra tall i årsregnskapet. Det eksisterte ikke andre overbevisende begrunnelser for at det ville bli tilgjengelig skattepliktig overskudd som kunne utnyttes. Den mulige utsatte skattefordelen burde ikke vært aktivert. Dette indikerer et avvik mellom regnskapspraksisen og regnskapslovgivningen på området.

Undersøkelsens konklusjon er at i liten grad er inntektsforutsetningen realistisk ved aktivering av utsatt skattefordel. Konklusjonen på problemstillingen er avgrenset til å gjelde for foretak som er gått konkurs.

Undersøkelsen viser også at mange unnlater å aktivere utsatt skattefordel, og gir opplysninger i årsregnskapet om dette. Men foretakene gir i liten grad begrunnelse for valget (ingen plikt å avgi begrunnelse).

Virkingen på balansen ved urettmessig balanseføring av utsatt skattefordel, er at eiendelene og dermed også egenkapitalen rapporteres for høyt. Årsregnskapet gir da ikke et rettvise bilde av foretakets eiendeler, gjeld, resultat og finansielle stilling. Foretaket fremstår som mer

solid enn det som er reelt. Kreditorne og investorene skal kunne begrense sin risiko, ved at regnskapsinformasjonen som presenteres i årsregnskapet skal være korrekt.

Vi har sett at noteinformasjonen om utsatt skattefordel i årsregnskapet er i samsvar med regnskapslovgivningen. Foretakene gjør vurderinger før balanseføring av den mulig utsatte skattefordelen, men disse er overfladiske og alt for optimistisk med tanke på fremtidig inntjening.

5.6 Refleksjoner rundt undersøkelsen

Vårt utvalg på 66 foretak er for lite til å kunne generalisere funnene i vår undersøkelse over til en populasjon. Men vi synes funnene er interessante og burde gi inspirasjon til videre forskning.

Av de 52 foretakene som hadde mulig utsatt skattefordel, valgte 36 av disse ikke å balanseføre denne. Dette utgjør 69 %. Problemet med feilaktig balanseføring er således i de øvrige 31 %. Vår undersøkelse var særlig rettet mot disse. Her var det klare tegn i regnskapene til rundt halvparten av foretakene, som indikerte at utsatt skattefordel ikke burde balanseføres.

Resultatet av undersøkelsen bekrefter forarbeidene til regnskapsloven (NOU: 1995:30) om at: *«Regnskapsføring av utsatt skatt er et svært komplisert felt.»* Kunnskap om de vurderingene som skal ligge til grunn for balanseføring av utsatt skattefordel, synes å være mangelvare hos styreledere og daglige ledere. Økt kunnskap på dette fagfeltet hos ledelsen er derfor av betydning for at regnskapspraksisen skal bedres. Vi ser også at revisor og regnskapsførere kan bidra ved å stille sterkere krav til at foretakene dokumenterer inntektsforutsetningen før mulig utsatt skattefordel balanseføres. Revisorene kan innføre en «tøffere» praksis med å ta presisering i revisjonsberetningen, der det er tvil om inntekstforutsetningen er basert på realistiske forutsetninger. På den måte vil i ikke de som tar beslutninger med årsregnskapet som grunnlag være unntatt fra viktig informasjon.

5.6.1 Forslag til videre forskning

Undersøkelsens omfang har begrensninger. Utvalget er lite. Derfor kunne det vært av interesse å undersøke et betydelig større utvalg for å se om våre funn kan bekreftes å være generell praksis.

Vi tror også at en undersøkelse i foretak med svake økonomiske resultater, men som fortsatt er i drift kunne gitt høyere svarprosent. Det ville nok da ha være større sannsynlighet for å få intervjuet styreledere og daglige ledere, som var den gruppen vi fikk lavest svarprosent fra.

Referanseliste

Bøker

Blumberg, B., Cooper, og D. R., Schindler, P. S. (2011), Business Research Methods, McGraw-Hill Education, Berkshire.

Eklund, T., og Knutsen, K. (2011), Regnskapsanalyse, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Ernst & Young (2011), IFRS Håndboken, IT Grafisk, Oslo.

Gulden, B.P. (2007), Revisjon, J.W. Cappelens Forlag AS, Oslo.

Huneide, J-E., Pedersen, K., Schwencke, H R. og Haugen, D O. (2012), Årsregnskapet i teori og praksis 2011, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

IFRS i Norge, Ernst & Young (2009), AIT Otta AS, Otta.

IFRS på Norsk (2011), Den norske Revisorforening, Interface Media AS, Oslo.

Jacobsen, D I. (2005), Hvordan gjennomføre undersøkelser?, Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Johannessen, A., Christoffersen, L. og Tufte, P A. (2011), Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag, Abstrakt forlag, Oslo.

Kristoffersen, T. (2008), Regnskapsteori, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen.

Lind, D A., Marchal, W G. og Wathen, S A. (2010), Statistical Techniques in Business and Economic, McGraw-Hill/Irvin, Singapore.

Tellefsen, J.T og Langli, J.C. (2005), Årsregnskapet, 8. utgave 1.opplag, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Zimmer, F. (2010), Bedrift, selskap og skatt, Universitetsforlaget, Oslo.

Artikler

Huneidet, J-E. 2011, «Varige driftsmidler – nye krav og nye muligheter», Revisjon og regnskap nr. 1/2011, Revisorforeningen.

Jeppesen K. K., Beierholm A.-C., 2010, «Are tax losses always assets?» «An empirical analysis of accounting for tax loss carryforwards in bankrupt Danish limited companies» Copenhagen Business School - Department of Accounting and Auditing.
Elektronisk kopi tilgjengelig på: <http://ssrn.com/abstract=1716793>

Lien, L.E., 2012, «Har regnskapsloven § 4-5 samme innhold som IAS1» «Fortsatt drift-forutsetningen», Revisjon og regnskap, nr. 1/2012, Revisorforeningen.

Torgersen Berner, P., Aastveit, J., 2013, «Årsregnskap 2013 – forbedringsområder: Norsk god regnskapsskikk», Revisjon og regnskap, nr. 7/2013, Revisorforeningen.

Masteroppgaver

Drivdal, M. (2012), Regnskapsrapportering når konkurs truer, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Lundblad, C., og Remmen, M. (2012), Bankers bruk av årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Lover, regnskapsstandarder og NOU-rapporter

Lov av 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven).

Lov av 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer (revisorloven).

Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).

Lov av 22. mai 1902 nr. 10 om alminnelig borgerlig straffelov (straffeloven).

Lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven).

NOU 1992:13, Regnskapsbehandling av utsatt skatt (mars 1992), Finansdepartementet.

NOU 1992:29, Lov om aksjeselskaper (september 1992), (Aksjelovgruppen/Magnus Aarbakke), Oslo.

NOU 1995:30, Ny regnskapslov (oktober 1995), Finansdepartementet.

NOU 2008:12, Revisjonsplikt for små foretak (juni 2008), Finansdepartementet.

NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak (november 2000, revidert september 2013), Norsk Regnskapsstiftelse, Oslo.

NRS 16 Årsavslutning (november 1999, revidert desember 2011), Norsk Regnskapsstiftelse, Oslo.

NRS 19 Immaterielle eiendeler (november 2000, endelig desember 2012), Norsk Regnskapsstiftelse, Oslo.

NRS (F) Resultatskatt (oktober 1992, revidert juni 2008), Norsk Regnskapsstiftelse, Oslo.

Norsk Regnskapsstiftelse - strateginotat (oktober 2005, revidert mai 2008), Norsk Regnskapsstiftelse, Oslo.

Ot.prp. nr. 42 (1997-98), Om lov om årsregnskap (regnskapsloven), Finansdepartementet.

RS 540 – Revisjon av regnskapsestimater (1998), Den norske Revisorforening.

RS 570 – Fortsatt drift (2002, justert 2006), Den norske Revisorforening.

Nettsider

[1] Ordbok. Stortinget. Web-side:

<http://www.stortinget.no/no/Stottemeny/Ordbok/?diid=MNO>.

Publisert 11. mai 2013. Dato: 05.11.2013

[2] Vellykket rundebordskonferanse om ny norsk regnskapsstandard. Norsk Regnskapsstiftelse. Web-side:

<http://www.regnskapsstiftelsen.no/d9633217/vellykket-rundebordskonferanse-om-ny-norsk-regnskapsstandard>

Publisert: 11. juli 2013. Dato: 01.11.2013

[3] Lignings-ABC. Skatteetaten. Web-side:

<http://www.skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilder/Handboker/Lignings-ABC/Forklaring-av-ord-og-uttrykk/>

Publisert 09.07.2013. Dato: 15.08.2013

[4] What is accounting research?. Brigham young university. Web-side:

http://www.byuaccounting.net/mediawiki/index.php?title=What_is_accounting_research%3F

Publisert 24.06.2011. Dato: 01.11.2013

Vedlegg

Vedlegg 1: Årsaken til at utsatt skattefordel ikke er balanseført

Oppgitt årsak	Norske AS, benytter de 4 store revisjons-selskapene	Norske AS, benytter annet revisjons-selskap	Norske AS, ikke revidert	NUF, ingen benytter ekstern revisjon	Sum alle
Usikkerhet om fremtidig skattepliktig inntekt	0	0	0	0	0
Usikkerhet knyttet til tidspunkt for reversering	1	0	0	0	1
MF kan ikke utlignes	0	2	2	0	4
Anvendt reglene for små foretak	0	3	0	0	3
Oppgitt prinsipp for små foretak. Ingen annen begrunnelse oppgitt.	9	10	2	1	22
Ingen kommentar	0	2	0	0	2
Benyttet regler for øvrige foretak. Ingen begrunnelse.	1	2	0	1	4
Sum	11	19	4	2	36

Vedlegg 2: Mulighet/ikke mulighet for fremtidig skattepliktig inntekt

Foretak nr	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10	A11	A12	A13	A14	A15	A16
<u>INDIKATORER PÅ NEGATIVE FORHOLD</u>																
Lang og konsistent historie med negativ inntjening:	Nei	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja
Indikatorer på at foretaket forventer negativt resultat i de nærmeste årene:	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Foretaket har uavklarte negative forhold som kan medføre negativ inntjening i kommende år:	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
<u>INDIKATORER PÅ POSITIVE FORHOLD</u>																
Kontrakter eller sikre ordreserver med et kjent inntekst- og kostnadsbilde, og disse vil generere skattepliktig inntekt:	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Foretaket har en lang og konsistent historie med positiv inntjening. Negative resultat skyldes uvanlige, ikke regelmessige eller ekstraordinære poster, og rammebetingelser for drift er stabile og gode:	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Nei	Nei
Foretaket har merverdier i eiendeler og forpliktelser som kan realiseres og vil gjøre foretaket i stand til å utnytte den utsatte skattefordelen:	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Forventet og realistisk fremtidig konsernbidrag:	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

Vedlegg 3: Sammendrag av analyse sekundærdata

Tekst	Aksjeselskap - utsatt skattefordel ikke aktivert	NUF- utsatt skattefordel ikke aktivert	Sum antall ikke aktivert utsatt skattefordel
Antall foretak	46	4	50
Generell informasjon til Brønnøysundregistrene: Regnskapsregler for små foretak benyttet?	46	4	50
Små foretak, oppfyller krav ihht. RL 1-6	46	4	50
Revisjonsselskap blant de 4 store: KPMG, E&Y, PwC, Deloitte	14	0	14
Revisjonsselskap, andre	28	0	28
Årsregnskap ikke revidert av revisjonsselskap	4	4	8
Prinsippnote, er det kommentert at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak?	38	1	39
Er det kommentert spesielt at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak vedrørende utsatt skattefordel?	8	0	8
<i>Hjelpelinje, trekker fra antall som har opplyst om anvendt regler for utsatt skattefordel både i prinsippnote og annet sted i årsregnskapet</i>	-6	0	-6
* Foretaket har krav om spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	6	3	9
* Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	2	2	4
* Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	1	0	1
* Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening			
* Foretaket har opplyst om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført	3	1	4
* Årsregnskapet inneholder spesifisering av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	1	1	2

Tekst	Aksjeselskap - utsatt skattefordel ikke aktivert	NUF- utsatt skattefordel ikke aktivert	Sum antall ikke aktivert utsatt skattefordel
** Foretaket har ikke krav om spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	40	1	41
** Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	8	0	8
** Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	1	0	1
** Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening			
** Foretaket har opplyst om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført	31	1	32
** Årsregnskapet inneholder spesifisering av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	27	1	28
Årsberetning, kommentert utsatt skattefordel?	0	0	0
Styrets årsberetning, forutsetning om fortsatt drift?	39	4	43
Revisor, kommenterer usikkerhet mhp. forutsetning om fortsatt drift	16	0	16
Bokført EK i % av aksjekapitalen under 50%	38	1	39
Opptjent egenkapital i balansen	5	2	7
Udekket tap i balansen	40	2	42

Tekst	Aksjeselskap - utsatt skattefordel aktivert	NUF - utsatt skattefordel aktivert	Sum antall aktivert utsatt skattefordel
Antall foretak	14	2	16
Generell informasjon til Brønnøysundregistrene: Regnskapsregler for små foretak benyttet?	13	2	15
Små foretak, oppfyller krav ihht. RL 1-6	14	2	16
Revisjonsselskap blant de 4 store: KPMG,E&Y,PwC,Deloitte	6	0	6
Revisjonsselskap, andre	8	0	8
Årsregnskap ikke revidert av revisjonsselskap	0	2	2
Prinsippnote, er det kommentert at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak?	11	0	11
Er det kommentert spesielt at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak vedrørende utsatt skattefordel?	0	0	0
<i>Hjelpelinje, trekker fra antall som har opplyst om anvendt regler for utsatt skattefordel både i prinsippnote og annet sted i årsregnskapet</i>	0	0	0
* Foretaket har krav om spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	3	2	5
* Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	0	0	0
* Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	0	0	0
* Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening	3	2	5
* Foretaket har opplyst om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført			
* Årsregnskapet inneholder spesifisering av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	3	2	5

Tekst	Aksjeselskap - utsatt skattefordel aktivert	NUF - utsatt skattefordel aktivert	Sum antall aktivert utsatt skattefordel
** Foretaket har ikke krav om spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	11	0	11
** Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	0	0	0
** Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	0	0	0
** Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening	11	0	11
** Foretaket har opplyst om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført			
** Årsregnskapet inneholder spesifisering av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	9	0	9
Årsberetning, kommentert utsatt skattefordel?	0	0	0
Styrets årsberetning, forutsetning om fortsatt drift?	12	2	14
Revisor, kommenterer usikkerhet mhp. forutsetning om fortsatt drift	4	0	4
Bokført EK i % av aksjekapitalen under 50%	4	0	4
Opptjent egenkapital i balansen	9	0	9
Udekket tap i balansen	5	2	7

	SUM Total
Tekst	
Antall foretak	66
Generell informasjon til Brønnøysundregistrene: Regnskapsregler for små foretak benyttet?	65
Små foretak, oppfyller krav ihht. RL 1-6	66
Revisjonsselskap blant de 4 store: KPMG,E&Y,PwC,Deloitte	20
Revisjonsselskap, andre	36
Årsregnskap ikke revidert av revisjonsselskap	10
Prinsippnote, er det kommentert at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak?	50
Er det kommentert spesielt at foretaket benytter regnskapsregler for små foretak vedrørende utsatt skattefordel?	8
<i>Hjelpelinje, trekker fra antall som har opplyst om anvendt regler for utsatt skattefordel både i prinsippnote og annet sted i årsregnskapet</i>	-6
* Foretaket har krav om spesifisering av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	14
* Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	4
* Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	1
* Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening	5
* Foretaket har opplyst om størrelen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført	4
* Årsregnskapet inneholder spesifisering av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	7

Tekst	SUM Total
** Foretaket har ikke krav om spesifikasjon av grunnlaget for midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster, balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening og utsatt skattefordel som ikke er balanseført?	52
** Ingen informasjon i noteopplysninger om midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring	8
** Foretaket opplyser at det ikke har midlertidige forskjeller og/eller underskudd til fremføring	1
** Foretaket har opplyst om balanseført utsatt skattefordel som er sannsynliggjort gjennom inntjening	11
** Foretaket har opplyst om størrelsen på utsatt skattefordel som ikke er balanseført	32
** Årsregnskapet inneholder spesifikasjon av midlertidige forskjeller på minimum kortsiktige og langsiktige poster	37
Årsberetning, kommentert utsatt skattefordel?	0
Styrets årsberetning, forutsetning om fortsatt drift?	57
Revisor, kommenterer usikkerhet mhp. forutsetning om fortsatt drift	20
Bokført EK i % av aksjekapitalen under 50%	43
Opptjent egenkapital i balansen	16
Udekket tap i balansen	49

Vedlegg 4: Spørreskjemaundersøkelse

UTSATT SKATTEFORDEL I ÅRSREGNSKAPET (regnskapsfører)

Sett kryss og tall i riktig rubrikk, og besvar spørsmålene.

Spørreskjemaet returneres bostyrer innen 1. mars 2013

1. Var du intern eller ekstern regnskapsfører for bedriften?	Sett x
Intern regnskapsfører/ansatt	
Ekstern regnskapsfører	

2. Antall år i denne stillingen? _____

3. Hva er grunnlaget for den utsatte skattefordelen som er oppført i balansen ved siste årsoppgjør?	Sett ett eller to x
Midlertidige forskjeller	
Underskudd til fremføring	

4. Hvis midlertidige forskjeller, spesifiser hvilke med beløp:	Beløp
Kundefordringer	
Varelager	
Lager egenproduserte varer	
Langsiktige tilvirkningskontrakter	
Aksjer i selskap som ikke omfattes av fritaksmetoden	
Andel i selskap som omfattes av fritaksmetoden	
Netto pensjonsmidler	
Balanseførte kostnader på FoU	
Goodwill	
Varige driftsmidler	
Varige driftsmidler finansiell leasing	
Regnskapsmessig avsetning som ikke er realisert	
Langsiktige fordringer/gjeld utenlandsk valuta	
Finansielle derivater	
Balanseført gjeld ved finansiell leasing	
Gjeldsførte pensjonsforpliktelser	
Negativ saldo saldogruppe a-c	
Gevinst- og tapskonto saldogruppe d-g	
Fremførbar korreksjonsinntekt	
Fremførbar begregnet godtgjørelse	
Annet	

Hvis annet på forrige spørsmål beskriv nærmere: _____

5. Når reverseres eventuelt utsatt skattefordel på?	Hvilket år
Bygg 1	
Bygg 2	
Bygg 3	
Langsiktig fordring 1	
Langsiktig fordring 2	
Langsiktig fordring 3	
Andre (spesifiser):	
Andre (spesifiser):	
Andre (spesifiser):	

	Ja	Nei
6. Ble det vurdert å ikke aktivere utsatt skattefordel?		

7. Hvis ja på forrige spørsmål, hvilke av postene fra spørsmål 4 ble vurdert? _____

	Ja	Nei
8. Forventet bedriften positive resultater i de kommende år?		

9. Hvis ja på forrige spørsmål, på hvilket grunnlag?	Sett ett eller flere x
Markedsutvikling	
Inngåtte kontrakter	
Positiv kostnadsstruktur	
Driftsmarginer	
Merverdier i eiendeler	
Nye forretningsområder	
Ikke foretatt årlig vurdering	
Annet	

Beskriv kort innholdet i vurderingene på forrige spørsmål: _____

	Ja	Nei
10. Har bedriften hatt negativt resultat i løpet av de fem siste år før konkurs?		

11. Hvis ja på forrige spørsmål, hvilket/hvilke år? _____

	År
12. Hvis tidligere negativt resultat, i hvilke år skyldtes dette uvanlige, uregelmessige eller ekstraordinære hendelser?	

	Ja	Nei
13. Ble det benyttet edb-program i utarbeidelsen av siste årsoppgjør?		

	Ja	Nei
14. Hvis ja på forrige spørsmål, utførte programvaren beregningen av utsatt skattefordel selv?		

	Ja	Nei
15. Ble det lagt en forutsetning om fortsatt drift til grunn ved avleggelse av siste årsoppgjør?		

16. Hvis ja på forrige spørsmål, på hvilket grunnlag? _____

17. Hvordan opplever du regelverket for aktivering av utsatt skattefordel?	Sett x
---	--------

Lett forståelig	
Vanskelig	
Uoversiktlig	
Kjenner ikke til noe spesifikt regelverk	

18. Hva er din formelle kompetanse innen årsoppgjør?	Sett x
Ingen, kun praksis	
1 års høyskole-/universitetsutdannelse innen økonomi	
2 års høyskole-/universitetsutdannelse innen økonomi	
3 års høyskole-/universitetsutdannelse innen økonomi	
5 års høyskole-/universitetsutdannelse innen økonomi	

19. Hvilke hjelpemidler brukes ved utarbeidelse av skattenote	Sett ett eller flere x
Mal fra revisor	
Egen mal	
EDB/årsavslutningsprogram	
Regnskapsloven	
Norsk Regnskapsstandard (spesifiser hvilken):	
Norsk Regnskapsstandard (spesifiser hvilken):	
Norsk Regnskapsstandard (spesifiser hvilken):	
Utarbeides av revisor	
Eventuelt annet	

Hvis annet beskriv nærmere: _____

UTSATT SKATTEFORDEL I ÅRSREGNSKAPET (revisor)

Sett kryss og tall i riktig rubrikk, og besvar spørsmålene.

Spørreskjemaet returneres bostyrer innen 1. mars 2013

1. Hva er grunnlaget for den utsatte skattefordelen som er oppført i balansen ved siste årsoppgjør?	Sett ett eller to x
Midlertidige forskjeller	
Underskudd til fremføring	

2. Hvis midlertidige forskjeller, spesifiser hvilke med beløp:	Beløp
Kundefordringer	
Varelager	
Lager egenproduserte varer	
Langsiktige tilvirkningskontrakter	
Aksjer i selskap som ikke omfattes av fritaksmetoden	
Andel i selskap som omfattes av fritaksmetoden	
Netto pensjonsmidler	
Balanseførte kostnader på FoU	
Goodwill	
Varige driftsmidler	
Varige driftsmidler finansiell leasing	
Regnskapsmessig avsetning som ikke er realisert	
Langsiktige fordringer/gjeld utenlandsk valuta	
Finansielle derivater	
Balanseført gjeld ved finansiell leasing	
Gjeldsførte pensjonsforpliktelser	
Negativ saldo saldogruppe a-c	
Gevinst- og tapskonto saldogruppe d-g	
Fremførbar korreksjonsinntekt	
Fremførbar begregnet godtgjørelse	
Annet	

Hvis annet beskriv nærmere: _____

3. Når reverseres eventuelt utsatt skattefordel på?	Hvilket år
Bygg 1	
Bygg 2	
Bygg 3	
Langsiktig fordring 1	
Langsiktig fordring 2	
Langsiktig fordring 3	
Andre (spesifiser):	
Andre (spesifiser):	
Andre (spesifiser):	

	Ja	Nei
4. Ble det vurdert å ikke aktivere utsatt skattefordel?		

5. Hvis ja på forrige spørsmål, hvilke av postene fra spørsmål 2 ble vurdert? _____

	Ja	Nei
6. Forventet bedriften positive resultater i de kommende år?		

7. Hvis ja på forrige spørsmål, på hvilket grunnlag?	Sett ett eller flere x
Markedsutvikling	
Inngåtte kontrakter	
Positiv kostnadsstruktur	
Driftsmarginer	
Merverdier i eiendeler	
Nye forretningsområder	
Ikke foretatt årlig vurdering	
Annet	

Beskriv kort innholdet i vurderingene: _____

UTSATT SKATTEFORDEL I ÅRSREGNSKAPET (styreleder/daglig leder)

Besvar spørsmålene og sett kryss i riktig rubrikk.

Spørreskjemaet returneres bostyrer innen 1. mars 2013

1. Hva var din stilling i bedriften? _____

2. Antall år i denne stillingen? _____

3. Ble aktiveringen av utsatt skattefordel ved siste årsoppgjør diskutert:	Ja	Nei
I styret		
Med revisor		

	Ja	Nei
4. Har banken stilt spørsmål vedrørende aktivering av utsatt skattefordel?		

5a. Hvilken innvirkning har utsatt skattefordel på regnskapet?	Sett ett eller flere x
Reduserer egenkapitalen	
Øker egenkapitalen	
Ingen innvirkning på egenkapitalen	
Reduserer eiendelene	
Øker eiendelene	
Ingen innvirkning på eiendelene	
Reduserer gjelden	
Øker gjelden	
Ingen innvirkning på gjelden	
5b. Hvordan realiseres verdien av utsatt skattefordel?	
Bli utbetalt i forbindelse med skatteoppgjøret	
Reduserer fremtidig betalbar skatt	
Øker fremtidig betalbar skatt	
Realiseres ved salg av selskapet	
Realiseres ved salg av innmaten i selskapet (driftsmidler mv.)	

	Ja	Nei
6. Ble det vurdert å ikke aktivere utsatt skattefordel?		

7. Hvis ja på forrige spørsmål, beskriv kort hvilken vurdering som ble foretatt? _____

	Ja	Nei
8. Har bedriften hatt negativt resultat i løpet av de fem siste årene før konkurs?		

9. Hvis ja på forrige spørsmål, hvilket/hvilke år? _____

	Ja	Nei
10. Hvis tidligere negativt resultat, skyldtes dette uvanlige, uregelmessige eller ekstraordinære hendelser?		

11. Hvis ja på forrige spørsmål, hvilket/hvilke år? _____

	Ja	Nei
12. La bedriften en forutsetning om fortsatt drift til grunn ved avleggelse av siste årsoppgjør?		

13. Hvis ja på forrige spørsmål, på hvilket grunnlag? _____

	Ja	Nei
14. Forventet bedriften positive resultater i de kommende år?		

15. Hvis ja på forrige spørsmål, på hvilket grunnlag?	Sett ett eller flere x
Markedsutvikling	
Inngåtte kontrakter	
Positiv kostnadsstruktur	
Driftsmarginer	
Merverdier i eiendeler	
Nye forretningsområder	
Ikke foretatt årlig vurdering	
Annet	

Beskriv kort innholdet i vurderingene: _____

16. Hvordan synes du regelverket for aktivering av utsatt skattefordel er?	Sett x
Lett forståelig	
Vanskelig	
Uoversiktlig	
Kjenner ikke til noe spesifikt regelverk	

17. Hvem foretok siste årsoppgjør for bedriften?	Sett x
Intern regnskapsfører/ansatt foretok årsoppgjøret	
Ekstern regnskapsfører foretok årsoppgjøret	
Revisor foretok årsoppgjøret	

Vedlegg 5: Nøkkeltall – indikatorer som evner å si noe om fortsatt drift

Foretak nr	Nr A1	Nr A2	Nr A3	Nr A4
Egenkapital i % av aksjekapital	173,50	42,90	205,90	187,80
Driftsresultat i % av omsetningen siste regnskapsår	-2,5	-8,4	-4,5	63,1
Driftsresultat i % av omsetningen nest siste regnskapsår	0,5	1,2	4,2	14,3
Arbeidskapital	-1 611 946	20 813	-77 053	-1 388 882
<u>Utvikling:</u>				
Gjeldsgrad siste regnskapsår	9,3	0,9	7,5	4,4
Gjeldsgrad forrige regnskapsår	5,1	2,2	3,9	4,4
Egenkapitalprosent	9,67	53,03	11,75	18,38
Likviditetsgrad 1	0,91	1,55	0,93	0,47
Egenkapital	2 602 503	42 899	275 907	1 502 435
Totalkapital	26 912 862	80 894	2 347 753	8 174 770
Aksjekapital	1 500 000	100 000	134 000	800 000
Omløpsmidler	16 649 245	58 808	992 268	1 244 693
Kortsiktig gjeld	18 261 191	37 995	1 069 321	2 633 575
Gjeld siste regnskapsår	24 310 358	37 995	2 071 846	6 672 335
EK siste regnskapsår	2 602 503	42 899	275 907	1 502 435
Gjeld nest siste regnskapsår	20 053 811	225 296	1 949 386	6 407 398
EK nest siste regnskapsår	3 956 263	100 879	495 188	1 452 496
Driftsresultat siste regnskapsår	-846 203	-78 690	-221 096	567 359
Omsetning siste regnskapsår	34 406 464	934 991	4 913 716	898 800
Driftsresultat nest siste regnskapsår	185 454	14 835	172 261	26 458
Omsetning nest siste regnskapsår	38 882 409	1 267 470	4 142 908	184 675

Foretak nr	Nr A5	Nr A6	Nr A7	Nr A8
Egenkapital i % av aksjekapital	124,55	-1046,13	225,22	106,36
Driftsresultat i % av omsetningen siste regnskapsår	x	-9,6	-2,0	-0,3
Driftsresultat i % av omsetningen nest siste regnskapsår	x	-4,9	1,6	17,6
Arbeidskapital	451 418	-1 915 017	279 302	40 152
<u>Utvikling:</u>				
Gjeldsgrad siste regnskapsår	0,0	Neg. EK	7,1	2,2
Gjeldsgrad forrige regnskapsår	x	75,7	7,3	0,4
Egenkapitalprosent	99,60	-57,86	12,27	31,33
Likviditetsgrad 1	245,41	0,33	1,09	1,17
Egenkapital	460 821	-1 046 126	450 443	106 361
Totalkapital	462 668	1 807 901	3 670 090	339 495
Aksjekapital	370 000	100 000	200 000	100 000
Omløpsmidler	453 265	939 011	3 467 010	273 285
Kortsiktig gjeld	1 847	2 854 028	3 187 708	233 133
Gjeld siste regnskapsår	1 847	2 854 028	3 219 646	233 133
EK siste regnskapsår	460 821	-1 046 126	450 443	106 361
Gjeld nest siste regnskapsår	x	3 218 684	3 365 974	45 355
EK nest siste regnskapsår	x	42 542	460 250	114 981
Driftsresultat siste regnskapsår	x	-1 085 546	-303 012	-4 845
Omsetning siste regnskapsår	x	11 348 103	14 799 981	1 509 497
Driftsresultat nest siste regnskapsår	x	-682 841	248 736	149 249
Omsetning nest siste regnskapsår	x	14 033 176	16 040 136	847 334

Foretak nr	Nr A9	Nr A10	Nr A11	Nr A12
Egenkapital i % av aksjekapital	-241,63	-17,20	694,68	78,20
Driftsresultat i % av omsetningen siste regnskapsår	0,7	-1,9	17,6	5,9
Driftsresultat i % av omsetningen nest siste regnskapsår	x	-0,1	0,7	2,8
Arbeidskapital	12 773	-1 783 171	-611 538	-15 783
<u>Utvikling:</u>				
Gjeldsgrad siste regnskapsår	Neg. EK	Neg. EK	1,7	5,7
Gjeldsgrad forrige regnskapsår	4,2	12,5	18,8	12,1
Egenkapitalprosent	-19,82	-0,24	36,62	15,03
Likviditetsgrad 1	1,01	0,93	0,40	0,96
Egenkapital	-966 532	-61 909	694 676	78 196
Totalkapital	4 876 350	25 342 545	1 897 093	520 325
Aksjekapital	400 000	360 000	100 000	100 000
Omløpsmidler	1 148 777	23 232 806	408 430	426 346
Kortsiktig gjeld	1 136 004	25 015 977	1 019 968	442 129
Gjeld siste regnskapsår	5 842 882	25 404 454	1 202 417	442 129
EK siste regnskapsår	-966 532	-61 909	694 676	78 196
Gjeld nest siste regnskapsår	5 136 212	13 201 213	1 882 804	478 947
EK nest siste regnskapsår	1 222 436	1 054 522	100 404	39 710
Driftsresultat siste regnskapsår	43 434	-1 116 651	1 268 628	86 513
Omsetning siste regnskapsår	6 670 053	57 449 244	7 216 081	1 464 046
Driftsresultat nest siste regnskapsår	x	-26 054	39 764	30 037
Omsetning nest siste regnskapsår	x	29 741 793	5 584 771	1 071 839

Foretak nr	Nr A13	Nr A14	Nr A15	Nr A16
Egenkapital i % av aksjekapital	296,63	106,20	x	x
Driftsresultat i % av omsetningen siste regnskapsår	7,1	x	-3,5	-31,0
Driftsresultat i % av omsetningen nest siste regnskapsår	1,7	x	-1,3	-8,4
Arbeidskapital	-247 712	104 719	-729 631	-435 387
<u>Utvikling:</u>				
Gjeldsgrad siste regnskapsår	7,7	0,1	Neg. EK	Neg. EK
Gjeldsgrad forrige regnskapsår	12,7	x	60,9	-2,1
Egenkapitalprosent	11,51	95,23	-3,32	-79,95
Likviditetsgrad 1	0,89	20,68	0,52	0,16
Egenkapital	296 628	106 198	-48 698	-231 268
Totalkapital	2 577 846	111 518	1 466 310	289 250
Aksjekapital	100 000	100 000	0	0
Omløpsmidler	2 033 506	110 039	785 376	85 131
Kortsiktig gjeld	2 281 218	5 320	1 515 007	520 518
Gjeld siste regnskapsår	2 281 218	5 320	1 515 007	520 518
EK siste regnskapsår	296 628	106 198	-48 698	-231 268
Gjeld nest siste regnskapsår	1 257 754	x	1 360 236	22 484
EK nest siste regnskapsår	98 966	x	22 339	-10 951
Driftsresultat siste regnskapsår	292 648	x	-80 088	-302 168
Omsetning siste regnskapsår	4 136 600	x	2 306 719	973 180
Driftsresultat nest siste regnskapsår	60 932	x	-44 110	-15 209
Omsetning nest siste regnskapsår	3 629 237	x	3 402 718	180 290

Vedlegg 6: Referat fra intervju med statsautorisert revisor

Balansføring av mulig utsatt skattefordel

«Balansføring av mulig utsatt skattefordel er alltid et skjønn der man vurderer om foretaket kan utnytte den. Som revisor ser man på driften, gjeldsgrad mv. Det er helhetlig vurdering av foretaket som avgjør om det er aktuelt å balanseføre mulig utsatt skattefordel. Balansføring synes å bety mindre for foretak som gjør det bra enn de som ikke gjør det. En betydelig del foretak ønsker konsekvent ikke å balanseføre, selv om forutsetningen for å gjøre det er oppfylt. Bedriftsledere forstår lite av dette med mulig utsatt skattefordel. Det er i stor grad regnskapsførere som tar avgjørelsen. Revisor påvirker i liten grad balanseføringen. Det eneste sanksjonsmidlet som kan anvendes er presisering i revisjonsberetningen. Dette anvender vi om nødvendig. Dog er det alltid en vurdering av størrelse og vesentlighet før man velger å ta presisering. Foretakene velger ikke prinsipp for små foretak for å unngå å måtte oppgi at mulig utsatt skattefordel ikke er balanseført. Når det gjelder ikke utlignet mulig skattefordel knyttet til bygg er det særlig totaløkonomien som avgjør om man balansefører denne eller ikke. Dersom selskapet går godt og har lite eller ingen gjeld, er det ufarlig å balanseføre den. Ansvar til revisor for å gjøre gode vurderinger er viktigere dess større usikkerhet om kreditorer får oppgjør. Konsekvensen av at revisjonsplikten er bortfalt kan gi dårligere vurderinger av mulig utsatt skattefordel. Vi bruker Descartes dataprogram (revisjonsmetodikk) for å etterleve revisjonsstandardene. Vurdering av mulig utsattskattefordel er et av punktene som programmet har satt opp som obligatorisk å vurdere».

«Når de gjelder vurdering om evne til fortsatt drift er ofte vanskelig å vurdere. Generelt har revisor mer fokus på evne til fortsatt drift enn utsatt skattefordel».